

WWW.REWITALIZACJA.CENTRUMWIEDZY.ORG
 E-MAIL: REWITALIZACJA@UML.LODZ.PL
 TEL.: +48 (42) 638-57-58
 FAX: +48 (42) 638-57-29

Metodologia programu

Program edukacyjny pt. „Nasza Łódź” (Program) – wieloletni program edukacyjny pt. „Nasza Łódź” wspierający proces rewitalizacji centrum Łodzi, którego opracowanie i przygotowanie wraz z przeprowadzeniem lekcji modelowych w łódzkich placówkach oświatowych, dla których organem prowadzącym jest Miasto Łódź, z wyłączeniem przedszkoli miejskich – jest przedmiotem niniejszego Zamówienia.

Placówka – placówka oświatowa, dla której organem prowadzącym jest Miasto Łódź. Z grupy tej, dla potrzeb niniejszego Zamówienia, wyłącza się przedszkola miejskie. W skład katalogu Placówek wchodzi m.in.:

- Szkoły Podstawowe – 83
- Zespoły Szkolno-Przedszkolne – 2 (w tym 2 szkoły podstawowe)
- Gimnazja Publiczne – 35
- Zespoły Szkół Ogólnokształcących – 5 (w tym 5 gimnazjów i 5 liceów)
- Zespół Szkół Integracyjnych – 2 (1 szkoła podstawowa i 1 publiczne gimnazjum)
- Licea Ogólnokształcące – 23
- Zespoły Szkół Ponadgimnazjalnych + Centrum Kształcenia Ustawicznego – 19
- Zespoły Szkół Specjalnych – 8
- Zespół Szkół Zawodowych Specjalnych – 1
- Szkoły Podstawowe Specjalne – 2
- Specjalne Ośrodki Szkolno-Wychowawcze – 4

- Młodzieżowe Ośrodki Socjoterapii – 4
- Młodzieżowe Ośrodki Wychowawcze – 2
- Placówki oświatowo-wychowawcze, artystyczne i pracy pozaszkolnej – 6 (Państwowa Szkoła Muzyczna I Stopnia, Centrum Zajęć Pozaszkolnych nr 1, Centrum Zajęć Pozaszkolnych nr 2, Centrum Zajęć Pozaszkolnych nr 3, Pałac Młodzieży, Specjalistyczne Ognisko Pracy Pozaszkolnej – Planetarium i Obserwatorium Astronomiczne)

Projekt – projekt pilotażowy w zakresie rewitalizacji pn. *Opracowanie modelu prowadzenia rewitalizacji obszarów miejskich na wybranym obszarze w Mieście Łodzi* realizowany przez Miasto Łódź. Projekt ten realizowany będzie na wybranym przez władze Miasta obszarze, charakteryzującym się szczególnym nagromadzeniem problemów, m.in.: społecznych, przestrzennych, gospodarczych oraz infrastrukturalnych, wymagającym wsparcia w zakresie rewitalizacji. Celem Projektu jest opracowanie modelu prowadzenia rewitalizacji w obszarach miejskich poprzez wypracowanie metodologii oraz sposobu podejścia do działań rewitalizacyjnych zorientowanych na osiągnięcie jak największego efektu dla miasta-beneficjenta, z uwzględnieniem jego specyfiki oraz indywidualnych uwarunkowań. Przede wszystkim opracowania sposobu przeprowadzenia pogłębionej diagnozy obszaru problemowego, ze szczególnym naciskiem na zbadanie potrzeb i problemów mieszkańców obszaru i budowania na jej podstawie propozycji konkretnych rozwiązań rewitalizacyjnych (z zakresu zagospodarowania przestrzennego oraz programów społecznych i gospodarczych). Celem Projektu jest również wsparcie, dzięki wykorzystaniu doświadczeń z realizacji Projektu, instytucji i potencjalnych beneficjentów polityki spójności po roku 2013 w przygotowaniu się do nowej roli w systemie wdrażania funduszy w latach 2014-2020. Rekomendacje powstałe w trakcie realizacji Projektu będą mogły być wykorzystywane przez inne podmioty, w szczególności władze miast, podejmujące działania rewitalizacyjne, przy uwzględnieniu ich specyfiki oraz lokalnych uwarunkowań. Wnioski z Projektu posłużą podnoszeniu jakości opracowywanych w Ministerstwie Infrastruktury i Rozwoju dokumentów programowych i operacyjnych oraz przełożą się na wyższą jakość podejmowanych złożonych i wieloaspektowych projektów rewitalizacyjnych realizowanych w innych miastach.

Projekt realizowany będzie do dnia **30.09.2015 r.**

Zespół Projektu – zespół koordynujący i nadzorujący przebieg Projektu oraz kontrolujący jakość jego produktów, zraszający przedstawicieli jednostek organizacyjnych Zamawiającego.

Centrum wiedzy – ogólnodostępne centrum wiedzy, stworzone przez Miasto Łódź i prowadzone przez pracowników Urzędu Miasta Łodzi, do którego zasobów włączona zostanie dokumentacja w zakresie zarówno realizowanego Projektu, jak i ogólnego podejścia do procesów rewitalizacyjnych prowadzonych na obszarach miejskich. Zaproponowane w projekcie Krajowej Polityki Miejskiej centrum wiedzy to zgromadzone w jednym miejscu i udostępniane przez strony internetowe informacje

dotyczące danego zagadnienia, których celem będzie wspieranie podmiotów polityki miejskiej, a zwłaszcza samorządów lokalnych, w przygotowaniu i realizacji działań w zakresie szczegółowych aspektów rozwoju miast. Pozwoli to skupić w jednym miejscu, które będzie dostępne dla wszystkich użytkowników, aktualną i pełną wiedzę na dany temat.

Krajowa Polityka Miejska (KPM) ma być dokumentem określającym planowane działania administracji rządowej dotyczące polityki miejskiej, uwzględniającym cele i kierunki określone w średniookresowej strategii rozwoju kraju oraz krajowej strategii rozwoju regionalnego. Służy ona celowemu, ukierunkowanemu terytorialnie działaniu państwa na rzecz zrównoważonego rozwoju miast i ich obszarów funkcjonalnych oraz wykorzystaniu ich potencjałów w procesach rozwoju kraju. Projekt KPM dostępny jest na stronie internetowej:

http://www.mir.gov.pl/rozwoj_regionalny/polityka_regionalna/rozwoj_miast/kpm/strony/start.aspx

Narodowy Plan Rewitalizacji (NPR) ma być dokumentem rządowym, który stworzy przyjazne warunki dla prowadzenia rewitalizacji w Polsce, np. poprzez projekty zmian w prawie, stworzenie spójnego systemu i określenie źródeł finansowania rewitalizacji, promowanie dobrych praktyk, dzielenie się wiedzą czy wypracowanie wzorcowych dokumentów. Skierowany on będzie przede wszystkim do samorządów, ale też do społeczności lokalnych, osób prywatnych, przedsiębiorców, organizacji samorządowych. Projekt założeń NPR dostępny jest na stronie internetowej:

http://www.mir.gov.pl/aktualnosci/polityka_rozwoju/Strony/Rewit_obszarow_zdegradowanych_zalozenia_NPR_13062014.aspx

Rewitalizację według założeń Narodowego Planu Rewitalizacji należy rozumieć jako wyprowadzanie ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych poprzez przedsięwzięcia całościowe (integrujące interwencję na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni i lokalnej gospodarki), skoncentrowane terytorialnie i prowadzone we współpracy z lokalną społecznością, w sposób zaplanowany oraz zintegrowany przez określenie i realizację programów rewitalizacji.

Strefa Wielkowiejska to obszar szeroko rozumianego centrum Łodzi, wyznaczony w oparciu o zakres przestrzenny zwartej struktury historycznej: kwartałów zabudowy kamienicznej, zespołów fabrycznych oraz parków i ogrodów. Powierzchnia Strefy Wielkowiejskiej wynosi

1 400 ha, w tym obszarze znajduje się cała ulica Piotrkowska (wraz z otoczeniem rynku Starego i Bałuckiego od północy), skrajna zachodnia granica opiera się na alei Jana Pawła II, zaś wschodnia na ulicy Kopcińskiego. Strefa jest zamieszkała przez 21% populacji miasta. Obszar ten definiuje Strategia przestrzennego rozwoju Łodzi 2020+, przyjęta uchwałą nr LV/1146/13 Rady Miejskiej w Łodzi z dnia 16 stycznia 2013 r. Strefa Wielkowiejska jest najstarszą strukturą miejską Łodzi, najlepiej ukształtowaną urbanistycznie, zawierającą najwięcej okazałych budynków mieszkalnych i fabrycznych oraz regularnie i najpełniej zabudowanych kwartałów. Charakter Strefy decyduje o tożsamości Łodzi, jej granice zostały zdelimitowane w Strategii przestrzennego rozwoju Łodzi 2020+.

Rdzeń Strefy Wielkowiejskiej to obszar ścisłego centrum Łodzi, obudowany pięćdziesięcioma pięcioma w pełni ukształtowanymi kwartałami zabudowy z przełomu XIX i XX wieku oraz otoczeniem Starego Rynku (ponownie zabudowanym w latach 50. XX wieku). Jego powierzchnia, wynosząca 421 ha stanowi prawie 1/3 Strefy Wielkowiejskiej. Rdzeń Strefy Wielkowiejskiej ograniczony jest od północy placem Kościelnym, od południa aleją Mickiewicza i aleją Piłsudskiego, od zachodu ulicą Żeromskiego, a od wschodu ulicą Sterlinga i ulicą Targową.

Obszar Współczesnego Rozwoju Strefy Wielkowiejskiej otacza Strefę Wielkowiejską i stanowi jej zaplecze. Granice tego obszaru w większości sięgają linii kolei obwodowej Łodzi. Szczegółowe granice obszaru Strefy zostały określone w Strategii przestrzennego rozwoju Łodzi 2020+, przyjętej uchwałą nr LV/1146/13 Rady Miejskiej w Łodzi z dnia 16 stycznia 2013 r.

Obszar pilotażowy to fragment Rdzenia Strefy Wielkowiejskiej, na który składają się:

- kwartał „Kamienna” (ulica Rewolucji 1905 r., ulica Kilińskiego, ulica Jaracza, ulica Wschodnia), oznaczony jako Obszar nr 1 na Mapie Priorytetowych Projektów Rewitalizacji Obszarowej Centrum Łodzi¹;
- tzw. „Łącznik Kilińskiego” (ulica Kilińskiego od ulicy Jaracza do ulicy Narutowicza) oraz I Strefa Nowego Centrum Łodzi² (ulica Narutowicza, ulica Nowotargowa, ulica Tuwima, ulica Kilińskiego), oznaczony jako Obszar nr 3 na Mapie Priorytetowych Projektów Rewitalizacji Obszarowej Centrum Łodzi;
- III Strefa Nowego Centrum Łodzi (ulica Narutowicza, ulica Kilińskiego, ulica Tuwima, ulica Piotrkowska), oznaczona jako Obszar nr 2 na Mapie Priorytetowych Projektów Rewitalizacji Obszarowej Centrum Łodzi;

wraz z pierzejami przyległymi do opisanych granic obszarów.

Rewitalizacja staje się kluczowym elementem rozwoju miast, przeciwdziałając negatywnym zjawiskom oraz stymulując rozwój społeczny i gospodarczy. Rewitalizacja to nie tylko przebudowa lub adaptacja budynków, ale przede wszystkim rozwiązywanie problemów społecznych, poprawa warunków mieszkaniowych, poprawa przestrzeni publicznych oraz zwiększanie atrakcyjności gospodarczej. Zintegrowany proces rewitalizacji powinien być prowadzony w dialogu z lokalną społecznością i wszystkimi innymi interesariuszami, a jego przyczyny i skutki wykraczają poza obszar bezpośredniego prowadzenia działań i mają szerszy kontekst społeczny i terytorialny. W ramach działań rewitalizacyjnych konieczne jest również wzmocnienie lokalnego potencjału, dzięki któremu mieszkańcy będą wykazywali inicjatywę w procesie oraz świadomi dziedzictwa kulturowego, którego są

---

¹ Mapa Priorytetowych Projektów Rewitalizacji Obszarowej Centrum Łodzi – mapa wyznaczająca pierwsze 8 obszarów, które zostaną poddane rewitalizacji. Kolejność cyfr na mapie odpowiada kolejności, w jakiej podejmowane będą działania w poszczególnych obszarach.

² Zgodnie z Uchwałą nr XLV/840/12 Rady Miejskiej w Łodzi z dnia 4 lipca 2012 r., zmieniającą Uchwałę w sprawie przyjęcia Programu Nowe Centrum Łodzi, Nowe Centrum Łodzi to program realizowany na obszarze ograniczonym ulicami: Tuwima, Narutowicza, Piotrkowską oraz Kopcińskiego, obejmujący powierzchnię około 100 ha, podzielony na trzy strefy, którego celem jest wykreowanie nowego obszaru funkcjonalnego centrum Miasta Łodzi.

spadkobiercami, będą odpowiedzialni za miasto. **Z tego powodu konieczną częścią działań rewitalizacyjnych jest prowadzenie wieloletniego programu edukacyjnego służącego wzmocnieniu kapitału społecznego i tożsamości lokalnej, a także promowaniu wiedzy o procesie rewitalizacji poprzez program edukacyjny kierowany do grupy najmłodszych użytkowników Miasta, czyli do dzieci i młodzieży. Zadanie to ma spełnić wieloletni program edukacyjny „Nasza Łódź”, który będzie prowadzony w łódzkich placówkach oświatowych, dla których organem prowadzącym jest Miasto Łódź, z wyłączeniem przedszkoli miejskich. Program ten będzie zapoczątkowany w ramach niniejszego Zamówienia i jego kontynuacja w założeniu Zamawiającego nastąpi w następnych latach.**

Celem realizacji przedmiotu Zamówienia jest przygotowanie do procesu rewitalizacji obszarowej centrum Łodzi w latach 2014-2020, w tym dostarczenie wiedzy potrzebnej do właściwego przygotowania Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Łodzi. Wykonanie przedmiotu Zamówienia wchodzi w skład przygotowania **modelu prowadzenia rewitalizacji** w obszarach miejskich poprzez wypracowanie metodologii oraz sposobu podejścia do działań rewitalizacyjnych zorientowanych na osiągnięcie jak największego efektu dla miasta-beneficjenta, z uwzględnieniem jego specyfiki oraz indywidualnych uwarunkowań. Model ten będzie udostępniony w ogólnodostępnym centrum wiedzy przez co najmniej 7 lat od zakończenia Projektu.

Realizacja projektu pilotażowego pozwoli na pełniejsze przygotowanie się do okresu programowania UE 2014-2020 poprzez stworzenie podstaw merytorycznych do pozyskiwania funduszy zewnętrznych na rewitalizację centrum Łodzi.

Metodologia programu oparta jest na doświadczeniu w realizacji projektów edukacyjnych zakładających włączanie społeczności lokalnej oraz elementów wdrażania metod pracy wypracowanych podczas szkoleń dla nauczycieli programów takich jak: *Baśnie u Fabrykanta, Historie u Fabrykanta, Klub Przyjaciół Kota Piotrka, Klub Przyjaciół Ziemi, Historia Łodzi dla dzieci, czy Edukatorzy kultury* realizowanych przez grupę aktywistów z kilkunastu organizacji pozarządowych działających na terenie Miasta Łodzi.

W trakcie realizacji projektu dokonywano regularnych zmian w założonej metodologii starając się odpowiedzieć na potrzeby uczestników projektu, szczególnie nauczycieli i dyrektorów szkół, uwzględniając czas realizacji projektu oraz na bieżąco słuchając podpowiedzi specjalistów i konsultantów: dydaktyków, społeczników, przewodników, znawców i pasjonatów historii, kultury i sztuki związanej z Miastem Łódź.

Metodologia oparta jest na pracy metodami aktywizującymi, pracy projektem edukacyjnym, pracy warsztatowej teorii kreatywności opracowanej przez Creation Couch Community (CCC) i Pracownię Zmiany Społecznej, a także na doświadczeniu FUNDACJI EDUKACJI I ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO FERSO oraz edukatorów Fundacji Instytut Działań Twórczych, Fundacji EDUKABE oraz Stowarzyszenia TOPOGRAFIE.

W trakcie realizacji projektu zaprosiliśmy do współpracy więcej podmiotów w tym: organizacje pozarządowe, instytucje kultury, biznes zaangażowany w działalność na rzecz Miasta.

Rewitalizacja

Celem Zamówienia była usługa polegająca na opracowaniu i przygotowaniu wieloletniego programu edukacyjnego pn. Nasza Łódź, wspierającego proces rewitalizacji centrum Łodzi wraz z przeprowadzaniem lekcji modelowych w łódzkich placówkach oświatowych, dla których organem prowadzącym jest Miasto Łódź, z wyłączeniem przedszkoli miejskich, w ramach projektu pn. Opracowanie modelu prowadzenia rewitalizacji obszarów miejskich na wybranym obszarze w Mieście Łodzi współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej, Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007-2013

Cele programu edukacyjnego:

- Budowanie tożsamości lokalnej i pozytywnych związków z Łodzią wśród łódzkich dzieci i młodzieży
- Wzmacnianie kapitału społecznego, w tym kreowanie postaw obywatelskich, nakierowanych na odpowiedzialność, kooperację i dbałość o dobro wspólne wśród łódzkich dzieci i młodzieży
- Wprowadzenie pojęcia „rewitalizacja” i wiedzy o tym procesie wśród łódzkich dzieci i młodzieży

Program odpowiadał na następujące problemy:

Łódź przygotowuje się do wielkich zmian. Rewitalizacja to nie tylko przebudowa lub adaptacja budynków, ale przede wszystkim rozwiązywanie problemów społecznych, poprawa warunków mieszkaniowych, poprawa przestrzeni publicznych oraz zwiększanie atrakcyjności gospodarczej centrum. Właściwie prowadzony proces rewitalizacji powinien być oparty o dialog z lokalną społecznością i wszystkimi innymi osobami, które są w niego włączone: lokalnymi przedsiębiorcami instytucjami kultury. Trudno wyobrazić sobie dobrą rewitalizację bez udziału szkół, nie tylko tych znajdujących się w Śródmieściu. To przecież w głównej mierze od nauczycieli zależy, co dzieci i młodzież będą wiedziały o rodzinnym mieście i czy będą w przyszłości czuły z nim związek.

W ramach działań rewitalizacyjnych konieczne jest również wzmocnienie inicjatywy mieszkańców i świadomości dziedzictwa kulturowego, którego są spadkobiercami. To też nauka bycia odpowiedzialnym za swoje miasto już od małego, począwszy od własnego podwórka. Z tego powodu powstała „Nasza Łódź”, wieloletni program edukacyjny dla najmłodszych mieszkańców. Program ten rozpoczął się w roku szkolnym 2014/2015 i będzie kontynuowany w następnych latach.

Potrzebę realizacji podobnego programu zgłaszano już wielokrotnie, zarówno od strony społecznej (wniosek w Budżecie Obywatelskim, rekomendacje organizacji pozarządowych czy łódzkich przewodników), jak

i ze strony samych nauczycieli, którzy z pasją i zaangażowaniem starają się przybliżyć uczniom łódzkie dziedzictwo.

I. Identyfikacja i tożsamość – kontekst lokalny

Łódź jest ziemią nieznaną dla jej własnych mieszkańców. Według badań TNS OBOP wykonanych na zlecenie Urzędu Miasta Łodzi w 2010 roku na potrzeby opracowania „Strategii zarządzania marką Łódź na lata 2010-2016³” aż 67% respondentów, w dużej części łodzian, odpowiedziało, że nie widzi nic szczególnego, co wyróżniałoby to miasto spośród innych.

O tym, że łodzianie nie lubią własnego miasta świadczą badania jakości życia mieszkańców w Łodzi z 2012 roku⁴, z których wynika, że 41% mieszkańców chciałoby wyprowadzić się gdzieś indziej. Niska jest jednocześnie aktywność na polu społecznym: prawie tyle samo mieszkańców (43%) deklaruje, że nie udziela się społecznie w żaden sposób. Zaledwie 4,5% należy do organizacji pozarządowych, równie niskie jest też zaangażowanie w różne formy wolontariatu (7%) czy nawet pojedyncze działania charytatywne czy obywatelskie. Niskie jest również poczucie sprawczości na polu lokalnym: 75% łodzianek i łodzian uważa, że nie ma żadnego wpływu na to, co się dzieje w ich mieście.

Z badań zleconych w 2013 roku przez „Gazetę Wyborczą”⁵ wynika, że mieszkańcy oceniają Łódź (obok Radomia i Częstochowy) jako miasto o najniższej jakości życia w Polsce.

Słaba identyfikacja mieszkańców z miastem ma w Łodzi silny związek z jej najnowszymi dziejami. Co prawda zniszczenia wojenne nie dotknęły jej w dużym stopniu w zakresie materialnym, ale przedwojenna wielokulturowa Łódź w sensie demograficznym *de facto* przestała istnieć. Na miejsce dawnych mieszkańców w okresie PRL szybko napływali nowi, odradzający się przemysł lekki potrzebował rąk do pracy. W zakładach w systemie trzymianowym na najniższych stanowiskach pracowały głównie kobiety, a zarobki były średnio o 20% niższe niż w przemyśle

³ „Strategia zarządzania marką Łódź na lata 2010-2016”, http://kreatywna.lodz.pl/data/dataPublicator/strategia_zarzadzania_marka_lodz_na_lata.pdf, Portal Kreatywna Łódź, dokumenty związane z powyższą strategią, <http://kreatywna.lodz.pl/page/123,dokumenty-zwiazane-z-strategia.html>.

⁴ „Badanie jakości życia mieszkańców oraz jakości usług publicznych w Łodzi”, 2012, Pretendent na zlecenie Urzędu Miasta Łodzi, http://uml.lodz.pl/miasto/strategia/badanie_jakosci_zycia/.

⁵ *Jak zamieszkać, to tylko w Gdyni, we Wrocławiu lub w Toruniu!*, http://wyborcza.pl/piatekekstra/1,134664,14990482,Jak_zamieszkać_to_tylko_w_Gdyni_we_Wrocławiu_lub.html.

ciężkim. W 1955 roku liczba mieszkańców Łodzi przekroczyła liczbę ludności przed wojną i do 1989 roku stale rosła. Po upadku przemysłu i transformacji ustrojowej nastąpił regres demograficzny, do którego przyczyniła się duża emigracja zarobkowa do innych polskich i europejskich miast.

Z powodów politycznych w okresie PRL związek nowych mieszkańców z Łodzią nie był szczególnie pielęgnowany. Pojedyncze elementy kultury robotniczej, które zdołał zasymilować PRL, stały się elementem oficjalnej propagandy. Natomiast faktyczna historia łódzkich buntów tkackich z przełomu wieku czy rewolucji 1905 roku nie była eksponowana z powodu silnie obecnego w nich elementu wspólnotowego i narodowo-wyzwoleńczego. Brak tożsamości miejskiej i wykorzenienie z historii miało też zapobiegać nowym sprzeciwom społecznym wobec trudnych warunków pracy (jak strajk włóknianek w 1971 roku) oraz tworzyć atmosferę sprzyjającą planom zastąpienia nowymi osiedlami XIX-wiecznej zabudowy centrum.

Po 1989 roku podejmowano z różnym powodzeniem szereg prób znalezienia wspólnego idiomu dla łódzkiej tożsamości. Z uwagi na silnie promowaną indywidualną przedsiębiorczość starano się pobudzić pamięć o łódzkich fabrykantach. Pojawiła się również opowieść o dawnej Łodzi wielokulturowej: polskiej, żydowskiej, niemieckiej i rosyjskiej. Spośród sławnych łódzkich nazwisk, jak Jan Karski, Katarzyna Kobro, Marek Edelman czy Aleksy Rzewski, jedynym rozpoznawalnym i przywoływanym spontanicznie jest Julian Tuwim. W ostatnich latach dzięki silnej pracy strony społecznej, łodzianie zaczęli także zauważać i doceniać zabytkową zabudowę XIX-wiecznego centrum, na której wartość, w porównaniu do innych elementów miejskiej tożsamości, wskazuje w różnych badaniach największy procent respondentów. Coraz bardziej dostrzegane są również walory Łodzi związane z nowoczesnością, jak tradycja XX-wiecznej awangardy (Katarzyna Kobro i Stanisław Strzebiński), silne

związki z przemysłem filmowym czy, dla najmłodszych, Łódź bajkowa związana z kultowymi postaciami z filmów animowanych, które powstawały w studiu Se-Ma-For. Wśród młodych, głównie mężczyzn, bardzo silny element tożsamości łódzkiej jest identyfikacja z barwami jednego z dwóch klubów sportowych (ŁKS lub RTS Widzew).

Łódź z uwagi na swoją wyjątkową i niejednoznaczną historię, która stawia ją w szeregu europejskich metropolii szybko rozwiniętych w czasie rewolucji przemysłowej, ciągle nie jest odpowiednio włączona w oficjalną polską narrację historyczną. Tym samym, w oficjalnej ścieżce edukacji, dzieci i młodzież szkolna dowiadują się o swoim mieście niewiele. Uzupełnieniem wiedzy mogą być zajęcia organizowane przez łódzkie instytucje kultury, jak Muzeum Miasta Łodzi czy organizacje pozarządowe. W zakresie edukacji regionalnej istotną rolę pełni Łódzkie Centrum Doskonalenia Nauczycieli oraz personel bibliotek czy łódzcy przewodnicy. Wszystkie te działania są jednak niewystarczające w stosunku do potrzeb.

II. Deficyt kapitału społecznego

Brak silnej miejskiej tożsamości wiąże się dla Łodzi z szeregiem niekorzystnych skutków. Najważniejszym z nich jest brak emocjonalnego związku z miejscem życia i pracy, co skutkuje łatwiejszą decyzją o emigracji. Przekłada się to również na stan wspólnej przestrzeni i niskie zaangażowanie w życie miasta, w tym w procesy partycypacyjne. O ile Łódź posiada silne i współpracujące środowiska organizacji pozarządowych, o tyle pozostają one dość wąskie, a kapitał społeczny

„przeciętnego Kowalskiego” jest zdecydowanie niższy niż w innych polskich miastach („Diagnoza Społeczna” 2011). W połączeniu ze stosunkowo niskimi zarobkami, wymuszającymi często podjęcie dodatkowego zatrudnienia oraz brak środków na podstawowe potrzeby, skutkuje to tym, że mieszkańcy Łodzi mają niewielką motywację do działań podejmowanych wspólnie na rzecz poprawy przestrzeni lub podniesienia jakości życia w mieście. Problemy te dotyczą szczególnie obszaru Strefy Wielkomiejskiej, w której koncentracja problemów społecznych jest największa.

W zakresie przestrzennym w centrum Łodzi widoczne są indywidualne interwencje mające w zamierzeniu poprawę stanu otoczenia. Są to głównie niewielkie ogródki czy ukwiecone balkony utrzymywane głównie przez mieszkanki Śródmieścia. W zakresie remontów często widoczne są próby pomalowania „własnego” fragmentu klatki schodowej lub fasady, w której prowadzi się działalność. Te ostatnie aktywności z założenia są fragmentaryczne i często powiększają tylko nieład przestrzenny.

Według oceny dokonanej w 2014 roku przez Biuro ds. Rewitalizacji i Rozwoju Zabudowy Miasta w obszarze pierwszych 8 projektów, w których zaczęło się proces rewitalizacji obszarowej centrum Miasta Łodzi⁶, zadowolający wizualnie uznano stan zaledwie 21% fasad w kamienicach o różnym rodzaju własności. W pozostałym obszarze Strefy Wielkomiejskiej wielkość ta jest zwykle o wiele mniejsza, proporcjonalnie do odległości od ul. Piotrkowskiej. Właściciele prywatni lub wspólnoty mieszkaniowe podejmując remonty kamienic lub przestrzeni podwórek robią to właściwie wyłącznie poprzez zlecenie zewnętrznym firmom, bez włączenia samych mieszkańców w działania na rzecz społeczności.

Pomiędzy podejmowanymi indywidualnie interwencjami a zleconymi remontami właściwie nie odnotowuje się w Łodzi wspólnych, skoordynowanych działań większych grup mieszkańców na rzecz poprawy swojego otoczenia czy warunków życia w obszarze centrum. Jako pierwsze pozytywne przykłady można podać spontaniczne działania na ul. Miedzianej, ul. Wólczańskiej czy prace przy budowie boiska w szkole na ul. Pogonowskiego. Pewną rolę pełnią tu również interwencje przestrzenne organizacji pozarządowych, instytucji kultury czy grup nieformalnych (jak niegdyś Grupa Pewnych Osób), ale ich skala jest ciągle niewielka.

Obok niedostatecznej świadomości dotyczącej historii i wartości obszaru śródmiejskiego, przyczyną takiego stanu rzeczy jest **kryzys kapitału społecznego**, który według badań „Diagnozy Społecznej” z lat 2011 i 2013 jest tendencją pogłębiającą się w skali całego kraju, natomiast w przypadku Łodzi ma on szczególnie niekorzystne konsekwencje, gdyż negatywnie wpływając na wiele dziedzin życia (jak rynek pracy, słabe zaangażowanie społeczne, frekwencja wyborcza), jest również jedną z głównych przyczyn braku dbałości o dobro wspólne. Skutkiem tego jest niewielkie zainteresowanie działaniami na rzecz stanu poprawy najbliższej okolicy czy zaangażowania w działania lokalnej społeczności. Dość duża jest tolerancja dla różnych aktów wandalizmu. W obszarach wyznaczonych do rewitalizacji istnieją co prawda silne wspólnoty sąsiedzkie w obrębie podwórek⁷, ale oprócz wspólnego spędzania czasu i podstawowych działań na rzecz poprawy bezpieczeństwa nie wykazują one większej inicjatywy. Również stosunkowo niewielka w skali miasta jest też liczba wniosków do Budżetu Obywatelskiego zgłaszanych w Śródmieściu.

⁶ Mapa pierwszych 8 projektów w ramach rewitalizacji obszarowej centrum Łodzi, https://uml.lodz.pl/files/p_8245_f5a26cff.pdf.

⁷ A. Gulczyńska, *Koncepcja dziecka na ulicy. Analiza z perspektywy interakcyjnej*, [w:] K. Frysztacki, M. Nóżka, M. Smagacz-Poziemska, *Dzieci ulicy. Studium szczególnego problemu miejskiego*, Kraków 2011.

Program edukacyjny „Nasza Łódź” skierowany jest do dzieci i młodzieży, zatem konieczne było zdefiniowanie pojęcia rewitalizacja w taki sposób, by było ono zrozumiałe dla wszystkich.

Definicja rewitalizacji została opisana w podręczniku dla nauczycieli oraz opracowana w scenariuszu zajęć pod nazwą „Mała Rewitalizacja”, zawierała skojarzenia i odwołania bliskie najmłodszym odbiorcom. Chcemy by była rozumiana, jako: odnawianie; zmiana na lepsze; ożywianie; wsparcie mieszkańców miasta; coś, co zniszczone lub zaniedbane i należy to odnowić; należy zadbać o to, co zaniedbane po to by żyło nam się lepiej, przyjemniej, by Łódź była naszym domem, w którym wszyscy czujemy się dobrze; byśmy nauczyli się samemu jak zmieniać by żyło nam się lepiej; byśmy nauczyli się dbać o wspólne dobro.

Obszary tematyczne:

Wybór obszarów tematycznych powinien uwzględniać wszystkie aspekty związane z miastem, zarówno odnoszące się do dziedzictwa kultury i historii, a także do życia codziennego mieszkańców i ich najbliższego otoczenia.

Należy uwzględnić szczególne wykorzystanie tych obszarów tematycznych, które w naturalny sposób oddziałują na tożsamość oraz skupić się na szukaniu innowacyjnych rozwiązań, obalających stereotypy i powierzchowne spojrzenie na problematykę obszarów tematycznych, wykorzystując ich potencjał w projektowaniu narzędzi, podręcznika, scenariuszy oraz w programie szkoleń.

Obszary tematyczne zostały opracowane dzięki stworzeniu bardzo praktycznego podręcznika dla nauczycieli, dzięki któremu z łatwością każdy dydaktyk może opracować dowolną lekcję w dowolnej formie. Każdy obszar został opracowany pod względem: polecanych pozycji literatury, linków do ciekawych stron, filmów, nagrań a także krótkiej oferty instytucji kultury czy kontaktów do przewodników lub firm zajmujących się danym obszarem. Dzięki temu nauczyciel sam nie musi docierać do wszystkich materiałów źródłowych i przygotowanie zajęć staje się prostsze.

Oprócz tego każdy obszar został zilustrowany, w taki sposób by sama ilustracja mogła zostać wykorzystana jako narzędzie do pracy z dziećmi lub młodzieżą.

Lista obszarów tematycznych wraz z opracowaniem:

**Łódź przemysłowa,
Łódź – ostatnie nieodkryte miasto,
Łódź wielkich postaci,
Łódź fabrykancka,
Folklor łódzki,**

**Łódź bajkowa,
Łódź czterech kultur,
Łódź awangardowa,
Łódź filmowa,
Łódź sportowa,
Łódź współczesna,
Łódź ciekawa,
Łódź - historia mojej rodziny**

Obszary tematyczne to po prostu różne powody, za które można polubić Łódź. Zawierają one tematy, pojęcia, bibliografię, linki oraz rekomendowane instytucje kultury i miejsca wraz z ofertą warsztatów i wycieczek, które mogą być uzupełnieniem lekcji. O ile było to możliwe, przy warsztatach podano skrócony opis. Oferta została opracowana na podstawie analizy informacji podanych na stronach internetowych, bądź na podstawie danych, jakie te instytucje nadesłały do twórców niniejszego podręcznika. Do powyższych ofert dodano ciekawe propozycje komercyjne łódzkich firm kreatywnych.

Zaprezentowane obszary tematyczne są propozycją, można je wzbogacać i poszerzać. Liczy się pomysłowość, inwencja w podejmowaniu określonych zagadnień, oraz atrakcyjne ujęcie tematów, dzięki którym uczniowie będą mogli odnaleźć własną ścieżkę zainteresowań i nić łączącą ich z miejscem zamieszkania. Istotne jest też by przy opracowywaniu poszczególnych lekcji zwrócić uwagę na to, by z jednej strony nie obciążać młodego odbiorcy zbyt dużą ilością suchych informacji, a z drugiej nie posługiwać się zbyt daleko posuniętymi uproszczeniami. "Nasza Łódź" to w założeniu program bez klasówek, w którym wiedzę wzbogacają zarówno uczniowie, jak i sami nauczyciele.

ŁÓDŹ PRZEMYSŁOWA

Niegdyś przedsiębiorca gromadził niezależnych rzemieślników, którzy z jego surowców, w danym czasie i miejscu wytwarzali wyroby. Czynili to podobnie, jak w swoich warsztatach rzemieślniczych - na prostych urządzeniach, z reguły dzięki pracy rąk własnych. Z czasem, w miarę rozwoju, te proste zakłady zwane manufakturami doposażono w maszyny i urządzenia techniczne, zastosowano w nich podział pracy co w efekcie zwiększyło skalę produkcji. Proces ten doprowadził do przekształcania się manufaktur w fabryki. Tak narodziła się Łódź Przemysłowa, a wraz z nią sen o ziemi obiecanej. Śnili drobni rzemieślnicy i ci, co zamieszkując wsie nie posiadali niczego. Spotkali się w Łodzi, jedni stali się fabrykantami a drudzy robotnikami.

Tematy:

- **Naturalne, korzystne warunki dla stworzenia przemysłu włókienniczego.**
- **Rola Stanisława Staszica i Rajmunda Rembielińskiego w powstaniu okręgu włókienniczego.**
- **Korzystne warunki dla osadników.**
- **Pierwsi łódzcy fabrykanci (Kopish, Geyer).**
- **Rola kobiet w łódzkim przemyśle.**
- **Rola łódzkich robotników w czasie rewolucji 1905 roku.**
- **Różne oblicza działalności społecznej kształtującej się w Łodzi (postawy patriotyczne, filantropia, budowanie wielokulturowości).**
- **Specyfika miasta włókienniczego na tle polskich miast o długowiecznej tradycji.**

- **Fazy rozwoju łódzkiego przemysłu – złoty wiek XIX, kryzys końca lat dwudziestych, powojenna nacjonalizacja, przyczyny i skutki upadku**
- **Techniki produkcji – jak powstawały tkaniny?**
- **Sukces łódzkiego przemysłu w drugiej połowie XIX wieku – Karol Scheibler, Izrael Poznański, rodzina Grohmanów.**

Pojęcia:

manufaktura, przemysł, ziemia obiecana, prząsniczka, filantropia, włókiennictwo, architektura przemysłowa i postindustrialna, przędzalnia tkalnia, wątek, osnowa, maszyna parowa, bielnik, bawełna, wełna, kryzys gospodarczy, bezrobocie, nacjonalizacja, industrializacja.

Bibliografia:

Badziak K., Żydowskie organizacje społeczne w Łodzi (do 1939 r.), Łódź 2002.
 Bartczak M. Scheiblerowie historia rodu, Łódź 1999.
 Flatt O., Opis miasta Łodzi pod względem historycznym, statystycznym i przemysłowym, Warszawa 1853. Przedruk: Warszawa 1980.
 Geyer A., Z mojego życia, Łódź 2002.
 Jaskulski M., Stare fabryki Łodzi, Łódź 1995.
 Kobołek G. Księży Młyn, Łódź 1998.
 Kusiński J., Bonisławski R., Janik M., Księga Fabryk Łodzi, Łódź 2010.
 Kuźko W., Bidermanowie. Dzieje rodziny i fortuny, Łódź 2000.
 Łukowska M., Fabrykant łódzki we wspomnieniach robotników, Łódź 2007.
 pod red. Machejek A., Imperium rodziny Poznańskich w Łodzi, Łódź 2010.
 red. Rosin R., Łódź Dzieje miasta, Łódź 1988.
 Puś W., Pytlas S., Dzieje Łódzkich Zakładów im. Obrońców Pokoju "Uniontex" (d. Zjednoczonych Zakładów K. Scheiblera i L. Grohmana) w latach 1827-1977, Warszawa 1979.
 Pytlas S., Salm J. Berbelska D., Zielińska A., Kaszuba K., Księży Młyn, Łódź 1998.
 Scheibler P., Scheiblerowie w drodze do ziemi obiecanej, Łódź 2014.
 Stefański K., Wielkie rody fabrykanckie Łodzi i ich rola w ukształtowaniu oblicza miasta, Łódź 2014.
 Sikorska-Kowalska M., Wizerunek kobiety łódzkiej przełomu XIX/XX wieku, Łódź 2001.

Linki:

<https://www.youtube.com/watch?v=pp7hGXoFlsQ>

(Film z końca lat 30 XX w. prezentujący pracę łódzkich fabryk i łódzkie ulice)

<https://www.youtube.com/watch?v=IDRvEYKgUms>

(Film pt. „Niezliczone trzeszczą źródła” o przemysłowej Łodzi z perspektywy łódzkich rzek, czas trwania 15:26. Film powstał na zlecenie Muzeum Miasta Łodzi w ramach projektu "Łódź utkana dźwiękiem", całość projektu została sfinansowana przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego.)

Rekomendowane miejsca:

Muzeum Miasta Łodzi

ul. Ogrodowa 15

91-065 Łódź

Dział Upowszechniania i Edukacji

tel. 42 254 90 11

wycieczki@muzeum-lodz.pl

oferta:

Dlaczego ziemia obiecana

Zajęcia przybliżają motyw „ziemi obiecanej”, od czasów biblijnych do czasów współczesnych; zajęcia oparte na fragmentach powieści „Ziemia obiecana” W. St. Reymonta oraz na fragmentach filmu w reżyserii Andrzeja Wajdy pod tym samym tytułem,

czas trwania: 60 min.

Imperium I. K. Poznańskiego. Pałac, fabryka, osiedle

Zajęcia ukazują historie Łodzi wielkoprzemysłowej na przykładzie kompleksu fabryczno-rezydencjonalnego I. K. Poznańskiego; obejmują zwiedzanie gabinetu właściciela pałacu, zespołu budynków fabrycznych oraz osiedla domów mieszkalnych dla pracowników przedsiębiorstwa

czas trwania: 90 min.

Łódzki Manchester. Historia Łodzi przemysłowej

Spacer tematyczny przybliżający najważniejsze fakty i daty dotyczące narodzin i rozwoju przemysłowej Łodzi; obejmuje zwiedzanie wystawy historycznej „Triada Łódzka” oraz wybranych pomieszczeń pałacu

czas trwania: 60 min.

Centralne Muzeum Włókiennictwa

ul. Piotrkowska 282

93-034 Łódź

Dział Edukacji:

tel. 42 684 61 15

oferta:

Rekonstrukcja tkalni z przełomu XIX/XX w. Prezentacja maszyn w ruchu

Wystawa stała

Narzędzia i maszyny włókiennicze w zbiorach Centralnego Muzeum Włókiennictwa

Wystawa stała

Historia Łodzi przemysłowej

Lekcja opowiada o przestrzennym rozwoju miasta i dziejach łódzkiego przemysłu włókienniczego. Lekcji może towarzyszyć projekcja filmowa.

Miejska Biblioteka Publiczna

Łódź – Śródmieście

im. Andrzeja Struga

ul. A. Struga 33

90-513 Łódź

tel. 42 637 30 37

oferta:

Rewolucja 1905 roku

Warsztaty przybliżające wydarzenia Rewolucji 1905 roku, analiza materiału źródłowego z wykorzystaniem druków ulotnych z epoki, przedstawienie miejsc walk na terenie miasta Łodzi.

Szkolne Schronisko Młodzieżowe w Łodzi

ul. Legionów 27
91-069 Łódź
tel. 42 630 66 80
repcja@yhlodz.pl,
www.yhlodz.pl

oferta:

Historia Łodzi robotniczej – Miasto wielkich przemian.

To rodzaj lekcji historycznej poświęconej tworzeniu się robotniczej Łodzi. Na zajęciach analizuje się prawa miejskie i dynamiczny (nieporównywalny z żadnym europejskim miastem) rozwoju Łodzi,
czas trwania: ok. 60 min.

Muzeum Fabryki
ul. Drewnowska 58
91-867 Łódź
tel. 42 664 92 93
www.muzeumfabryki.pl

oferta:

Wystawa Muzeum Fabryki

Prezentuje dzieje przemysłowej fortuny Poznańskich, rozwój zakładów, technikę produkcji tkanin bawełnianych, a także dokumentuje życie codzienne robotników.

W dawnej fabryce

Teatr cieni. Warsztaty prowadzone przy użyciu slajdów ukazujących dawne hale fabryczne, domy mieszkalne, parki.

Budujemy fabrykę

Tworzenie makiety budynków fabrycznych przy użyciu dużych klocków.

Alex – usługi turystyczne
Aleksandra Sitnicka
ul. Rydla 6/39
93-203 Łódź
tel. 695 243 181
aleksanda@odkryj.lodz.pl

oferta:

Szukając Skarbu Izraela Poznańskiego
Gra miejska

Zbudujmy Fabrykę
Gra miejska

Visit.Łódź
Przedsiębiorstwo Usług Turystycznych
ul.Krzewowa 6/8 lok. 2
91-478 Łódź
tel. 603341922

www.visitlodz.com.pl,
kontakt@visitlodz.com.pl

oferta:

Łódź Przemysłowa – wczoraj i dziś

Warunki i rozwój przemysłu i gospodarstwa łódzkiego w XIX, XX i XXI wieku.

Wycieczki piesze i autokarowe, gry miejskie, warsztaty, prelekcje, prezentacje, warsztaty kulinarne oraz zwiedzanie muzea dostosowane do wieku, charakterystyki i indywidualnych potrzeb grupy – prezentowane przez licencjonowanych przewodników w języku polskim, angielskim lub niemieckim.

Manufaktury rzemieślnicze oraz imperia wielkich fabrykantów w XIX w., przemysł w XX w., perspektywy i rozwój gospodarczy w XIX w.,

zwiedzanie obiektów muzealnych (np. Biała Fabryka) oraz krajobrazy miejskie (np. Księży Młyn).

Czas trwania: od 45 min. do 5 godzin.

Bartosz Damian Mielniczek
ŁÓDŹ DLA CIEBIE / ŁÓDŹ 4 U
bartosz.damian.mielniczek@gmail.com
tel. 662 266 833

oferta:

Łódź: industrial light & magic

prelekcja i wycieczka

Architektura przemysłowa

wycieczka

Magdalena Prasol
licencjonowany przewodnik miejski
mprasol@interia.pl
tel. 693 865 876

oferta:

Od pucybuta do milionera – prawda czy miejska legenda?

Wycieczka i warsztat śladami Łodzi przemysłowej.

ŁÓDŹ - OSTATNIE NIEODKRYTE MIASTO

Przemierzając łódzkie ulice, powinniśmy jako łodzianie być świadomi faktu, iż znajdujemy się w unikatowej na skalę europejską Strefie Wielkomiejskiej - jednym spójnym obszarze z zachowaną pierwotną siatką ulic i z tysiącami zabytkowych obiektów stojących w otoczeniu zieleni, której rozmiar może zaskoczyć i zadziwić. To okazja by z uczniami podążyć w niezwykłą podróż po stylach architektonicznych, by dzięki wspaniałym: kamienicom, pałacom i zespołom fabrycznym pokazać Łódź wielokulturową i wielowyznaniową.

Tematy:

- Łódź niegdyś - miasto kominów.
- Czym zajmuje się urbanistyka.
- Wyjątkowość przestrzeni miejskiej w Łodzi.
- Specyfika łódzkiej Strefy Wielkomiejskiej powstałej w XIX wieku.
- Zróżnicowanie stylów i form łódzkiej architektury.
- Rozwój i znaczenie ulicy Piotrkowskiej.
- Czym jest przestrzeń publiczna i jakie ma ona znaczenie dla właściwego funkcjonowania miasta.
- Dlaczego warto dbać o swoje miasto.
- Wpływ mieszkańców na rozwój miasta.
- Odzwierciedlenie dawnej wielokulturowości w tkance miejskiej Łodzi.

Pojęcia:

Strefa Wielkomiejska, eklektyzm, historyzm, secesja, fabryka, kamienica, willa, pałac, zabytek, fasada, oficyna, pierzeja, kwartał, urbanistyka, witraż, mozaika, klasycyzm, neogoty, neorenesans, neobarok, rewitalizacja, restauracja, renowacja.

Bibliografia:

Janik M., Kusiński J., Stępniewski M., Szambelan Z., **Łódź na mapach 1793-1939**, Łódź 2012.

Kędzierski D., **Ulice Łodzi**, Łódź 2009.

Krajewski S., Kusiński J., Piotrkowska, spacer pierwszy i drugi, Łódź 2008.

Konicki Z., **Ulice Łodzi.**, Łódź 1995.

Kusiński J., Bonisławski R., Janik M., **Księga Fabryk Łodzi**, Łódź 2010.

Laurentowicz-Granias M., **Pałace Ziemi Obiecanej**, Łódź 1997.

Łukawski S., **Łódzka secesja**, Łódź 1997.

Olenderek J. **Łódzki modernizm i inne nurty przedwojennego budownictwa**, Łódź 2011.

Parki i ogrody Łodzi, pod red. R. Olaczka, Łódź 2006.

Rynkowska A., **Ulica Piotrkowska**, Łódź 1970.

Stefański K., **Atlas architektury dawnej Łodzi**, Łódź, 2008.

Stefański K., **Ludzie którzy zbudowali Łódź**, Leksykon architektów i budowniczych miasta, Łódź 2009.

Stefański K., **Łódzkie wille fabrykanckie**, Łódź 2013.

Słownik terminów plastycznych, Warszawa 1993.

Linki:

<https://www.youtube.com/watch?v=pFP5EkZqS7o> – film o zagubionym kwartale

<https://www.youtube.com/watch?v=r887rOtR3-g>

(Łódź w oczach Marka Janiaka - Rozmowa Edwina Bendyka z Markiem Janiakiem, Architektem Łodzi o mieście ciągle nieodkrytym, film polecany dla nauczycieli).

http://uml.lodz.pl/miasto/rewitalizacja_i_zabytki/prezentacja_amazing_city_lodz_ostatnie_nieodkryte_miasto/ (Oficjalna prezentacja Łodzi stworzona przez Marka Janiaka i jego zespół)

<https://www.youtube.com/watch?v=r887rOtR3-g>

(„Marek Janiak – Rozmowa o Łodzi. Łódź w oczach Marka Janiaka”)

<https://www.youtube.com/watch?v=RDQgMogrh4c>

<https://www.youtube.com/watch?v=MqsUWS4jCuE>

<https://www.youtube.com/watch?v=sFQ45Ua0zbl>

(„Łódź – amazing city. Ostatnie nieodkryte miasto”. Prelekcja Marka Janiaka w „6 Dzielnic”)

<https://www.youtube.com/watch?v=nxWkRN3FSjU>

(Film pt. „Bogactwo Łodzi” zrealizowany w ramach projektu "3Detale Łodzi" prowadzonego przez Muzeum Miasta Łodzi, dzięki wsparciu Fundacji Orange oraz Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, czas trwania 18:26)

Filmowa encyklopedia Łodzi i okolic

Rekomendowane miejsca:

Miejski Konserwator Zabytków

ul. Piotrkowska 113

90-430 Łódź

tel.: 42 638 43 84

Archiwum Państwowe w Łodzi

pl. Wolności 1

91-415 Łódź

tel. 42 632 62 01

oferta:

Dla grup, uczelni i szkół prowadzone są prezentacje dziejów, zadań i zasobu Archiwum.

Galeria Willa

ul. Wólczańska 31/33

90-607 Łódź

tel. 42 632 79 95

oferta:

Zwiedzanie: zabytkowej, secesyjnej willi zaprojektowanej około 1901 roku przez Gustawa Landau-Gutentegera . We wnętrzu znajduje się bogata dekoracja stiukowa, witraże i okna, to wszystko utrzymane w duchu secesji.

Visit.Łódź

Przedsiębiorstwo Usług Turystycznych

ul. Krzewowa 6/8 lok. 2

91-478 Łódź

tel. 603341922

www.visitlodz.com.pl,

kontakt@visitlodz.com.pl

oferta:

Łódź – ostatnie nieodkryte miasto. Szukamy zaczarowanych miejsc i wyjątkowych zakątków Łodzi.

Wycieczki piesze i autokarowe, gry miejskie, warsztaty, prelekcje, prezentacje, warsztaty kulinarne oraz zwiedzanie muzeów. Spacer fotograficzny.

Czas trwania: od 45 min. do 5 godzin.

Bartosz Damian Mielniczek

ŁÓDŹ DLA CIEBIE / ŁÓDŹ 4 U

bartosz.damian.mielniczek@gmail.com

tel. 662 266 833

oferta:

Zobaczyć to znaczy uwierzyć. Łódź - miasto niezwykle
Prelekcja i wycieczka

Magdalena Prasol
licencjonowany przewodnik miejski
mprasol@interia.pl
tel. 693 865 876

oferta:

Spacer odkrywców

uczestnicy pod kierunkiem przewodnika samodzielnie odkrywają miasto na podstawie historycznych śladów, budując z nich wielowarstwową historię.

ŁÓDŹ WIELKICH POSTACI

Jedni się tu urodzili, inni przebywali tu dłużej bądź krócej, łączy ich miejsce – Łódź, dzielą: narodowość, dziedzina, w której tworzyli, lata w których żyli. Wszyscy zostawili tu część siebie. A miasto to, wycisnęło na nich swe piętno oddziałując poprzez ludzi, kulturę, specyficzny miejski krajobraz. Mamy ich w pamięci, każdy z nieco inną obsadą. Zapytani, kto z wielkich pochodził, bądź tworzył w Łodzi bez trudu wymienimy Tuwima, Reymonta, Rubinsteina, ale jest wielu innych, współcześnie żyjących, którzy przyczyniają się do rozwoju polskiej kultury, czy sportu, warto znać ich nazwiska oraz ich twórczość i dorobek.

Tematy:

- Miejsca związane ze słynnymi łodzianami.
- Łódź we wspomnieniach sławnych osób.
- Galeria Wielkich Łodzian sztuka czy kicz?
- Bezimienni wielcy łodzianie – mieszkańcy, którzy swoją pracą przyczynili się do rozwoju miasta – łódzcy robotnicy - tkacze, kupcy, włóknarki.

Poniżej zamiast pojęć podano spis tych, którzy urodzili się w Łodzi, bądź tworzyli lub tworzą na jej terenie. Postaci zostały przyporządkowane do dziedzin. Każda grupa może stanowić oddzielny temat zajęć.

Założyciele miasta:

Stanisław Staszic, Rajmund Rembieliński.

Burmistrzowie i prezydenci Łodzi:

Karol Tangemann, Franciszek Traeger, Aleksy Rzewski.

Architekci i inżynierowie:

Hilary Majewski, Franciszek Chełmiński, Stefan Skrzywan, Filip Viebieg, William Heerlein Lindley, Daniel Libeskind, Julius Jung

Literaci:

Julian Tuwim, Władysław Reymont, Karl Dedecjus, Aleksander Kamiński, Andrzej Sapkowski, Jerzy Kościński, Aleksiej Bieriezin, Andrzej Bart.

Artyści:

Katarzyna Kobro, Władysław Strzemiński, Samuel Hirszenberg, Otto Poppel, Karol Hiller, Artur Szyk

Muzycy:

Artur Rubinstein, Aleksander Tansman, Michał Urbaniak, Adam Ostrowski (O.S.T.R.)

Łódzkie zespoły:

Hedone, Marynarze z Łodzi, 19 wiosen, Blue Cafe, Normalsi, Psychocukier, Power of Trinity, Little White Lies, Sjon, NOT, L.Stadt, Muchy

Ze świata teatru:

Aleksander Zelwerowicz, Leon Schiller, Stefan Jaracz, Kazimierz Dejmek, Bronisław Wrocławski

Ze świata filmu:

Eugeniusz Bodo, Krzysztof Kieślowski, Jan Machulski, Janusz Gajos, Zbigniew Rybczyński, Sławomir Idziak, Cezary Pazura, Aleksander Ford, Jadwiga Jędrzejewska, Piotr Fronczewski, Piotr i Łukasz Dzięcioł (Opus Film)

Sport:

Marcin Gortat, Piotr Pustelnik, Ryszard Goszczyński, Adam Kszczot, Jan Morawiec, Jerzy Janowicz, Artur Partyka, Aleksandra Urbańczyk- Olejarczyk, Jan Tomaszewski, Maria Kwaśniewska-Malaszewska, Jadwiga Wajs, Roman Kantor, Akiba Rubinstein, Barbara Niemczyk, Mieczysław Nowicki,

Tworzący historię:

Jan Karski, Marek Edelman, Elias Chaim Majzel-naczelnny rabin Łodzi, Aleksander Falcman

Inne dziedziny:

Jacek Trzmiel – Jack Tramel – pionier komputerowy, Ary Sternfeld – pionier kosmonautyki

Bibliografia:

Bereś W., Marek Edelman. Życie. Po prostu, Warszawa 2008.

Bonisławski R., Aleksy Rzewski, Łódź 2009.

Bonisławski R. Łódzkie adresy Juliana Tuwima, Łódź 1995.

Filmówka. Powieść o Łódzkiej Szkole Filmowej, pod red. K. Krubski, M. Miller, Z. Turowska, Warszawa 1998.

Honorowi obywatele miasta Łodzi, Łódź 2006.

Kawczyńska D., „Łódź, k...! Szkic do portretu filmowej Łodzi”, Łódź 2014.

Korczak J., Karski. Opowieść biograficzna, Warszawa 2010.

Podolska J. Rakowski- Kłos I., Spacerownik śladami Juliana Tuwima, Warszawa 2013.

Pellowski A., Kultura muzyczna Łodzi do roku 1918, Łódź 1994.

Ratajska K., Kraj młodości szczęśliwy. Śladami Juliana Tuwima po Łodzi i Inowłodzu, Łódź 2002.

Rubinstein A., Moje młode lata, Kraków 1986.

Stefański K., Ludzie, którzy zbudowali Łódź. Leksykon architektów i budowniczych miasta, Łódź 2009.

pod red. Kuligowskiej A., Sto lat stałej sceny polskiej w Łodzi 1888-1988, Łódź 1993.

Tuwim I., Łódzkie pory roku, Warszawa 1956.

E. T. Wood, Karski: opowieść o emisariuszu, Kraków 1996.

S. M. Jankowski, Karski: raporty tajnego emisariusza, Poznań 2009.

Y. Haenel, Jan Karski powieść, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2010.

Żbikowski A., Karski, Warszawa 2011.

Linki:

http://uml.lodz.pl/miasto/o_miescie/skarby_lodzi/ludzie_lodzi (Strona UMŁ pt.: Ludzie Łodzi)

<http://www.dzienniklodzki.pl/artykul/344386,karol-tangermann-ostatni-burmistrz-pierwszy-prezydent,id,t.html> (Artykuł z Dziennika Łódzkiego o Karolu Tangermannie)

<http://www.dzienniklodzki.pl/artykul/347713,franciszek-traeger-pilnowal-porzadku-na-piotrkowskiej,id,t.html> (Artykuł z Dziennika Łódzkiego o Franciszku Traegerze)

http://uml.lodz.pl/miasto/o_miescie/slynni_lodzianie/zasluzeni_dla_lodzi_fresk_przy_piotrkowskiej_71/ (Strona UMŁ poświęcona niektórym zasłużonym dla miasta Łodzi)

<http://www.yhlozdz.pl/website3/turystyka/slawniolodzianie.html> (Ziemia Obiecana - Subiektywny Przewodnik po Łodzi)

<https://www.youtube.com/watch?v=HQpTO6BGX5Q> (Film They Spoke Out:

Messenger from Hell - The Jan Karski Story Disney Educational Productions, wersja angielska)

<https://www.youtube.com/watch?v=1U1bNNdqhXo> (Tuwim movie – film o śladach Tuwima w Łodzi)

Rekomendowane miejsca:

Muzeum Miasta Łodzi

ul. Ogrodowa 15

91-065 Łódź

Dział Upowszechniania i Edukacji

tel. 42 254 90 11

wycieczki@muzeum-lodz.pl

oferta:

Abecadło wg Tuwima (ścieżka 1)

Zajęcia przybliżają działalność literacką poety i jego związki z Łodzią; obejmują zwiedzanie gabinetu J. Tuwima i ćwiczenia plastyczne.

czas trwania: 45 min.

Siedem skarbów Panteonu – opowieści o ludziach ziemi obiecanej. (ścieżka 2)

Lekcja przybliżająca historię i osiągnięcia znanych i mniej znanych postaci prezentowanych w muzealnym Panteonie Wielkich Łodzian.

czas trwania: 60 min.

Zawód: emisariusz. Historia Jana Karskiego (ścieżka 2)

Zajęcia przybliżają postać Jana Karskiego, kuriera z Łodzi, „Sprawiedliwego wśród Narodów Świata”, jego osiągnięcia i związki z miastem; historia tajnych misji, wielkich idei i wiadomości ukrytych w szyfrogramach.

czas trwania: 60 min.

Centrum Dialogu im. Marka Edelmana

ul. Wojska Polskiego 83
91-755 Łódź
tel. 42 636 38 21
biuro@centrumdialogu.com

Szkolne Schronisko Młodzieżowe w Łodzi
ul. Legionów 27
91-069 Łódź
tel. 42 630 66 80
repcja@yhlodz.pl,
www.yhlodz.pl

oferta:

Niedokończona misja Jana Karskiego

Wycieczka przybliżająca postać Jana Karskiego w stulecie jego urodzin. Zwiedzanie gabinetów: Jana Karskiego oraz Marka Edelmana w Muzeum Miasta Łodzi, a następnie Parku Ocalałych. Na zakończenie uczniowie wypełniają karty pracy podsumowujące wycieczkę.

Śladami Juliana Tuwima

Wycieczka ulicą Piotrkowską, zwiedzanie miejsc związanych z łódzkim poetą, przy okazji próba „przeniesienia się” ponad sto lat w przeszłość.

Sławni Łodzianie

Zajęcia prowadzone w formie teleturnieju Milionerzy, wykorzystują audiowizualne środki przekazu, mogą służyć jako interaktywne źródło informacji, czas trwania: ok. 90 min.

Miejską Biblioteka Publiczna
Łódź – Śródmieście
im. Andrzeja Struga
ul. A. Struga 33,
90-513 Łódź
tel. 42 637 30 37

oferta:

Nasz sąsiad Julek

Lekcja tematyczna poświęcona Julianowi Tuwimowi, po zajęciach wycieczka do miejsc związanych z Julianem Tuwimem (Ławeczka Tuwima ul. Piotrkowska 104, Kamienica, gdzie mieszkał przy ul. Struga 42)

Anna Drzewiecka
Przewodnik turystyczny po Łodzi
i województwie łódzkim
anna-drzewiecka@wp.pl

oferta

Szlakiem Juliana Tuwima:

a) Wycieczka piesza (ul. A. Struga – ul. Kopernika – ul. Piotrkowska)

b) Wycieczka autokarowa (j.w. + Cmentarz Żydowski – mogiła rodziców + ul. Kilińskiego – miejsce urodzenia + ul. Sienkiewicza + Park Helenów)

Miejsca związane z życiem Jana Karckiego:

- a) Wycieczka piesza
- b) Wycieczka autokarowa

W obu wersjach przewidziane jest do wyboru (lub łącznie) zwiedzanie Parku Ocalałych i Gabinetu Karckiego w MMŁ

Visit.Łódź

Przedsiębiorstwo Usług Turystycznych

ul.Krzewowa 6/8 lok. 2

91-478 Łódź

tel. 603341922

www.visitlodz.com.pl,

kontakt@visitlodz.com.pl

oferta:

Łódź wielkich postaci

Osobowości bardziej i mniej znane

Wycieczki piesze i autokarowe, gry miejskie, warsztaty, prelekcje, prezentacje, warsztaty kulinarne oraz zwiedzanie muzea dostosowane do wieku, charakterystyki i indywidualnych potrzeb grupy – prezentowane przez licencjonowanych przewodników w języku polskim, angielskim lub niemieckim.

Oprócz powszechnie znanych, wyżej wymienionych postaci zapoznamy się też z mniej znanymi np. z:

Samuel Hirszenberg – łódzki malarz,

Otto Poppel – łódzki malarz

Aleksander Falczman – pastor, zamordowany w obozie koncentracyjnym w Dachau

Karol Hiller – łódzki malarz

Artur Szyk – artysta

Jacek Trzmiel – Jack Tramel – pionier komputerowy

Ary Sternfeld – pionier kosmonautyki

Julius Jung – architekt i twórca ul. Moniuszki, kamienic Poznańskiego i Konstadtów oraz Pałacu Poznańskiego

Daniel Libeskind – urodzony w Łodzi, architekt

Wycieczka lub prezentacja u zleceniodawcy lub w innym obiekcie, zapoznania z twórczością artystów, malarzy, muzyków.

Czas trwania: od 45 min. do 5 godzin.

Bartosz Damian Mielniczek

ŁÓDŹ DLA CIEBIE / ŁÓDŹ 4 U

bartosz.damian.mielniczek@gmail.com

tel. 662 266 833

oferta:

Wielcy łodzianie - wielcy łodzermensche

Prelekcja i wycieczka

Magdalena Prasol

licencjonowany przewodnik miejski

oferta:

Łódzki szlak 9 muz

miejsca związane ze sławnymi literatami, artystami, filmowcami i muzykami.

Bohaterowie naszych czasów

tropienie śladów łódzkich bohaterów – Aleksy Rzewski, Jan Karski.

ŁÓDŹ FABRYKANCKA

Dziwne to miasto, w którym fabryki niczym średniowieczne warowne zamki wyrosły nader szybko i dość niespodziewanie kształtują krajobraz miejski, a przecież to miasto, niby bez rzeki, tego podstawowego czynnika, który pozwala lokować stolice, swój potencjał dostrzegło w małych rzeczках tworząc stolicę imperium włókienniczego. Królowie bawełny zdecydowali o wizerunku tego miasta. W XXI wieku fabryki nadal stanowią nieodłączny element łódzkiej architektury. Dziś milczące, niejednokrotnie zmieniające swe funkcje są świadectwem włókienniczej przeszłości Łodzi.

Tematy:

- **Skąd przybyli, co zdziałali i co po sobie pozostawili twórcy wielkich łódzkich fortun.**
- **Geyerowie, Scheiblerowie, Grohmanowie, Poznańscy ich rola w tworzeniu wizerunku miasta.**
- **Rody fabrykanckie koligacje, kultura, obyczaje.**
- **Mecenat fabrykantów.**
- **Lodzermensch kto to taki.**
- **Księży Młyn - miasto w mieście.**

Pojęcia:

lodzermensch, fabrykant, bilet wizytowy, krewny, powinowaty, koligacja, mecenat, księży młyn,

Bibliografia:

- Bartczak. M., Scheiblerowie historia rodu, Łódź 1999.
Bąkiewicz G., A u nas w domu... opowieści dzieci fabrykanta, Łódź 2013.
Geyer A., Z mojego życia, Łódź 2002.
Imperium Rodziny Poznańskich w Łodzi, Łódź 2010.
Kobojek G., Księży Młyn, Łódź 1998.
Kuźko W., Bidermanowie. Dzieje rodziny i fortuny, Łódź 2000.
Łukowska M., Fabrykant łódzki we wspomnieniach robotników, Łódź 2007.
Pytlas S., Łódzka burżuazja przemysłowa w latach 1864-1914, Łódź 1994.
Skrzydło L., Rody fabrykanckie, Łódź 2000.
Spodenkiewicz P., Piasek z Atlantydy. Rozmowy z Jerzym Grohmanem, Łódź 2006
Stefański K., Wielkie rody fabrykanckie Łodzi i ich rola w ukształtowaniu oblicza

miasta, Łódź 2014

Linki:

<http://pl.wikipedia.org/wiki/Lodzermensch> (Wikipedia o lodzermenschu)

<http://www.lisak.net.pl/blog/?p=348> (O biletach wizytowych)

http://wyborcza.pl/alehistoria/1,133126,14302903,Ziemia_obiecana_Karola_Scheiblera.html (Artykuł Gazety Wyborczej pt.: „Ziemia obiecana Karola Scheiblera”)

<http://lodz.gazeta.pl/im/6/5501/m5501556.pdf> (Artykuł pt.: „Geyerowie zbudowali kawał Łodzi”)

Rekomendowane miejsca:

Centralne Muzeum Włókiennictwa

ul. Piotrkowska 282

93-034 Łódź

Dział Edukacji:

tel. 42 684 61 15

oferta:

Ludwik Geyer i jego fabryka

W ramach lekcji przedstawiamy sylwetkę założyciela fabryki Ludwika Geyera oraz historię i działalność jego zakładów. Uczestnicy zapoznają się także z wzornictwem wyrobów produkowanych w fabryce Ludwika Geyera.

Muzeum Kinematografii

pl. Zwycięstwa 1

90-312 Łódź

muzeum@kinomuzeum.pl

rezerwacja@kinomuzeum.pl

tel. 42 674 09 57

oferta:

Historia Scheiblerów. Filmowy pałac.

Stała wystawa przybliżająca dzieje rodziny Scheiblerów, zbudowanego przez nich przemysłowego imperium oraz pałacu przy dawnym Wodnym Rynku.

Pałac Herbsta

ul. Przędzalniana 72

90 - 338 Łódź

herbst@misl.org.pl

tel. 42 674 96 98

oferta:

Wystawa stała

Prezentuje wnętrza Pałacu Herbsta. Projekt wystroju pomieszczeń i nowej aranżacji pałacowych wnętrz powstał w oparciu o dokumentację konserwatorską i archiwalne fotografie. Wnętrza są bliskie oryginałowi z czasów, gdy mieszkała w nich rodzina tych zamożnych fabrykantów.

Muzeum Miasta Łodzi

ul. Ogrodowa 15
91-065 Łódź
Dział Upowszechniania i Edukacji
tel. 42 254 90 11
wycieczki@muzeum-lodz.pl

oferta:

Rodzina i pałac Poznańskich – historia ludzi i miejsca

Wykład prezentuje wielopokoleniową historię rodziny Poznańskich od czasu przybycia do Łodzi na początku XIX wieku po czasy współczesne, dzieje budowy ich okazałej rezydencji oraz późniejszych przekształceń.

Z wizytą u rodziny Poznańskich

Spacer tematyczny obejmuje zwiedzanie apartamentów reprezentacyjnych oraz rodzinnych pałacu I. K. Poznańskiego; przybliży życie obyczajowe zamożnego przemysłowca (możliwość połączenia z warsztatami plastycznymi),
czas trwania: 45 – 60 min.

Miasta w mieście. Osiedla fabryczno-mieszkalne XIX w. Łodzi na tle przykładów europejskich

Wykład prezentuje założenia urbanistyczne zespołów rezydencjonalno-fabrycznych Izraela K. Poznańskiego przy ul. Ogrodowej i Karola Scheiblera na Księżym Młynie na tle koncepcji angielskich miast industrialnych i przykładów ich europejskich realizacji.

Szkolne Schronisko Młodzieżowe w Łodzi

ul. Legionów 27
91-069 Łódź
tel. 42 630 66 80
repcja@yhlodz.pl,
www.yhlodz.pl

oferta:

Scheibler i Grohman - najbogatsi łódzcy fabrykanci.

Wycieczka po należących niegdyś do dwóch zamożnych rodów terenach. Zwiedzanie pałaców, fabryk, osiedla robotniczego.

Muzeum Fabryki

ul. Drewnowska
91-867 Łódź
tel. 42 664 92 93
www.muzeumfabryki.pl,

oferta:

Łódzkie fortuny fabrykantów

Gra ekonomiczna.

Lodzermensch

Maciej Klimczak
ul. Marysińska 90a m7
91-854 Łódź

macklim@op.pl

oferta:

Pałace ziemi obiecanej

Wędrówka szlakiem największych łódzkich rezydencji: Pałace Poznańskiego (przy ul. Ogrodowej i Gdańskiej), Scheiblera, Grohmana, Schweikerta, Heinzla.

Visit.Łódź

Przedsiębiorstwo Usług Turystycznych

ul.Krzewowa 6/8 lok. 2

91-478 Łódź

tel. 603341922

www.visitlodz.com.pl,

kontakt@visitlodz.com.pl

oferta:

Łódź fabrykancka

Specyfika, działalność i dziedzictwo wielkich fabrykantów

Czas trwania: od 45 min. do 5 godzin.

Bartosz Damian Mielniczek

ŁÓDŹ DLA CIEBIE / ŁÓDŹ 4 U

bartosz.damian.mielniczek@gmail.com

tel. 662 266 833

oferta:

wycieczki:

Łódź - miasto magicznych miejsc

Ikony architektury Łodzi

Magia Księżego Młyna

Imperium Izraela Poznańskiego

Ulica Piotrkowska - serce Łodzi, centrum wszechświata

Magdalena Prasol

licencjonowany przewodnik miejski

mprasol@interia.pl

tel. 693 865 876

oferta:

Łódź przemysłowa

wycieczka po miastach w mieście, dawnych fabrycznych imperiach.

FOLKLOR ŁÓDZKI

Znawcy twierdzą, iż nie istnieje takie pojęcie, ale czymże jest kolekcja tylko łodzianom znanych słów: bajbor, migawka, ekspres, krańcówka, nazwy miejsc:

MANU, LIMANKA, PARK ŚLEDZIA? Znane eksperymenty kulinarne: zalewajka, prażoki, knedle z truskawkami podane z młodą kapustą i mięsem stanowią w wielu domach niezapomniane smaki robotniczej Łodzi. Współczesność miesza się z przeszłością – dzisiejsza orkiestra podwórkowa przybrała formę rapu grupy O.S.T.R. czy Familia HP. A czymże jest specyficzny wyraz utożsamiania się z miejscem zamieszkania poprzez ubieranie designerskich kolekcji ubrań z napisami np. Beauty BAŁUTY, jak nie przejawem współczesnej łódzkiej kultury, którą umownie możemy nazwać folklorem.

Tematy:

- **Formy rozrywki dawnych łodzian.**
- **Legenda Bałut – Ślepy Max.**
- **Przysmaki z łódzkich famuł czyli co robotnik jadał po fajrancie.**
- **Łódzkie kapele podwórkowe i ich repertuar.**

Pojęcia:

famuły, fajrant, zalewajka, prażoki, żulik, chałka, migawka, krańcówka, majówka, , bigiel, bałuciarz, sznytka.

Bibliografia:

Red. Kopczyńska-Jaworska B., Kucharska J., Dekowski J., Folklor robotniczej Łodzi, Wrocław 1976.

Krzywik Kazimierz J., Były dancingi i grały orkiestry w mieście Łodzi, Łódź 2010.

Pawlak W., Minionych zabaw czar czyli czas wolny i rozrywka w dawnej Łodzi, Łódź 2001.

Piesterzewicz M., Rozrywka łodzian na przełomie XIX i XX wieku, Łódź 2010.

Piotrowski R., Ślepy Max. Historia łódzkiego Ala Capone, Warszawa 2014.

Wojciechowska A., Fifka i żulik, czyli domowa kuchnia łódzka, Łódź 2014.

Linki:

<http://www.dzienniklodzki.pl/artukul/193936,historia-i-obyczaje-jestem-maks-slepy-maks,id,t.html> (Artykuł z Dziennika Łódzkiego dotyczący obyczajów dawnej Łodzi, Ślepego Maksia)

[https://tropyhistorii.wordpress.com/2013/02/12/slepy-maks-lodzki-al-capone/\(O Ślepym Maksie\)](https://tropyhistorii.wordpress.com/2013/02/12/slepy-maks-lodzki-al-capone/(O%20Ślepym%20Maksie))

http://pl.wikipedia.org/wiki/Theo_wir_fahr%27n_nach_Lodz (Popularna w Niemczech i nie tylko piosenka o Łodzi stworzona przez podłódzkich Żydów. W Łodzi popularna na początku XX w. , poniżej współczesne jej wykonanie)

<https://www.youtube.com/watch?v=k5BpmTnEXS0>

<https://www.radiolodz.pl/posts/15210-lukasz-z-balut-zaprasza-na-wystawe> („Bałuty, których już nie ma” – filmik o wystawie Łukasza z Bałut w Miejskiej Bibliotece Publicznej Łódź-Bałuty im. Stanisława Czernika.)

Łukasz z Bałut www.facebook.com/lukaszzbalut

o łódzkiej kuchni:

<http://www.dzienniklodzki.pl/artukul/3497007,lozski-folklor-fabryczna-dziewczyna-antek-cwaniak-zalewajka-i-migawka,id,t.html>

<http://bistro24.pl/gotowanie/sztuka-kulinarna,643/o-zalewajko-potraw-krolowo-kuchnia-lodzka,60371.html>

<http://www.smaki-i-smaczki.pl/2013/09/smaki-ziemi-lodzkiej.html>

o łódzkiej gwarze:

http://pl.wikipedia.org/wiki/Gwara_%C5%82%C3%B3dzka

<http://lodz.citycheck.pl/index.php/component/content/article/121-slownik-gwary->

[lodzkiej](http://www.historialodzi.obraz.com.pl/jezyk-lodzian/)

<http://www.historialodzi.obraz.com.pl/jezyk-lodzian/>

Rekomendowane miejsca:

Centralne Muzeum Włókiennictwa

ul. Piotrkowska 282

93-034 Łódź

Dział Edukacji:

tel. 42 684 61 15

oferta:

W kuchni Pani Goldbergowej –

To multimedialna wystawa, która przenosi w symboliczny sposób w czasy żydowskiej przedwojennej Łodzi, odtworzonej ze strzępków wspomnień Państwa Zenona i Marii Goldbergów.

Centrum Inicjatyw na Rzecz Rozwoju “Regio”

ul. Kamińskiego 3/5 lok. 43

91-425 Łódź

cirregio@op.pl, biuro@regiocentrum.pl

oferta

Codziennosc ulicy i zabawy podwórkowe

Zwiedzanie fabularne, przewodnicy w strojach historycznych we współpracy z muzykami, a także cyrkowcami przeniosą w czasie, możliwość poznania życia przy głównej ulicy miasta – Piotrkowskiej w początkach XX wieku, najnowsze plotki, zabawy podwórkowe, wędrowne trupy artystów i muzyków. Atrakcje: zawody w toczeniu fajerek, chodzenie na szczydłach, strzelanie z procy.

Domowa kuchnia łódzka

Warsztaty kulinarne, wspólne przygotowanie kolacji pozwoli nie tylko poznać Łódź od kuchni, ale też zintegrować zespół. Polska zalewajka, lepieszki z kuchni rosyjskiej, sałatka ziemniaczana lub knedle z truskawkami podane po łódzku, czyli z gotowaną młodym kapustą oraz... kotletem schabowym z kuchni niemieckiej, a na deser makiełki lub ciasto drożdżowe.

„Hasło? Zalewajka!”

Ta gra miejska przeniesie uczestników w czasie do początków XX wieku, by przez pryzmat ówczesnej kuchni, poznać realia dawnej robotniczej wielokulturowej Łodzi. Możliwość spotkania m.in. żydowskiego handlarza i lokalnego poetę piszącego poemat o... zalewajce. Przyda się dobry węch i wyczulony smak, nie bez znaczenia będzie też zręczność w wykonywaniu prac kuchennych, a całość zakończy wspólne gotowanie.

Lodzermensch

Maciej Klimczak

ul. Marysińska 90a m7

91-854 Łódź

macklim@op.pl

oferta:

Szlakiem Antka z Bałut i Ślepego Maksa

Wycieczka po przedwojennych Bałutach.

Visit.Łódź

Przedsiębiorstwo Usług Turystycznych

ul.Krzewowa 6/8 lok. 2

91-478 Łódź

tel. 603341922

www.visitlodz.com.pl,

kontakt@visitlodz.com.pl

oferta:

Fajrant

Jak wyglądało życie prywatne mniejszości niemieckiej w XIX in a początku XX wieku? Prezentacje, zabawa, spacer i warsztaty kulinarne. Zwiedzanie domu Traugotta Grohmana, siedziby mniejszości niemieckiej.
Czas trwania: od 45 min. do 5 godzin.

Magdalena Prasol

licencjonowany przewodnik miejski

mprasol@interia.pl

tel. 693 865 876

oferta:

Łódzki koloryt lokalny

życie codzienne mieszkańców Łodzi – wycieczka

ŁÓDŹ BAJKOWA

Początki Łodzi Bajkowej sięgają roku 1948, kiedy to w prywatnym mieszkaniu przy ul. Radwańskiej pewien plastyk przy pomocy przyjaciół zrealizował pierwszy lalkowy film animowany. Rok później utworzono Wytwórnę Filmów Fabularnych. W ramach jej działalności zainicjowano Oddział Filmów Rysunkowych. Przez ponad 60 lat w Semaforze powstało ponad 1400 filmów. Bajka dla dzieci zawsze ma wymiar magiczny. Wykreowany świat pozwala odbyć podróż w nieznaną. Ten rozdział łódzkiej historii dla najmłodszych może okazać się niezwykle atrakcyjny. Postaci z stworzone przez SE-MA-FOR, a następnie uwiecznione w brązie można spotkać na ulicach Łodzi. Mogą one stać się dla najmłodszych celem wędrówek. Absolutnie obowiązkowe są wizyty w łódzkich teatrach lalek „Pinokio” i „Arlekin”

Tematy:

- **Znane i lubiane, czyli jak powstał i gdzie Miś Uszatek, Kot Filemon, Plastuś.**
- **Wytwórnia Se-Ma-For.**
- **Jak powstaje bajka animowana.**
- **Teatr lalkowy**

Pojęcia:

bajka, animacja, film animowany (rysunkowy, lalkowy) teatr lalek, Arlekin, Pinokio, pacynki, kukiełki, marionetki, miś uszatek, pingwin pik-pok, koty: Filemon i Bonifacy, Plastuś, Piotruś i Wilk, Trzy misie, Miś Colargol, Muminki, Wróbel Ćwirek, Maurycy i Hawranek, Parauszek, Ferdynand Wspaniały

Bibliografia:

65 lat polskiej animacji dla dzieci, Łódź 2012.

Bańkowski A. i Grabowski S., Semafor 1947 – 1997, Łódź 1999.

Linki:

http://pl.wikipedia.org/wiki/%C5%81%C3%B3d%C5%BA_Bajkowa (O pomyśle stworzenia szlaku turystycznego, którego elementami są postaci z bajek)

<http://www.bajkowa.lodz.pl/nodes/type/bajkowy-szlak> (inna strona o podobnej tematyce)

<http://muzeum.se-ma-for.com/>

<https://www.youtube.com/user/semafortv>

https://www.facebook.com/lodzbajkowa/app_183630771680299

https://pl.wikipedia.org/wiki/Teatr_Lalek_Arlekin

<http://teatrpinkio.pl/>

<http://www.teatrarlekin.pl/>

https://pl.wikipedia.org/wiki/Teatr_Lalki_i_Aktora_%E2%80%9EPinokio%E2%80%9D

Rekomendowane miejsca:

Muzeum Animacji Se-Ma-For

ul. Targowa 1/3 bud.24

90-022 Łódź

tel. 42 681 54 74

muzeum@se-ma-for.com

oferta:

Rysujemy animację

Uczestnicy warsztatów będą mogli dać upust swojej wyobraźni i namalować co tylko zapragną na dużym brystolu. Poczynania odwiedzających zostaną zarejestrowane na zdjęciach, a ze zrobionych zdjęć powstanie wspaniała, kolorowa animacja, pokazująca proces i efekty pracy,

czas trwania: 90 min.

Muzeum Kinematografii

pl. Zwycięstwa 1

90-312 Łódź

Anna Michalska

muzeum@kinomuzeum.pl

rezerwacja@kinomuzeum.pl

tel. 42 674 09 57 wew.151

oferta:

Co to jest film animowany?

Rodzaje filmów animowanych. Seans filmowy („składanka” filmów realizowanych różnymi metodami)
czas trwania: 45 min.

Najsłynniejsze gwiazdy filmów animowanych dla dzieci.

Filmowa prezentacja najpopularniejszych bajkowych bohaterów (krótka „składanka” filmowa). Mój ulubiony bohater (błyskawiczny konkurs rysunkowy)
czas trwania: 60 min.

Teatr Lalek Arlekin im. Henryka Ryla w Łodzi

al.1 Maja 2

90-718, Łódź

biletyrezerwacja@teatrarlekin.pl,

tel. 426325899, 695087008

Oferta

Warsztaty, spektakle, zwiedzanie teatru

Teatr Lalki i Aktora Pinokio w Łodzi

Kopernika 16, Łódź, Polska

+48 42 636 59 88

oferta

Warsztaty, Spektakle, zeszyty metodyczne

Baśniowa Kawiarenka

Łódź, ul. Narutowicza 79c

tel.: 42 632 21 21; 601 704 299; 530 704 299

e-mail: urszula.binkowska@gmail.com

oferta

spektakle, spotkania z książką

Miejską Biblioteka Publiczna

Łódź – Śródmieście

im. Andrzeja Struga

ul. A. Struga 33

90-513 Łódź

tel. 42 637 30 37

oferta:

Szlakiem łódzkiej bajki

Prezentacja multimedialna przybliżająca: postaci z seriali dla dzieci i filmów łódzkiego Studia Małych Form Filmowych Se-ma-for oraz jego historię.

Zajęcia są skierowane do dzieci klas I szkół podstawowych.

Łódź bajkowa

Zajęcia z wykorzystaniem prezentacji multimedialnej omawiające łódzkie pomniki przedstawiające bohaterów bajek dla dzieci połączone z głośnym czytaniem fragmentów bajek, omówienie działalności studia SE-MA-FOR oraz Muzeum

Animacji.

Anna Drzewiecka
Przewodnik turystyczny po Łodzi
i województwie łódzkim
anna-drzewiecka@wp.pl

oferta

Bajkowy Szlak Se-Ma-Fora czyli Migawki z filmowej Łodzi –
wycieczka autokarowa

Bartosz Damian Mielniczek
ŁÓDŹ DLA CIEBIE / ŁÓDŹ 4 U
bartosz.damian.mielniczek@gmail.com
tel. 662 266 833

oferta:

Łódź bajkowa,
Zaczarowana Łódź – szlakiem miejsc niezwykłych,
Łódź jak z bajki – szlakiem łódzkich bajek, legend i mitów
Prelekcje i wycieczki

Magdalena Prasol
licencjonowany przewodnik miejski
mprasol@interia.pl
tel. 693 865 876

oferta:

Łódź bajkowa
nie tylko w filmie – bajki w legendzie, literaturze, malarstwie - wycieczka

---

ŁÓDŹ CZTERECH KULTUR

Ci, którzy przybyli do Łodzi w XIX wieku przyjechali z różnych stron, przywożąc ze sobą kulturę miejsca, z którego wyszli. Te różne narodowości, religie, barwny świat obyczajów i tradycji spotkały się i stworzyły mozaikę kultury łódzkiej. Ślady tych bytności można dostrzec i dziś, ukryte w kamiennych macewach, kościołach, pałacach, a także w swoistej gwarze i kulinariach. Swoich korzeni szukać w Łodzi mogą rodziny z całego świata. Współcześnie Łódź to miejsce gdzie bardzo chętnie przyjeżdżają i często zostają: studenci i wolontariusze.

Tematy:

- Skąd się wzięła wielokulturowość Łodzi.
- Ślady bytności i koegzystencji Niemców, Rosjan, Żydów i Polaków.
- Społeczność czeska i śląska (tkacze), Anglicy (sport, piłka nożna)

Francuzi

- Co to był Bund i jego działalność na terenie Łodzi.
- Łódź w czasie I wojny światowej.

- Bitwa Łódzka 1914 rok ślady i wspomnienia.
- Litzmannstadt Getto obszar, dzieje, organizacja.
- Ile zostało z wielokulturowości Łodzi czyli, kto dziś zamieszkuje Łódź.
- Religie w Łodzi.
- Inne kultury w Łodzi współczesnej (Wietnamczycy, Romowie, studenci z zagranicy od lat 60tych)
  - Współczesne projekty wielokulturowe w Łodzi – Beit Project 2015, Hejstop

Pojęcia:

koegzystencja, Bund, synagoga, cerkiew, zbor, Karl von Litzmann, getto, judaizm, protestanci, prawosławni, wielokulturowość, mniejszości religijne,

Bibliografia:

Badziak K., Chylak K., Łapa M., „Łódź wielowyznaniowa. Dzieje wspólnot religijnych do 1914 roku”, Łódź, 2014.

Boniślawski R., Budziarek M., Niemcy łódzcy. Die Lodzer Deutschen, Łódź 2010.

Budziarek M., Świątynie Łodzi, Łódź 2005.

Krajewska H., Protestanci w Łodzi 1815-1914 Między edukacją a ewangelizacją, Warszawa 2014.

Podolska J., Litzmannstadt – Getto. Ślady. Przewodnik, Łódź 2004.

Przybyszewska J., Chodząc ulicami Litzmannstadt Getto, przewodnik dla ucznia, Łódź.

Radziszewska K., Gdzie są Niemcy z tamtych lat - wspomnienia łódzkich Niemców, Łódź 2005.

pod red. Samusia P., Polacy - Niemcy - Żydzi w Łodzi. Sąsiedzi dalecy i bliscy, Łódź 1997.

Walicki J., Synagogi i domy modlitwy w Łodzi, Łódź 2000.

Linki:

<http://dSPACE.uni.lodz.pl:8080/xmlui/bitstream/handle/11089/3464/rzadkowolska.pdf?sequence=1>

(Artykuł opisujący relacje między mniejszościami narodowymi w Łodzi w XIX i XX w. oraz prezentujący wybrane publikacje dotyczące wielokulturowej przeszłości miasta)

<http://turystyczna.lodz.pl/page/32,Lodz-4-kultur.html> (Strona UMŁ z przykładami budowli wzniesionych przez mieszkańców Łodzi różnej narodowości)

<http://www.sztetl.org.pl/pl/cms/wiedza/870,fenomen-bundu/> (Historia Bundu)

<http://www.centrumdialogu.com/litzmannstadt-ghetto/> (Strona Centrum Dialogu im. Marka Edelmana, zawiera informacje o historii łódzkiego getta, informacje obchodach rocznic likwidacji getta, informacje o obiektach)

http://www.lodzgetto.pl/litzmannstadt_getto_w_datach.html,2-40

(Kalendarium Litzmannstadt Getto)

<https://www.youtube.com/watch?v=WDgZwuWa9Tw> (Film dokumentalny Fotoamator w reżyserii Dariusza Jabłońskiego. Obraz pokazuje życie łódzkiego getta z dwóch perspektyw – Arnolda Mostowicza, lekarza żydowskiego i Waltera Geneweina, Austriaka, głównego księgowego getta)

<http://www.centrumdialogu.com/rosyjska-lodz> (Strona Centrum Dialogu im. Marka Edelmana opisująca obecność Rosjan w dziejach Łodzi)

<http://www.centrumdialogu.com/pl/niemiecka-lodz> (Strona Centrum Dialogu im. Marka Edelmana opisująca obecność Niemców w dziejach Łodzi)

<http://www.centrumdialogu.com/pl/polska-lodz> ((Strona Centrum Dialogu im. Marka Edelmana opisująca obecność ludności polskiej w dziejach Łodzi)

<http://www.centrumdialogu.com/pl/zydowska-lodz> (Strona Centrum Dialogu im. Marka Edelmana opisująca obecność Żydów w dziejach Łodzi)

<http://www.historialodzi.obraz.com.pl/100-rocznica-bitwy-pod-lodzi-i-brzezunami/>

(O 100 rocznicy bitwy pod Łodzią i Brzezunami)

<http://hejtstop.pl> – (walka z mową nienawiści, także w przestrzeni miejskiej – napisy na murach)

<http://thebeitproject.org> (Łódź in the Beit Project)

<http://www.centrumdialogu.com/pl/wydarzenia/1401-drodzy-uczniowie-nauczyciele-dyrektorzy-zapraszamy-do-udziay-w-projekcie-qthe-beit-project-od-2015q-> (Strona Centrum Dialogu im. Marka Edelmana [zapraszająca do udziału w projekcie The beit project - Łódź 2015](#))

Rekomendowane miejsca:

Muzeum Kultur i Tradycji Wyznaniowych,

pl. Wolności 2

91-415 Łódź

tel. 42 250 51 31

oferta:

Lekcje muzealne - 6 bloków tematycznych:

W kręgu kultury katolickiej

Religia i kultura Żydów

Świat kultury prawosławia

Protestantyzm w Łodzi – konfesje, dziedzictwo kulturowe

Szlakiem łódzkich świątyń – dzieje, architektura, symbolika

Stacja Radegast Oddział

Muzeum Tradycji Niepodległościowych w Łodzi

Alei Pamięci Ofiar Litzmannstadt Getto 12

91-859 Łódź

tel. 42 291 36 277

radegaststation@gmail.com

oferta:

Stacja Radegast, dawna stacja kolejowa Radogoszcz. Stąd w latach 1941-1944 Niemcy wywozili Żydów z likwidowanego Litzmannstadt Getto. Warto zobaczyć wystawę fotografii i fotokopii dokumentów poświęconą eksterminacji Żydów Litzmannstadt Getto. Ekspozycję urządzono w budynku stacyjnym.

Miejska Biblioteka Publiczna

Łódź – Śródmieście

im. Andrzeja Struga

ul. A. Struga 33

90-513 Łódź

tel. 42 637 30 37

oferta:

Łódź czterech kultur

Prezentacja multimedialna przedstawiająca współistnienie czterech kultur Łodzi : polskiej, niemieckiej, rosyjskiej oraz żydowskiej.

Łódź wielokulturowa

Prezentacja multimedialna przedstawiająca historię czterech kultur Łodzi.

Szkolne Schronisko Młodzieżowe w Łodzi

ul. Legionów 27

91-069 Łódź

tel. 42 630 66 80

repcja@yhloodz.pl,

www.yhloodz.pl

oferta:

Śladami Łodzi Żydowskiej

Wycieczka obejmuje zwiedzanie cmentarza żydowskiego i Stacji Radegast.

Tych miejsc już nie ma - żydowskie echa w Łodzi.

Prezentacja multimedialna wprowadzająca do tematu obecności Żydów w Łodzi. Szczególnie ważnym jej elementem jest ukazanie łódzkich synagog spalonych przez Niemców w czasie okupacji, czas trwania: 60 min.

Centrum Inicjatyw na Rzecz Rozwoju "Regio"

ul. Kamińskiego 3/5 lok. 43

91-425 Łódź

cirregio@op.pl, biuro@regiocentrum.pl

oferta:

Śladami wielokulturowej Łodzi

Wycieczka przybliży miasto czterech kultur, propozycja zwiedzania: synagogi i cerkwi, opowieści o Julianie Tuwimie, Arturze Rubinsteinie, Janie Karskim, Katarzynie Kobro i Władysławie Strzemińskim, zwyczajach i kuchni czterech kultur, a także o łódzkiej gwarze.

Visit.Łódź

Przedsiębiorstwo Usług Turystycznych

ul.Krzewowa 6/8 lok. 2

91-478 Łódź

tel. 603341922

www.visitlodz.com.pl,

kontakt@visitlodz.com.pl

oferta:

Łódź wielowyznaniowa

Zwiedzanie kościołów katolickich i ewangelickich, cerkwi, synagogi oraz innych miejsc kultu społeczności religijnych kiedyś i dzisiaj obecnych w Łodzi, spotkanie z duchownymi i wiernymi i wprowadzenie do historii i zasad wiary wybranych nurtów religijnych.

Zwiedzanie cmentarzy wielowyznaniowych. Sprawdzamy stereotypy, czy są słuszne?

Łódź wielokulturowa i wieloetniczna

Skąd pochodzili osadnicy XVIII i XIX w.? Dlaczego przyjechali do Łodzi i okolic?

Sytuacja w XX w. Jak wygląda dziś? Gdzie są potomkowie z tamtych lat? Kto teraz mieszka w Łodzi? Czy w Łodzi mieszkają uchodźcy? Obcokrajowcy dzisiaj. Warsztaty kulinarne. Zwiedzanie cmentarzy wielowyznaniowych i innych obiektów. Zwiedzanie siedziby mniejszości niemieckiej w Łodzi z ciekawą wystawą. Czas trwania: od 45 min. do 5 godzin.

Magdalena Prasol
licencjonowany przewodnik miejski
mprasol@interia.pl
tel. 693 865 876

oferta:

W tygodniu 4 kultur
wycieczka

ŁÓDŹ AWANGARDOWA

Słowo awangarda niesie za sobą coś nowatorskiego. A przecież zapożyczono je z wojskowości, gdzie oznaczano tym terminem przednią straż – zwiadowczą. Awangarda to artyści poszukujący w swej twórczości nowych form wyrazu emocji, stosujący nowy zapis oglądanej rzeczywistości. Przyciągnęła ich do Łodzi wizja miasta (rewolucji), mas i maszyn. I wpasowali się ze swym rewolucyjnym podejściem do sztuki w klimat robotniczego miasta.

Tematy:

- Powstanie grupy a.r. działalność, skład, program.
- Jak powstaje muzeum.
- Międzynarodowa kolekcja sztuki nowoczesnej i jej znaczenie dla Łodzi.
- Rola Katarzyny Kobro i Władysława Strzemińskiego w tworzeniu sztuki nowoczesnej.
- Rzeźba według Katarzyny Kobro.

Pojęcia:

awangarda, kubizm, Mondrian,, Malewicz, neoplastycyzm, powidok.

Bibliografia:

Baranowicz Z., Polska awangarda artystyczna 1918–1939 Warszawa 1979.

Sztabiński G., Dlaczego geometria? problemy współczesnej sztuki geometrycznej, Łódź 2004.

Zagrodzki J., Katarzyna Kobro i kompozycja przestrzeni, PWN, Warszawa 1984.

Linki:

<http://vod.tvp.pl/audycje/kultura/przewodnik-po-sztuce/wideo/odc-1-grupa-a-r/9138801> (Program Zbigniewa Libery Przewodnik po sztuce, odcinek poświęcony grupie a.r.)

<http://vod.tvp.pl/audycje/kultura/przewodnik-po-sztuce/wideo/odc-2-wladyslaw-strzeminski/9138818> (Program Zbigniewa Libery Przewodnik po sztuce, odcinek poświęcony Władysławowi Strzemińskiemu)

<http://vod.tvp.pl/audycje/kultura/przewodnik-po-sztuce/wideo/odc-3-katarzyna-kobro/9138837> (Program Zbigniewa Libery Przewodnik po sztuce, odcinek poświęcony Katarzynie Kobro)

<https://www.youtube.com/watch?v=UqeEgSKYGcc> (Niebieskie kwiaty film o związku

Katarzyny Kobro i Władysława Strzemińskiego)

<https://www.youtube.com/watch?v=Pb6WINXMfR0> (Katarzyna Kobro jej dzieła)

Rekomendowane miejsca:

Muzeum Sztuki
ul. Więckowskiego 36
90-734 Łódź
Dział Edukacji
tel. 605 060 063

oferta:

Mądry Mondrian po szkodzie

Warsztat poświęcony powstaniu abstrakcji geometrycznej przyniesie odpowiedź na pytanie, gdzie w jabłonce kryją się kąty proste oraz dlaczego niektóre barwy nazywa się „podstawowymi”.

ABS Abstrakcja

Warsztat poprzez szereg zabaw odpowie na pytanie, co to jest malarstwo abstrakcyjne i jak się je tworzy? Mali uczestnicy będą zastanawiać się, czy kropka, linia, figura geometryczna wystarczą, by zakomponować dzieło. A może dzieło powstanie wyłącznie z ulubionych kształtów i kolorów? Wszak są wybitni artyści, którzy wyjątkowo polubili linie pionowe, linie skośne, a nawet kwadraty!

Akademia Sztuk Pięknych

im. Władysława Strzemińskiego w Łodzi
ul. Wojska Polskiego 121
91-726 Łódź
tel.: 42 2547 598
kancelaria@asp.lodz.pl

ŁÓDŹ FILMOWA

Hooolódź ta żartobliwa w swym wyrazie nazwa Łodzi dużo mówi o miejscu, które przez blisko pół wieku stanowiło centrum życia filmowego w Polsce. Utworzona tuż po wojnie Wytwórnia Filmów Fabularnych w czterdziestolecie swojej działalności mogła poszczycić się 424 filmami fabularnymi i 742 odcinkami dla TVP. Od 1948 roku działała w Łodzi Państwowa Wyższa Szkoła Filmowa, Telewizyjna i Teatralna popularnie zwana „Filmówką” ukończyło ją większość wybitnych twórców filmowych. Tu zaczęli stawiać swe pierwsze kroki w świecie filmu: Roman Polański, Andrzej Wajda, Krzysztof Kieślowski, Krzysztof Zanussi. Ze względu na swe bogactwo stylów architektonicznych, przestrzeń miejska w Łodzi znakomicie pełni rolę różnorodnych plenerów filmowych. Obecna w ogromnej ilości filmów, seriali, teledysków i reklam; „gra samą siebie”, a także – co szczególnie interesujące – „występuje” na ekranach „w roli” przedwojennej Warszawy, Lwowa, Wiednia oraz współczesnego Londynu, Paryża i Nowego Jorku...

Tematy:

- Tematy:
- Łódź – stolica polskiej kinematografii
- Historia Łodzi Filmowej – tradycja i teraźniejszość
- Instytucje filmowe w Łodzi (Szkoła Filmowa, Muzeum Kinematografii,

Narodowe Centrum Kultury Filmowej, FilMOTEKA Narodowa, studia filmowe),
Łódź Film Commission, SEMAFOR

- Znane postaci ze świata filmu w Łodzi – Eugeniusz Bodo, Krzysztof Kieślowski, Jan Machulski, Roman Polański, Andrzej Wajda, Sławomir Idziak, Janusz Gajos, Cezary Pazura, Zbigniew Rybczyński
- Plenery / miejsca realizacji zdjęć do najświetniejszych filmów, plany filmowe w Łodzi.
- Łódzkie kina: wczoraj i dziś (od pierwszego budynku kina w Królestwie Polskim do najdłużej działającego kina w Polsce – od „Bałtyku” do „Tatr”).
- Wprowadzenie do wiedzy o filmie i kulturze audiowizualnej,

Pojęcia:

podstawowe pojęcia z zakresu techniki i warsztatu filmowego – kadr, plan filmowy, ujęcie, scena, kamera, ekran, klaps, scenariusz, scenopis, kinematograf, fotoplastykon, camera obscura, animacja poklatkowa, diaporama, „mocny punkt” ekranu, „oś filmowa”; zawody filmowe (reżyser, operator filmowy, montażyista, aktor, scenograf), filmówka, kinematografia, filmoznawstwo.

Bibliografia:

Film:

Podolska J., Wiewiórski J., Spacerownik: Łódź filmowa, Łódź 2010.

Kawczyńska D., Łódź K...! Szkic do portretu filmowej Łodzi, Łódź 2014.

Kronenberg M., Wawrzyniak M., Jonas A., , Przewodnik po filmowej Łodzi, Łódź 2010.

Filmówka. Powieść o Szkole Filmowej, Warszawa 1998.

Mielniczek B., Łódź filmowa, [w:] Przewodnik rowerowy, Łódź 2013.

Wprowadzenie do wiedzy o filmie i kulturze audiowizualnej:

Bordwell D., Thompson K., Sztuka filmowa. Film Art: An Introduction, Warszawa 2010.

Czyżewski S., Sitarski P., Kamera – światło – montaż, Kraków 2001.

Dąbal W, Andrejew P., Kompendium Terminologii Filmowej, Warszawa 2005.

pod red. Lubelskiego T. Encyklopedia kina, Kraków 2003.

Hendrykowski M., Słownik Terminów Filmowych, Poznań 1994.

Pijanowski L., Małe abecadło filmu i telewizji, Warszawa 1969.

pod red. Skrzypczaka J., Popularna Encyklopedia Mass Mediów, Poznań 1999.

Słownik wiedzy o mediach, pod redakcją Edwarda Chudzińskiego,
Warszawa – Bielsko-Biała: „Park Edukacja”, Warszawa 2007.

Wojnicka J., Katafiasz O., Słownik Wiedzy o Filmie, Bielsko-Biała 2005.

Linki:

<http://www.filmowalodz.pl/> (O szlaku dziedzictwa filmowego w Łodzi)

<http://www.filmschool.lodz.pl/szkola/historia> (Strona Łódzkiej Szkoły Filmowej - historia)

<http://lodzfilmcommission.pl/index.php?id=32> (O tradycjach Łodzi filmowej)

Rekomendowane miejsca:

Muzeum Kinematografii
pl. Zwycięstwa 1

90-312 Łódź
Anna Michalska
muzeum@kinomuzeum.pl
rezerwacja@kinomuzeum.pl
tel. 42 674 09 57 wew. 151

oferta:

Podstawy języka filmu

Omówienie pojęć: kadr, ujęcie, scena, plan filmowy, "mocny punkt" ekranu, "oś filmowa", scenariusz, scenopis, klaps. Prezentacja taśmy filmowej i stołu montażowego,
czas trwania 90 min.

Zawody filmowe i „okołofilmowe”

Omówienie zawodów związanych z filmem: reżyser, operator, kierownik produkcji, montażysta, statysta, kaskader, scenograf, kostiumolog i inne,
czas trwania: 45 min.

Miejska Biblioteka Publiczna
Łódź – Śródmieście
im. Andrzeja Struga
ul. A. Struga 33
90-513 Łódź
tel. 42 637 30 37

oferta:

Łódź filmowa. Plany filmowe w Łodzi.

Warsztaty opowiadające o historii łódzkiej szkoły filmowej, jej znanych absolwentach, planach filmowych, a także o filmach i serialach tworzonych w Łodzi i w województwie łódzkim.

Kino WYTWÓRNIA 3D
Fundacja WYTWÓRNIA
ul. Łąkowa 29
90-554 Łódź
Dział edukacji
edukacja@wytwornia.pl
tel.507-101-427

oferta

Łódź Filmowa

Warsztaty, prelekcje i zwiedzanie obiektów byłej WFF.

Szkolne Schronisko Młodzieżowe w Łodzi
ul. Legionów 27
91-069 Łódź
tel. 42 630 66 80
repcja@yhlodz.pl,
www.yhlodz.pl

oferta:

Śladami Łodzi filmowej

Wycieczka śladami dawnych kin i plenerów filmowych. Możliwość obejrzenia w siedzibie Schroniska przy ul. Legionów 27 fragmentów najbardziej „łódzkich” filmów, a następnie porównanie ich z rzeczywistymi plenerami. W programie m.in. miejsca związane z Ziemią Obiecaną, Vabankiem, Przypadkiem, Inland Empire, czas trwania: 150 min.

Centrum Inicjatyw na Rzecz Rozwoju “Regio”

ul. Kamińskiego 3/5 lok. 43

91-425 Łódź

cirregio@op.pl, biuro@regiocentrum.pl

oferta:

Odkryj Hollyłódź

Porównanie - obraz miasta zatrzymany w kadrze z rzeczywistością, spacer Aleją Gwiazd, wizyta w Muzeum Kinematografii, opowieść o studenckich zabawach sławnych absolwentów Filmówki, a w murach tej Szkoły możliwość obejrzenia studenckich etiud m.in. Romana Polańskiego i Krzysztofa Kieślowskiego.

Ucho od śledzia – gra miejska

Podczas tej gry można obejrzyć nie tylko plenery najśłynniejszych polskich filmów i przypomnieć sobie znane filmowe powiedzenia – uczestnicy mogą się wcielić w pomocników Kwinty, aby zemścić się na Kramerze lub razem z Borowieckim szukać zaszyfrowanego telegramu o podwyżce ceł na bawełnę.

Visit.Łódź

Przedsiębiorstwo Usług Turystycznych

ul.Krzewowa 6/8 lok. 2

91-478 Łódź

tel. 603341922

www.visitlodz.com.pl,

kontakt@visitlodz.com.pl

oferta:

Łódź filmowa

HollyŁódź

Historia, teoria, plenery, muzea i najnowsze produkcje łódzkiej kinematografii.

Słynna Szkoła Filmowa. Film animowany i fabularny. Oscary i inne nagrody.

Spacer, zwiedzania muzea, prezentacje.

Czas trwania: od 45 min. do 5 godzin.

Bartosz Damian Mielniczek

ŁÓDŹ DLA CIEBIE / ŁÓDŹ 4 U

bartosz.damian.mielniczek@gmail.com

tel. 662 266 833

oferta:

Łódź filmowa,

Oto łódź ! ekranowe wizerunki miasta,

**Zobaczyć to znaczy uwierzyć – czyli 120 lat filmowej magii,
Od Bałtyku do Tatr – czyli szlakiem łódzkich kin i kinematografów,
Kamera, akcja ! Łódzkie plenery filmowe.**

prelekcje i wycieczki:

Magdalena Prasol
licencjonowany przewodnik miejski
mprasol@interia.pl
tel. 693 865 876

oferta:

Łódź filmowa wczoraj i dziś

ŁÓDŹ SPORTOWA

Piłka nożna, jako jedna z wielu dyscyplin, została na grunt łódzki przeniesiona za sprawą tych, którzy z Anglii przyjechali do Łodzi. W 1908 roku powstały pierwsze zrzeszenia piłkarzy „Łodzianka” i „Victoria”, przy czym pierwszy z nich zmienił swą nazwę na „Łódzki Klub Sportowy”. Początki nie były łatwe brak własnych boisk, szatnie mieszczące się w prywatnych domach, a lokale klubowe u modystek. Skład Zarządu ŁKS-u oddawał łódzki klimat obok Polaków, Żydzi i Niemcy. Dzisiejszy obraz Łodzi Sportowej jawi się znacznie bardziej profesjonalnie. To już nie tylko wyspecjalizowane hale czy kluby, to także szkoły i wznoszone wielkie obiekty sportowe. I dzisiejsi łódzcy sportowcy: rugbyści, siatkarze, tenisiści jest z kogo brać przykład. Sport w Łodzi to też prężnie działające kluby kibica i widoczna na murach wymiana poglądów.

Tematy:

- **Najważniejsze kluby sportowe i ich historia.**
- **Łódzkie kluby sportowe przed 1945.**
- **Łódzcy znani piłkarze.**
- **Sport w Łodzi dawniej i dziś.**
- **Słynni łódzcy sportowcy.**
- **Łódź sportowa i miasto dla sportowców - założenia.**
- **Jakie dyscypliny sportu można uprawiać w Łodzi (skoki narciarskie! Rugby league, wspinaczka, szachy, bieganie, kolarstwo, pool dance).**

Pojęcia:

kluby sportowe, dyscypliny sportowe, olimpiada, mistrzostwa (Polski, Europy, świata)

Bibliografia:

Bogusz A., Fabryczne kluby sportowe Łodzi, Łódź 1993.

Bogusz A., Łódź olimpijska, Łódź 2005.

Bogusz A., Niemieckie stowarzyszenia sportowe Łodzi 1824-1939, Łódź 1992.

Glica S., Od 1824 roku. Opowieść o łódzkim sporcie, Łódź 2013.

Linki:

http://pl.wikipedia.org/wiki/Kategoria:Ludzie_sportu_zwi%C4%85zani_z_%C5%81odzi%C4%85 (Dyscypliny sportowe i ludzie je reprezentujący z Łodzi)

<http://ddlodz.pl/lodz-sportowa-oraz-miasto-dla-sportowcow-to-glowne-zalozenia-polityki-rozwoju-sportu-2020-dla-miasta-lodzi/> (Łódź sportowa oraz miasto dla sportowców - założenia „Polityki rozwoju sportu 2020+ Łodzi”)

http://www.sportowalodz.pl/index.php?option=com_sectionex&view=category&id=7&Itemid=100017#catid39 (Strona prezentująca, gdzie można w Łodzi uprawiać różne dyscypliny sportowe)

Rekomendowane miejsca:

Muzeum Sportu i Turystyki Oddział Muzeum Miasta Łodzi
ul. Ks. Skorupki 21
90-532 Łódź
tel. 42 636 40 53

oferta:

Lekcje muzealne:

Sport w Łodzi na tle dziejów miasta

Łódzcy sportowcy – uczestnicy i medaliści wielkich imprez sportowych

Ocalić od zapomnienia. Żydowskie i niemieckie kluby i stowarzyszenia sportowe

Sport za fabryczną bramą. Z dziejów fabrycznych klubów sportowych

Tematy lekcji muzealnych pozwalają przybliżyć największe osiągnięcia sportu łódzkiego i przedstawić jego początki oraz postacie mające wyjątkowe znaczenie dla idei tworzenia stowarzyszeń sportowych i turystycznych w II połowie XIX i na początku XX wieku.

Szkoła Mistrzostwa Sportowego
im. Kazimierza Górskiego
ul. Milionowa 12
93-193 Łódź
tel.: 42 254 05 70
sekretariat@smslodz.pl

Wyższa Szkoła Sportowa
im. Kazimierza Górskiego
ul. Milionowa 12
93-193 Łódź
tel. 42 254 05 91
dziekanat@wss.lodz.pl

Klub Budowlani Łódź Sportowa Spółka Akcyjna
Atlas Arena Al. Bandurskiego 7
94-020 Łódź
tel. 782 997 053
klub@budowlanilodz.pl

Klub ŁKS
Tymczasowe biuro klubu mieści się w Atlas Arenie.

al. Bandurskiego 7
94-020 Łódź
Adres stały: 94-020 Łódź, al. Unii Lubelskiej 2
tel. 42 661 1908
lkslodz@lkslodz.pl

Klub RTS Widzew S.A.
Al. Marszałka J. Piłsudskiego 133d,
92-318 Łódź
tel. 42 676 52 60
uwagi@widzew.pl

Klub Sportowy "Społem"
ul. Północna 36
91-425 Łódź
tel. 42 632 65 19
obiekt@ksspolem.pl

Rudzki Klub Sportowy
ul. Rudzka 37
93-423 Łódź
tel. 42 683 25 03
sekretariat@rks.org.pl

ŁÓDŹ WSPÓŁCZESNA

Łódź - na jej pokładzie kryli się ci, którzy wiedzieli w jakim kierunku chcą płynąć wykorzystując sprzyjające wiatry. Otwarli na nowe, wypływali na ocean możliwości. Dzięki śmiałym decyzjom rozwinął się przemysł i sztuka. Liczy się umiejętność dostrzegania w miejscu, w którym się jest jego potencjału. Wizytówką dzisiejszej Łodzi może być Off Piotrkowska, artystyczne pracownie Księżego Młyna czy WI-MA - miejsca, w których stare spotyka się z nowym, gdzie kultura i sztuka łączy się z życiem codziennym.

Tematy:

- Przemysł kreatywny – co to takiego?
- Łódź kreatywna. Centrum przemysłów kreatywnych [film, fotografia, sztuka multimedialna, muzyka, moda, design].
- Jak zmienia się Łódź czyli Mia100 Kamienic i rewitalizacja centrum Łodzi.
- Nowe Centrum Łodzi – co kryje się pod tą nazwą ?
- Łódź jako miasto mody i designu.
- Fabryka Sztuki, Art Inkubator
- EC1 Łódź – Centrum Nauki i Techniki, Planetarium i Narodowe Centrum Kultury Filmowej w samym sercu miasta.
- Czy współcześnie można mówić o łódzkim przemyśle bawełnianym - pomysły na firmę.
- Design, który łączy młodych łodzian.
- Co to są wooneyfy, czy są potrzebne ? Nowoczesna przestrzeń miasta w

XXI wieku.

- **Murale wczoraj i dziś.**
- **Nowe funkcje dla dawnych fabryk – centra kultury, nauki, techniki, sztuki, handlu, lofty**

Pojęcia:

przemysł kreatywny, performance, kwartał, design, woonef, mural, sztuka uliczna, happening, łódzkie festiwale, elektrownia, turbogenerator, elektryczność, rozdzielnia prądu, loft.

Bibliografia:

Dymna E., Rutkiewicz M., Polski Street Art, Warszawa 2012.

Stępień B., Łódzkie murale. Niedoceniona grafika użytkowa PRL-u, Warszawa 2010.

Linki:

<http://www.kreatywnisamozatrudnieni.pl/przewodnik.html?artid=25>

(O przemyśle kreatywnym)

<http://www.ncl.uml.lodz.pl/pl> (Strona UMŁ o Nowym Centrum Łodzi)

<http://mia100kamienic.lodz.pl/> (O projekcie Miasto Kamienic)

http://lodz.gazeta.pl/lodz/56,125594,16936576,Jak_zmieni_sie_centrum_Lodzi_WI_ZUALIZACJE_.html (Jak zmieni się centrum Łodzi - wizualizacje)

<http://pantuniestal.com/video-promo/> (Filmik reklamujący łódzką firmę “Pan tu nie stał”)

<http://pl.wikipedia.org/wiki/Woonef> (Wikipedia o woonefach)

<http://www.murale.mnc.pl/> (Łódzkie murale dawniej)

http://wyborcza.pl/1,75475,14892657,Imponujace_lodzkie_murale_ZOBACZ_ZDJE_CIA_.html (Gazeta Wyborcza o współczesnych, łódzkich muralach)

<http://www.galeriaurbanforms.org/> (mapka)

<http://offpiotrkowska.com/>

Rekomendowane miejsca:

EC1 Łódź Miasto Kultury

ul. Targowa 1/3

90-022 Łódź

Michał Buława

tel. 508 336 105

Magdalena Prasol

tel. 693 865 876

oferta:

Wycieczka po EC1

Podczas wycieczki grupy zwiedzają budynki EC1 Wschód słuchając o historii tego miejsca i planowanej działalności na terenie byłej elektrowni.

EC1 Wschód

Planowany szlak filmowy związany z przyszłą siedzibą Narodowego Centrum Kultury Filmowej i usytuowaniem w kompleksie Łódź Film Commission

Planetarium

W pełni cyfrowe, najnowocześniejsze planetarium w Polsce.

Ścieżka edukacyjna w EC1 Zachód

Najważniejszą ścieżką edukacyjną w ramach Centrum Nauki i Techniki EC1 Zachód

będzie ścieżka przetwarzania energii pokazująca proces wytwarzania energii elektrycznej w elektrowni węglowej, począwszy od placu węglowego, poprzez konwejer węgla, silosy, kotły system rozprowadzania pary, turbogenerator, kończąc na nastawni.

Centralne Muzeum Włókiennictwa

ul. Piotrkowska 282

93-034 Łódź

Dział Edukacji:

tel. 42 684 61 15

oferta:

Cykl spotkań i warsztatów poświęconych modzie i stylizacji.

Szkolne Schronisko Młodzieżowe w Łodzi

ul. Legionów 27

91-069 Łódź

tel. 42 630 66 80

repcja@yhlodz.pl,

www.yhlodz.pl

oferta:

Dawne i dzisiejsze murale

Wycieczka zapoznaje uczestników ze współczesnym Street Artem oraz oprowadza po miejscach związanych z wielkoformatowymi muralami – reklamami z czasów PRL.

Alex – usługi turystyczne

Aleksandra Sitnicka

ul. Rydla 6/39

93-203 Łódź

tel. 695 243 181

aleksanda@odkryj.lodz.pl

oferta:

Szlakiem łódzkich murali

Wycieczka, jej uczestnicy zobaczą olbrzymie murale i poznają nazwiska artystów Street Artu.

Biuro Architekta Miasta

ul. Piotrkowska 113

90-430 Łódź

tel.: 42 638 43 84

Visit.Łódź

Przedsiębiorstwo Usług Turystycznych

ul. Krzewowa 6/8 lok. 2

91-478 Łódź

tel. 603341922

www.visitlodz.com.pl,

kontakt@visitlodz.com.pl

oferta:

Łódź współczesna

Łódź – jaka jest, jaka będzie

Poruszamy tematy jak rewitalizacja, Łódź akademicka, inwestycje, rozwój

gospodarczy, nowe technologie, miejsca kultowe, rozwój demograficzne, nowy Dworzec Fabryczny, Nowe Centrum Łodzi, przemysł dzisiaj, infrastruktura. Prezentacje i wycieczki po miejscach współczesnego rozwoju. Zwiedzanie obiektów. Czas trwania: od 45 min. do 5 godzin.

Bartosz Damian Mielniczek
ŁÓDŹ DLA CIEBIE / ŁÓDŹ 4 U
bartosz.damian.mielniczek@gmail.com
tel. 662 266 833

oferta:

Prelekcje i wycieczki:

Łódź – wczoraj, dziś i jutro, czyli jak zmienia się nasze miasto,
Łódź – czas zmian,
Łódzki wehikuł czasu.

Magdalena Prasol
licencjonowany przewodnik miejski
mprasol@interia.pl
tel. 693 865 876

oferta:

Łódź mozaika

miasto w ruchu - wycieczka szlakiem łódzkich inwestycji, rewitalizacji i nowych projektów w przestrzeni miejskiej.

ŁÓDŹ CIEKAWA

Są ciekawostki pochodzące z przeszłości, ale jest i współczesny wymiar Łodzi jako miasta ciekawego, otwartego na nowe, wykorzystującego naturalny, wypracowany historycznie potencjał zamknięty w murach fabryk, podwórkach - studniach, parkach. Na ten obraz miasta składają się zarówno już istniejące, jak i dopiero co powstałe miejsca i zjawiska. Mają one charakter stały bądź tylko czasowy, jak choćby kino plenerowe, festiwale: designu, kobiet, odpoczynku, filmów 3D. Łódź mieni się kolorami murali i świateł Light Move Festivalu. Każdy może znaleźć tu coś dla siebie.

Tematy:

- Pierwsza w Polsce powszechna, bezpłatna publiczna edukacja.
- Publiczna edukacja w dziewiętnastowiecznej Łodzi.
- Pierwszy łódzki szpital dla dzieci.
- Pierwsza łódzka linia tramwajowa.
- Pierwsze łódzkie, stałe kino.
- Mega Łódź czyli co w Łodzi jest największe (Las Łagiewnicki znajdującym się w granicach miasta, cmentarz żydowski, mural).
- Kim był Jack Tramiel patron Łódzkiego Technoparku.
- Łódzkie festiwale,
- Pasaż Róży – lustrzane podwórko, ukryte kuczki, muzeum w kanale – łódzkie różnorodności.
-

Bibliografia:

Pod red. Gołębiowska M., Szpital Anny Marii w Łodzi, Wydanie z okazji Stulecia Szpitala Anny Marii i Sześćdziesięciolecia Wydziałów Medycznych Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2005.

pod red. Raczyńskiego J., Łódzkie tramwaje 1898 - 1999, Łódź 1998.

Podgarbi B., Cmentarz żydowski w Łodzi, Łódź 1990.

Stępień B., Łódzkie murale. Niedoceniona grafika użytkowa PRL-u, Warszawa 2010.

Wojalski M., 100 lat łódzkich tramwajów, Łódź 1998.

Linki:

http://polska.lovetotravel.pl/ciekawostki_o_lodzi (Ciekawostki dotyczące Łodzi)

<http://www.kmst.mpk.lodz.pl/imprezy.htm> (Klub Miłośników Starych Tramwajów)

<http://www.dzienniklodzki.pl/artykul/3777899,juliusz-kunitzer-budowal-szpitala-i-przytulak-ale-tez-jako-pierwszy-tkal-w-lodzi-nici,id,t.html> (Artykuł z Dziennika Łódzkiego o twórcy linii tramwajowej w Łodzi)

http://www.filmowalodz.pl/pages/historia_lodz.html (O historii kina w Łodzi)

<http://www.mmlodz.pl/artykul/pierwszy-w-polsce-staly-kinematograf-miescil-sie-przy,2849672,artgal,t,id,tm.html> (O historii kina w Łodzi)

<http://www.las.lodz.pl/las-lagiewnicki.html> (O Lesie Łagiewnickim)

<http://www.polskierokordy.pl/rekord/najwiekszy-cmentarz-zydowski> (O cmentarzu żydowskim w Łodzi)

<http://lodz.naszemiasto.pl/tag/festiwale-w-lodzi.html> (O festiwalach w Łodzi)

http://wyborcza.pl/1,75475,16855354,Najwiekszy_mural_w_Europie_jest_w_Lodzi_Zobacz_zdjecia.html (Artykuł Gazety Wyborczej poświęcony największemu muralowi w Europie.)

http://pl.wikipedia.org/wiki/Jack_Tramiel (Wikipedia o Jacku Trzmielu)

<http://lodzkieneony.promwand.com/> (strona o neonach w Łodzi)

Rekomendowane miejsca:

Muzeum Miasta Łodzi

ul. Ogrodowa 15

91-065 Łódź

Dział Upowszechniania i Edukacji

tel. 42 254 90 11

wycieczki@muzeum-lodz.pl

oferta:

Pamięć i historia na Starym Cmentarzu

Blok zajęć plenerowych przybliżających historię najstarszej łódzkiej nekropolii Starego Cmentarza przy ulicy Ogrodowej oraz jego najcenniejsze zabytki, czas trwania: 90 min.

Muzeum Oświaty Ziemi Łódzkiej

ul. Wólczańska 202

90-531 Łódź

tel. 42 678 55 46

W muzeum zgromadzono zbiory archiwalne dotyczące nauczycieli, szkół i innych placówek oświatowych. Poza tym znajdują się stare kroniki szkolne, książki pamiątkowe i albumy, świadectwa i dyplomy, legitymacje, odznaczenia, fotografie, zeszyty, tarcze oraz przybory szkolne.

Muzeum Komunikacji Miejskiej MPK Łódź

Ul. Wierzbowa 51
90-133 Łódź
tel. 42 672 12 07
muzeum@mpk.lodz.pl

Oferta:

Akademia kulturalnego pasażera

Edukacyjna zabawa, mająca na celu zapoznanie dzieci z zasadami, jakie obowiązują podczas podróżowania komunikacją publiczną, prowadzona w Muzeum Komunikacji Miejskiej przy ul. Wierzbowej 51.

ŁÓDŹ HISTORIA MOJEJ RODZINY

Mówiąc o Łodzi warto zacząć od tego obszaru. To naturalny element nawiązujący bezpośrednio do naszej tożsamości. Warto sięgać do skojarzeń i dobrych doświadczeń takich jak: moje przedszkole, podwórko, miejsce spacerów z mamą lub babcią, okolice naszych spotkań z przyjaciółmi. Ważną rolę odgrywają wspomnienia z życia codziennego: pracy, zwyczajów rodzinnych, smaki kuchni babci czy mamy, słowem nasze rodzinne tradycje. I jeszcze historie jak ta, gdzie babcia była prądką w fabryce widzewskiej, mama pracowała w Uniontexie jako księgowa, a dzieci z przyjaciółmi w cieniu fabryk przy ul. Targowej spędzały czas grając w chowanego i gumę, zapewne nie stanowią odosobnionego wspomnienia.

Tematy

- Skąd przyszliśmy dokąd zmierzamy, czyli jak moja rodzina znalazła się w Łodzi.
- Pamiątki po włókienniczej Łodzi w naszych domach.
- Wspomnienia babci, dziadka o dawnej Łodzi.

Pojęcia:

krewny, stryj, wuj, świekra, genealogia, migracja, powinowactwo, pokrewieństwo, drzewo genealogiczne

Bibliografia:

Nowaczyk M., Poszukiwanie przodków, Warszawa 2005.

Prinke R., Podręcznik genealoga amatora, Warszawa 1992.

Linki:

<http://www.miastograf.pl/>

<http://www.miastograf.pl/> (Strona pozwalająca m.in. na zamieszczanie własnych zdjęć w powiązaniu z Łodzią, tworzeniu własnej kolekcji materiałów o mieście czy rodzinie, odsłuchanie nagrań - wspomnień o Łodzi)

http://www.geneteka.genealodzy.pl/index.php?op=gt&rid=A&search_lastname=&exact=&from_date=&to_date=&w=05ld (Strona Polskiego Towarzystwa Genealogicznego z możliwością odszukania swoich krewnych w indeksie metryk)

<http://makagigi.pl/o-domu-rodzinie-wspomnieniach-czyli-jestem-z-lodzi/> (Przykład bloga z opisem historii łódzkiej rodziny)

<http://tplodzi.republika.pl/grzegorzcyk.html> (Marcin Miłosz Grzegorzcyk wspomina o łódzkich korzeniach swojej rodziny)

<https://www.youtube.com/watch?v=ZwEYusIB2pY> (Film dokumentalny pt. Moja ulica reż. Marcin Latało, opowiada historię robotniczej rodziny Furmańczyków od wielu pokoleń mieszkającej i pracującej w Łodzi).

Rekomendowane miejsca:

Archiwum Państwowe w Łodzi

pl. Wolności 1
91-415 Łódź
tel. 42 632 62 01

oferta:

Dla grup, uczelni i szkół prowadzone są prezentacje dziejów, zadań i zasobu Archiwum.

Archiwum Archidiecezjalne w Łodzi
ul. ks. I. Skorupki 3
90 - 458 Łódź,
tel. 42 664 87 19 lub 42 664 87 49,
archiwum@archidiecezja.lodz.pl

Łódzkie Stowarzyszenie Inicjatyw Miejskich Topografie
Siedziba: Miejski Punkt Kultury Prexer-UŁ
ul. Pomorska 39
90-203 Łódź
tel. 502 409 329
stowarzyszenie@topografie.pl

Ścieżki edukacyjne:

- **Ścieżka nr 1 – Uczniowie szkół podstawowych w klasach I-III oraz dzieci uczące się w innych Placówkach odpowiadające tej grupie wiekowej.**

Z uwagi na specyfikę rozwojową i możliwości poznawcze najmłodszej grupy, do której skierowany będzie Program, w planowanych działaniach położony zostanie silny akcent na atrakcyjne pomoce naukowe angażujące uwagę i zdolności manualne dzieci (np. zestaw klocków o tematyce architektury XIX-wieku, zeszyt ćwiczeń z naklejkami - o tematyce rewitalizacji, układanka z postaciami z filmów animowanych), uwzględniając przy tym wprowadzenie najbardziej podstawowych pojęć z zakresu tożsamości lokalnej i opisu przestrzeni oraz architektury np.: gwara, łódzkie słówka (np.widzewiak), dzielnica, osiedle, podwórko, kamienica, oficyna, front, łodzianin, łodzianka itp....

Ścieżka 1 będzie realizowana podczas lekcji w Placówkach i spacerów w najbliższej okolicy, z jednym wyjściem do instytucji kultury (np. Muzeum Bajki).

- **Ścieżka nr 2 - Uczniowie szkół podstawowych w klasach IV-VI oraz dzieci uczące się w innych Placówkach odpowiadające tej grupie wiekowej.**

W tej Ścieżce szczególną uwagę należy położyć na **pobudzenie ciekawości** i samodzielne zdobywanie **informacji na temat najbliższej**

okolicy (szkoły lub domu), **historii rodzinnej** i jej miejsca w szerszym kontekście historii miasta. W przygotowanych treściach i materiałach należy uwzględnić wiedzę o architekturze i mieście, jako przestrzeni wspólnej z uwzględnieniem elementów **planowania partycypacyjnego** (np. w postaci pomocy złożonej z makiet kamienic z kartonu, które można złożyć na lekcji, a potem zaplanować z nich wspólnie miasto czy gry planszowej angażującej w zdobywanie nowych informacji).

Ścieżka 2 będzie realizowana podczas lekcji w Placówkach i spacerów w najbliższej okolicy oraz w poszerzonym zakresie w formie Kół Detektywów Łódzkich z dwoma wyjściami do instytucji kultury (np. Muzeum Miasta Łodzi czy Muzeum Sztuki).

- **Ścieżka nr 3. - Uczniowie gimnazjów i szkół średnich oraz młodzież ucząca się w innych Placówkach odpowiadających tej grupie wiekowej.**

Młodzież jest szczególnie trudnym adresatem ponadobowiązkowych treści edukacyjnych i ze względu na to w Ścieżce 3 należy położyć silny nacisk na partnerskie podejście do potrzeb tej grupy i wzmacnianie jej potencjału w zakresie twórczego wykorzystania wiedzy i technologii. Z uwagi na to, preferowaną formą Programu skierowanego do tej grupy będzie opracowanie i wdrożenie Łódzkiej Platformy Questingowej (miejskie podchody przy użyciu nowoczesnej technologii).

Sugerowane jest także zapoznanie młodzieży z amatorskimi portalami gromadzącymi wiedzę o tematyce lokalnej, jak Miastograf czy Fabrykancka, i wykorzystanie takich form aktywności, jak fotospacer z publikacją wyników na jednym z łódzkich portali fotoamatorskich.

Ścieżka 3 będzie realizowana podczas lekcji w Placówkach i spacerów w najbliższej okolicy oraz w poszerzonym zakresie w formie Kół Detektywów Łódzkich, z dwoma wyjściami do instytucji kultury (np. Muzeum Miasta Łodzi czy Muzeum Sztuki).

Ścieżki edukacyjne były wyznacznikiem dla tworzenia pomocy naukowych, scenariuszy oraz szkoleń dla nauczycieli, staraliśmy się jednocześnie tworzyć narzędzia i scenariusze w miarę uniwersalne, tak by scenariusze ze ścieżki 2 mogły po zmianie zakresu wiedzy, spłyceniu lub rozszerzeniu bądź zmianie formy zostać wykorzystane przez nauczycieli do pracy ze ścieżką 1 lub 3. Dostrzegliśmy też potrzebę włączenia najmłodszych w działalność Klubów, zgłaszali to nauczyciele na spotkaniach informacyjnych oraz w trakcie szkoleń i konsultacji poprzez Infolinię.

Działania organizacyjno- merytoryczne:

- wsparcie nauczycieli i uczniów, sporządzenie i przygotowanie odpowiednich narzędzi i metod dla ich samodzielnych działań wspierających proces rewitalizacji (scenariusze, narzędzia, podręcznik).
- Wypracowanie odpowiednich systemów motywacji oraz inspirowanie nauczycieli i uczniów do podejmowania samodzielnych działań na rzecz rewitalizacji (szkolenia, konkursy dla nauczycieli i uczniów, wynagrodzenie dla nauczycieli za prowadzenie zajęć pozalekcyjnych Kół Detektywów Łódzkich, Złot Kół Detektywów Łódzkich, platforma questingowa)
- Stworzenie systemu wspierającego dzieci i młodzież, budującego motywację do partycypacji, wspierającego utożsamianie się z miastem, jego społecznością, budowanie postawy patriotyzmu lokalnego (scenariusze zajęć, specjalne spotkania muzealne grup z różnych szkół, aby pobudzić nieco proces rywalizacji, a tym samym zwiększyć zaangażowanie (nawiązując do tożsamości lokalnej naszych dziadków, kiedy to fakt zamieszkania w konkretnej dzielnicy, na danym osiedlu miał ogromne znaczenie: „jestem z Górnej”, „mieszkam na dołku”, „jestem z Zarzewa”, „jestem za Widzewem”, „jestem za ŁKS-em” to deklaracja tożsamości lokalnej, budująca współodpowiedzialność, kodeks moralny, poczucie przynależności do społeczności podwórka, ulicy, dzielnicy, klubu sportowego).
- Szczególne wsparcie tych obszarów tematycznych, które w naturalny sposób oddziałują na tożsamość oraz szukanie innowacyjnych rozwiązań, obalających stereotypy i powierzchowne spojrzenie na problematykę obszarów tematycznych. (scenariusze zajęć, podręcznik)
- Rozpowszechnianie efektów projektu w społeczności lokalnej dziecka w domu, na podwórku, wśród rówieśników. (scenariusze zawierające zadania skierowane dla całych rodzin, szkolenia, w których podkreślimy istotę włączania najbliższego otoczenia dziecka)

Działania organizacyjne - wspierające:

Pomoc w dostosowaniu założeń projektu do systemu pracy nauczycieli, okoliczności, poziomu zaangażowania władz placówki:

- narzędzia internetowe: bezpłatne, za pomocą, których można zapisać się na wycieczkę z przewodnikiem, umówić wizytę w instytucji kultury, zdobyć kontakt do przewodnika po Łodzi, znaleźć namiary na muzea, edukatorów, itd.

- infolinia komórkowa: czynna w czasie realizacji projektu w godz. 9: 00 – 18: 00, gdzie można zgłosić problem, uzyskać odpowiedź na pytanie, uzyskać kontakt do osoby odpowiedzialnej za realizację poszczególnych zadań, w procesie rekrutacji zapisać się na szkolenia, umówić placówkę do wzięcia udziału w lekcjach modelowych.

Pomoc w organizacji wycieczek związanych z uczestnictwem w kulturze:

- pakiety kulturalne: voucher do dowolnej instytucji kultury uprawniający do wejścia z grupą dzieci bez opłat + bilety komunikacji miejskiej;

W tym zakresie nauczyciele zgłaszali ogromne zainteresowanie, warto taki proces przygotować z wyprzedzeniem. Instytucje kultury w większości bardzo chętnie włączały się w projekt poprzez udostępnianie swoich zasobów, bądź organizując specjalnie z myślą o projekcie wydarzenia takie jak” pokazy, warsztaty itp. Część instytucji kultury, która nie wzięła udziału w programie sugerowała zbyt krótki czas przewidziany na realizację projektu, zwyczajnie np.: nie mieli już wolnych terminów.

Nauczycie zaś, co podkreślali w badaniach fokusowych i rozmowach, wręcz oczekiwali że instytucje kultury na czas wsparcia procesu rewitalizacji i realizacji programu tożsamościowego, powinny być otwarte na grupy uczniów i nie powinny pobierać za to żadnych opłat. Dlatego warto wygospodarować budżet na taką okoliczność, zainteresowanie nauczycieli było wyjątkowo duże. Warto też ze względu na to że z informacji od nauczycieli wynika że 80 % uczniów np. 6 klasy szkoły podstawowej nie odwiedziła wcześniej sztandarowych muzeów np. Muzeum Miasta Łodzi. Bowiem wstęp do tego muzeum darmowy przypada na niedzielę, dzień wolny od pracy placówek szkolnych.

- pakiety informacyjne: informacje o niekomercyjnych i komercyjnych ofertach edukacyjnych związanych z historią i kulturą Miasta Łodzi; informacje o miejscach gromadzących: zasoby kultury materialnej łodzian, dokumentację, książki, mapy, publikacje, informacje o miejscach w Łodzi dla Łodzi np. księgarnie, wydawnictwa, galerie, sklepiki z wartościowymi pamiątkami ip..

Wsparcie techniczne i technologiczne realizacji działań:

- Wsparcie techniczne realizacji zadania konkursu dla nauczycieli, grupą profesjonalnych grafików oraz rysowników i/lub programistów. W trakcie realizacji projektu uprościliśmy formułę konkursu i oczekiwaliśmy dobrego pomysłu dobrze opisanego i/lub zwizualizowanego. Dlatego wsparcie techniczne ze strony rysowników bądź programistów nie było konieczne, a poziom opracowania pomysłu nie był poddawany ocenie, dzięki temu daliśmy szansę większej grupie nauczycieli.
- Wsparcie tworzenia questów poprzez konsultacje z ekspertami: twórcami gier miejskich oraz twórcami questów.

Opis działań:

Zadanie 1. Opracowanie i zatwierdzenie metodologii programu

Metodologia programu oparta jest na doświadczeniu w realizacji projektów edukacyjnych zakładających włączanie społeczności lokalnej oraz elementów wdrażania metod pracy wypracowanych podczas szkoleń dla nauczycieli programów takich jak: *Baśnie u Fabrykanta*, *Historie u Fabrykanta*, *Klub Przyjaciół Kota Piotrka*, *Klub Przyjaciół Ziemi*, *Historia Łodzi dla dzieci*, czy *Edukatorzy kultury* realizowanych przez grupę aktywistów z kilkunastu organizacji pozarządowych działających na terenie Miasta Łodzi.

Metodologia oparta jest na pracy metodami aktywizującymi, pracy projektem edukacyjnym, pracy warsztatowej teorii kreatywności opracowanej przez Creation Couch Community (CCC) i Pracownię Zmiany Społecznej, a także na doświadczeniu FUNDACJI EDUKACJI I ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO FERSO oraz edukatorów Fundacji Instytut Działań Twórczych, Fundacji EDUKABE oraz Stowarzyszenia TOPOGRAFIE.

Zadanie 2. Rekrutacja i działania informacyjne dla nauczycieli

Rekrutacja i działania informacyjne to zadanie powierzone działowi informacji, do którego zadań należą: rekrutacja, komunikacja ze szkołami, opracowanie dokumentów statystycznych, prowadzenie infolinii, porządkowanie dokumentacji

merytorycznej, nadzór nad dyskiem roboczym, tworzenie baz danych, mailing. Zrekrutowanych zostanie min. 100 placówek edukacyjnych oraz min. 150 nauczycieli.

1. Rekrutacja może zostać przeprowadzona z użyciem nowych technologii, a także w tradycyjny sposób.
2. Informacje o projekcie, a także zgłoszenia do projektu będą przekazane poprzez rozmowy telefoniczne, faks oraz email. Użyjemy także kontaktów z Centrum Kształcenia Nauczycieli i poprzez Łódzką Platformę Edukacyjną. Pomocą w nawiązaniu pierwszego kontaktu ze szkołami jest Wydział Edukacji UMŁ, który prześle korespondencję e - mailową do dyrektorów szkół.
3. Osoba zgłaszająca placówkę do projektu od razu wpisze się na dostępny termin szkolenia i zadeklaruje swoje uczestnictwo w poszczególnych zadaniach projektu np. czy weźmie udział w konkursie dla nauczycieli, czy będzie prowadziła Klub Detektywów Łódzkich itp.
4. Oprócz tego, wszystkie działania oraz cele projektu zostaną opisane szczegółowo i dostarczone mailem do wszystkich zainteresowanych wraz ze wszystkimi dotychczas wypracowanymi materiałami. Informacje te będą regularnie przesyłane do beneficjentów w trakcie projektu, to jest: linki do ciekawych materiałów, listy potrzebnych kontaktów, scenariusze, recenzje publikacji i materiałów, itd.
5. Ponadto, do placówek zostaną dostarczone ulotki oraz ich wersja elektroniczna, informacje o projekcie będą publikowane na portalach społecznościowych i w Internecie na zaprzyjaźnionych stronach partnerów projektu oraz UMŁ. – zrezygnowaliśmy z ulotek na rzecz wzmożonej komunikacji telefonicznej oraz profesjonalnie przygotowanej kampanii mailowej.

Największy wpływ na powodzenie kampanii miały następujące czynniki: włączenie się w kampanię Wydziału Edukacji UMŁ, dołączenie do przesłanych zaproszeń listu Pani Prezydent Hanny Zdanowskiej, Listu polecającego od zleceniodawcy dla wykonawcy, bardzo sprawnie przygotowana kampania mailingowa i kampania telefoniczna, zakładająca stały kontakt z osobami odpowiedzialnymi za nabór w każdej ze zgłoszonych placówek a także osobiste wizyty u dyrektorów placówek omawiające szczegóły współpracy i zakres zobowiązań, który był czynnikiem kluczowym przy tak krótkim terminie realizacji projektu i w związku z tym iż był to okres przedwakacyjny.

Zadanie 3. Przeprowadzenie konkursu dla nauczycieli na innowacyjne rozwiązania lub pomoce naukowe

Konkurs dla nauczycieli był bardzo popularnym działaniem w projekcie, zaangażowało się ok 50 nauczyciel którzy w bardzo krótkim czasie przygotowali

propozycje gier w wybranych obszarach tematycznych. Była to też dla wielu nauczycieli okazją pokazania swojego zaangażowania i pasji związanej z historią i kulturą Miasta Łodzi.

1. Przeprowadziliśmy wśród nauczycieli uczących w łódzkich placówkach oświatowych akcję rekrutującą ich do konkursu połączoną z informacją o tym, czym jest łódzka tożsamość (wg. Programu), co miało zainteresować ich tematem i zainspirować w poszukiwaniu tematu i formy pomocy naukowej. Powstał i został ogłoszony Regulamin Konkursu określający terminy, zasady konkursu oraz uwzględnił zastrzeżenia związane z koniecznością przekazania praw autorskich na Zamawiającego.
2. Zgłoszenia do konkursu będą się odbywać za pomocą: 1. Ujednoliconego Formularza zgłoszenia zawierającego: opis wymaganych przez Zamawiającego zagadnień, wstępną wycenę seryjnego wykonania, akceptację Regulaminu i zgodę na przekazanie praw autorskich oraz 2. Załączników do Formularza zawierających właściwy projekt.
3. Członkowie komisji konkursowej stosując określone wg wymagań Zamawiającego kryteria i punktację wyłonią zwycięską pracę i przyznają nagrody i wyróżnienia. Punktowane dodatkowo będą pomoce innowacyjne i kreatywne.
4. Nagrodzone prace będą opublikowane w związanych z Programem stronach i portalach internetowych, a nagrody uroczystie wręczone.

Konkurs będzie powtórzony, jeśli poziom prac będzie niezadawalający, a unieważniony, gdy i druga edycja konkursu nie przyniesie zamierzonych efektów. Wykonawca dołoży starań, aby uniknąć takiej sytuacji poprzez szeroką promocję konkursu, jasne określenie założeń, motywowanie nauczycieli do udziału i stworzenia wartościowych projektów.

Regulamin konkursu na innowacyjną pomoc naukową promującą łódzką tożsamość dla Programu Edukacyjnego p.t. „Nasza Łódź”

dla nauczycieli uczących w łódzkich placówkach oświatowych

Program edukacyjny „Nasza Łódź” wspiera proces rewitalizacji centrum Łodzi i **ma za zadanie spełnić trzy poniższe cele:**

- **budowanie tożsamości lokalnej** i pozytywnych związków z Łodzią wśród łódzkich dzieci i młodzieży,
- **wzmacnianie kapitału społecznego**, w tym kreowanie postaw obywatelskich, nakierowanych na odpowiedzialność, kooperację, dbałość o dobro wspólne wśród łódzkich dzieci i młodzieży,
- **wprowadzenie pojęcia „rewitalizacja”** i wiedzy o tym procesie wśród łódzkich dzieci i młodzieży.

Pośrednim celem Programu jest przygotowanie szkół do udziału w procesie rewitalizacji, jako ważnych partnerów w dialogu z lokalną społecznością i wzmocnienie ich roli wychowawczej, jako jednego z elementów długofalowego działania, nastawionego na budowę kapitału społecznego.

Celem konkursu jest zainteresowanie nauczycieli i zaangażowanie ich we współtworzenie Programu.

§ 1 Organizator

Organizatorem konkursu jest Spółdzielnia Socjalna "VARIA" z siedzibą w Łodzi ul. 28 Pułku Strzelców Kaniowskich 71/73, 90-558 Łódź; REGON 101545655; NIP 7252065209 na zlecenie Urzędu Miasta Łodzi.

§ 2 Przedmiot konkursu

Tematem konkursu jest opracowanie innowacyjnej pomocy naukowej, promującej łódzką tożsamość. Tematyka pomocy naukowych musi obejmować zagadnienia z następujących obszarów tematycznych:

1. **Łódź przemysłowa** (proponowane zagadnienia: źródła i dzieje Łodzi wielkoprzemysłowej; fabrykanci i robotnicy; "miasto kobiet"; "ziemia obiecana"; *Prząśniczka*; bunt tkaczy, Powstanie Łódzkie, strajk włókiarek 1971 rok; historia aktywności społecznej, filantropia, walka z caratem, aktywność społeczno-polityczna; Łódź, jako miasto o historii związanej z rewolucją przemysłową i korzeniami współczesnej Europy, inne niż pozostałe miasta w Polsce; miasto o tradycji włókienniczej);
2. **Łódź wielkich postaci** (proponowane zagadnienia: założyciele Łodzi; ważne postacie dwudziestolecia międzywojennego; kto urodził się w Łodzi, kto w niej pracował lub tworzył, kto o niej pisał?; jaka była historia wielkich łodzian i łodzianek?; jakie mieli dokonania?; jak Łódź zmieniła się od czasu, kiedy żyli?);
3. **Łódź fabrykancka** (proponowane zagadnienia: sławne rodziny fabrykanckie; pojęcie *Lodzermensch*, kultura spotkań rodzin fabrykanckich, lokalna etykieta - np. listy wizytowe; jakie były ich zasługi i co ufundowali w Łodzi?).

Pomoc naukowa, będąca przedmiotem konkursu musi spełniać następujące kryteria:

1. Realizuje cele programu (określone w preambule Regulaminu),
2. Jest zaadresowana do jednej z jego 3 grup docelowych (określone w § 4) i uwzględnia specyfikę rozwojową i możliwości poznawcze dla danego wieku,
3. Jest możliwa do seryjnego wykonania i jej koszt jednostkowy wynosi do 120 zł brutto (jeśli jest adresowana do całej klasy) lub 45 zł brutto (jeśli jest adresowana do grupy uczniów około 5-cio osobowej),

4. Nawiązuje do co najmniej jednego z obszarów tematycznych przedstawionych powyżej.
5. Jest innowacyjna, kreatywna, pobudza ciekawość.

§ 3 Uczestnictwo w konkursie

1. **Konkurs skierowany jest do nauczycieli uczących w łódzkich placówkach oświatowych**, dla których organem prowadzącym jest Miasto Łódź, z wyłączeniem przedszkoli miejskich.
2. **Konkurs ma charakter indywidualny lub grupowy (maksymalnie 3-osobowy zespół)**. Prace muszą być wykonane samodzielnie przez uczestników konkursu w formie określonej przez Organizatora.
3. **Udział w konkursie jest bezpłatny.**

§ 4 Forma prac

1. Prace powinny być adresowane do jednej z grup docelowych, nazwanych tu ścieżkami wg następującej specyfikacji:
  - a. Uczniowie szkół podstawowych w klasach I-III oraz dzieci uczące się w innych Placówkach odpowiadające tej grupie wiekowej. W ścieżce tej powinny powstać atrakcyjne pomoce naukowe angażujące uwagę i zdolności manualne dzieci
  - b. Uczniowie szkół podstawowych w klasach IV-VI oraz dzieci uczące się w innych Placówkach odpowiadające tej grupie wiekowej. W ścieżce tej powinny powstać pomoce zorientowane na pobudzanie ciekawości i samodzielne zdobywanie informacji na temat najbliższej okolicy (szkoły lub domu), historii rodzinnej i jej miejsca w szerszym kontekście historii miasta oraz pojmowanie go, jako przestrzeni wspólnej z uwzględnieniem elementów planowania partycypacyjnego.
  - c. Uczniowie gimnazjów i szkół średnich oraz młodzież ucząca się w innych Placówkach odpowiadających tej grupie wiekowej. W ścieżce tej uwagę należy zwrócić na partnerskie podejście do potrzeb tej grupy wiekowej i wzmacnianie jej potencjału w zakresie twórczego wykorzystania wiedzy i technologii.
2. Prace powinny odwoływać się do jednego z obszarów tematycznych: Łódź przemysłowa, Łódź wielkich postaci, Łódź fabrykancka.
3. Pomoce naukowe muszą mieć formę:
  - a. gry stolikowej
lub
  - b. gry terenowej.
4. Prace należy złożyć na Formularzu Zgłoszeniowym. Praca konkursowa powinna zawierać następujące komponenty:

- a. Opis pomocy naukowej – grupę docelową, cel dydaktyczny, zastosowanie dydaktyczne, instrukcję używania, obszary tematyczne, do których się odwołuje, opis materiałów, z których pomoc ma być wykonana, szacunkowy koszt wykonania w seryjnej produkcji.
  - b. Rysunek poglądowy, jeśli jest to konieczne.
  - c. Spis źródeł, na podstawie, których tworzono pomoc naukową lub źródła materiałów, fotografii, danych
  - d. Informację o danych osobowych autora/autorki, a w przypadku pracy zbiorowej – autorów
  - e. Informację o akceptacji Regulaminu Konkursu
  - f. Zgodę na przetwarzanie danych osobowych w ramach prac związanych z konkursem.
5. Każdy uczestnik może nadesłać na konkurs maksymalnie trzy prace.
6. Prace nie mogą naruszać praw autorskich osób trzecich.
7. Projekt pomocy naukowej, która zdobędzie pierwszą nagrodę zostanie wykorzystany w dalszej części Programu Edukacyjnego „Nasza Łódź”.

§ 5. Termin i miejsce składania prac

1. Prace należy przesłać pocztą (DECYDUJE DATA WPŁYWU) pod adres Spółdzielnia Socjalna VARIA, ul. 28 Pułku Strzelców Kaniowskich 71/73, kod pocztowy 90-558 Łódź lub dostarczyć osobiście pod niniejszy adres. Praca konkursowa musi być dostarczona w zamkniętej kopercie z dopiskiem “Konkurs Nasza Łódź”
2. Termin dostarczania prac upływa 08 maja 2015 o godz. 15.30. Prace nadesłane po tym terminie nie będą rozpatrywane w konkursie.
3. Prace zostaną poddane wstępnej weryfikacji formalnej do dnia 11 maja 2015r. Komisja weryfikacyjna ma prawo wezwać autora/autorów prac do złożenia poprawek formalnych. Składanie poprawek formalnych do dnia 11 maja 2015 do godz. 12.00. Prace niespełniające wymogów formalnych w tym terminie nie będą przedstawione do oceny Jury.

§ 6. Jury

1. Wszystkie nadesłane w terminie prace podlegają ocenie jury wyłonionego przez Organizatora.
2. W skład jury wchodzi pracownicy Urzędu Miasta Łodzi oraz ekspert w dziedzinie edukacji pozaformalnej.
3. Decyzje jury są ostateczne.

§ 7. Kryteria oceny

1. Prace konkursowe podlegają ocenie wg następujących kryteriów:
  - uwzględnienie w pracy wszystkich elementów wskazanych w § 2, § 3, § 4,
  - innowacyjność pomocy naukowej,
  - klarowność instrukcji używania,
  - zgodność zakresu treści z celami Programu,

- możliwość praktycznego wykorzystania,
- atrakcyjność dla grupy docelowej.

§ 8. Termin i sposób ogłoszenia wyników

1. Wyniki konkursu zostaną ogłoszone do 15 maja 2015 r. na stronie internetowej Organizatora <http://www.spoldzielniavaria.pl>
2. Nagrodzeni uczestnicy otrzymają dodatkowo informacje o wynikach konkursu na mailowy adres kontaktowy bądź numer telefonu, wskazane w Formularzu Zgłoszeniowym.

§ 9. Nagrody

1. Jury zdecyduje o przyznaniu nagród pieniężnych:
  - a. I Nagroda – 6000 zł
  - b. II Nagroda – 4000 zł
  - c. III Nagroda – 2000 zł
  - d. Oraz 4 wyróżnienia po 500 zł każde.
2. Praca nagrodzona I Nagrodą zostanie włączona do Programu Edukacyjnego „Nasza Łódź”.
3. Decyzja Jury jest ostateczna i nie przysługuje do niej żadne odwołanie.

§ 10. Prawa autorskie

1. Organizatorzy zastrzegają sobie prawo do prezentacji nagrodzonych prac na stronach internetowych oraz przekazania informacji o konkursie i zwycięzcach do mediów.
2. Organizatorzy nie biorą odpowiedzialności za naruszenie praw autorskich osób trzecich.
3. Udział w konkursie jest równoznaczny z akceptacją jego warunków, w tym również faktu, że zgłaszając pracę na konkurs, uczestnik konkursu przekazuje prawa autorskie do niej Urzędowi Miasta Łódź.

§ 11. Zobowiązania końcowe

1. Przystąpienie uczestników do konkursu oznacza wyrażenie przez nich zgody na wykorzystanie ich nazwisk oraz nazwy szkoły w akcjach informacyjnych, reklamowych i promocyjnych związanych z niniejszym konkursem oraz Programem Edukacyjnym „Nasza Łódź”.
2. Uczestnicy konkursu wyrażają zgodę na przetwarzanie ich danych osobowych przez Organizatora dla potrzeb niezbędnych do realizacji konkursu zgodnie z ustawą z dnia 29. 08. 1997 r. o ochronie danych osobowych (Dz. U. Nr 133 poz. 883).
3. Prace nienagrodzone zostaną zniszczone komisyjnie do dnia 10 czerwca 2015r.
4. Uczestnictwo w konkursie jest jednoznaczne z akceptacją niniejszego Regulaminu.

Wszelkie zapytania dotyczące niniejszego konkursu należy kierować na adres mailowy: maja.ferso@gmail.com

Zadanie 4. Zaprojektowanie serii pomocy naukowych

Zaprojektowanie serii pomocy naukowych:

1. Pomoce naukowe będą projektowane w oparciu o wytyczne Zamawiającego oraz o proponowane scenariusze zajęć.
2. Pomoce naukowe będą projektowane z założeniem, iż będą użytkowane również przez osoby z niepełnosprawnościami (co najmniej 1 pomoc dla każdej Ścieżki).
3. Projekty będą zakładały współpracę lub uczenie się poprzez doświadczenie, wspierać będą samodzielne poszukiwanie wiedzy np. w Internecie oraz włączanie społeczności lokalnej np. rodziców, dziadków.
4. Będą powstawały w zespołach projektowych, gdzie swoje doświadczenie przekażą: nauczyciel historii, 2 edukatorów i metodyk edukacji pozaformalnej, grafik, rysownik.
5. Będą stymulowały zdobywanie wiedzy na temat historii, kultury, twórczości łódzkich artystów.

Lista pomocy naukowych:

SPIS 12 POMOCY NAUKOWYCH:		
	ŚCIEŻKA 1.	
	Nazwa:	forma:
1	"Buduję Łódź"	zestaw klocków drewnianych o tematyce łódzkiej architektury XIX wieku (forma obligatoryjna)
2	"ŁÓDŹ – dzielnica, ulica, podwórko"	zeszyt ćwiczeń z naklejkami magnetycznymi dla młodszych dzieci przybliżający tematykę rewitalizacji (pomoc obligatoryjna) Pomoc przewidziana dla dzieci z niepełnosprawnością.
3	"Bajkowa Łódź"	układanki z pomniczkami szlaku „Łódź Bajkowa” (pomoc sugerowana przez Zamawiającego)
4	"Historia Łodzi dla dzieci"	Pakiet edukacyjny wielorazowego użytku (w tym 2 teatrzyki kamishibai, zestaw zagadek i Quest Spaceruj ulica Piotrkowską)
5	"Mów po łódzku"	gra karciana typu „Piotruś” o tematyce: łódzkie regionalizmy językowe (pomoc obligatoryjna)
6	"O co chodzi w Łodzi?"	gra podłogowa / outdoorowa
	ŚCIEŻKA 2.	
	Nazwa:	forma:

7	„Łódź XIX”	makiety XIX-wiecznych kamienic z tektury (pomoc obligatoryjna)
8	”Zielonym rowerem przez Łódź”	gra planszowa angażująca w zdobywanie wiedzy o Łodzi (pomoc obligatoryjna)
9	”Zgaduj Łódź”	drużynowa gra karciana “Zgaduj Łódź” (pomoc zaproponowana w ofercie przez Wykonawcę (kryterium C) Pomoc przewidziana dla dzieci z niepełnosprawnością.
10	“Łódzka awangarda”	Pakiet układanek edukacyjnych
	ŚCIEŻKA 3.	
	Nazwa:	forma:
11	”Łódź jakiej nie znacie”	Wielkoformatowa ortofotomapa Łodzi z naklejanymi/odklejanymi znacznikami
12	”A ja Łódź wolę!”	Pakiet tablic i zestaw puzzli architektonicznych. Pomoc przewidziana dla młodzieży z niepełnosprawnością.

Zanim powstanie lista pomocy naukowych powinny powstać wstępne szkice scenariuszy zajęć, konsultacje w sprawie niepełnosprawności a także spotkania ze specjalistami i pasjonatami, należy sprawdzić dostępność oraz jakość materiałów źródłowych. Największą trudnością w tworzeniu unikatowych narzędzi jest ich wstępna wycena oraz określenie możliwości ich masowej produkcji. Dużym wyzwaniem jest również kontrola jakości merytorycznej tak dużej ilości danych zawartych w pomocach. Kwestie doboru podwykonawców, grafików, ilustratorów, rysowników, poetów, pisarzy, konsultantów to rzecz kluczowa, ważne jest również pozostawienie odpowiedniej ilości czasu na dokładną analizę poszczególnych etapów projektowania pomocy z konsultacjami z metodykami, twórcami scenariuszy, nauczycielami. I zebranie tego wszystkiego w czasie, dlatego taki proces warto planować z wyprzedzeniem, kontraktując dostępność poszczególnych osób w danym czasie, bowiem jest to bardzo intensywny proces, na tą skalę w przypadku projektów unikatowych wymagających też wysokich zdolności koordynacyjnych. Przy zapewnieniu ww warunków bardzo satysfakcjonujący dla twórców.

Zadanie 5. Zorganizowanie oferty zajęć pozalekcyjnych w formie Kół Detektywów Łódzkich

Zasady Działania

Łódź przechodzi obecnie wielkie zmiany, jednak rewitalizacja to nie tylko przebudowa lub adaptacja budynków, ale przede wszystkim rozwiązywanie problemów społecznych, poprawa warunków mieszkaniowych, poprawa przestrzeni publicznych

oraz zwiększanie atrakcyjności gospodarczej miasta. Proces ten powinien przebiegać w dialogu z lokalną społecznością, a jego przyczyny i skutki mają szerszy kontekst społeczny i terytorialny.

Pragniemy, aby w ramach działań rewitalizacyjnych nastąpiło również wzmocnienie lokalnego potencjału, dzięki któremu mieszkańcy będą wykazywali inicjatywę w procesie, oraz, świadomi dziedzictwa kulturowego, którego są spadkobiercami, będą się czuli odpowiedzialni za miasto. W celu promocji procesu rewitalizacji poprzez programy edukacyjne, pragniemy zaangażować młodzież oraz placówki oświatowe, by poprzez realizowanie programu Kół Detektywów Łódzkich budowały tożsamość lokalną, dawały podstawy do myślenia o Łodzi jako mieście bogatym historycznie i kulturowo.

1. Jak działa klub?

- Koła Detektywów są przeznaczone dla uczniów klas IV-VI szkół podstawowych (ścieżka 2) oraz gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych (ścieżka 3). Ich zadaniem jest poszerzanie wiedzy o Łodzi i budowanie prawidłowych postaw społecznych.

- Koło powinno zrzeszać co najmniej 5 uczniów/uczennic, którzy będą wykonywali zadania pod okiem nauczyciela. W przypadku osób nieletnich ich dane osobowe nie będą gromadzone - Dyrektor potwierdza ich udział w projekcie. Dane osób pełnoletnich są tylko do wiadomości organizatora, a ich dane osobowe są objęte ochroną.

2. Jak powinny wyglądać spotkania Koła?

- Zajęcia Kół mają się odbywać poza godzinami obowiązkowych zajęć dydaktycznych, w miejscu ustalonym z Dyrekcją Szkoły/Placówki Oświatowej.

- Czas jednego spotkania powinien obejmować średnio trzy godziny lekcyjne (135 minut), tak, by suma godzin wynosiła 18, przy czym czas trwania zlotu przewidywany jest na 5 godzin.

- Zajęcia mają być dokumentowane wg. schematu (załącznik 3) i potwierdzane pieczęcią i podpisem Dyrektora Szkoły.

- Nauczyciel otrzymuje wynagrodzenie za prowadzenie Koła w wysokości 30 zł brutto/godz. lekcyjna.

3. Jaka powinna tematyka zajęć?

- Koło musi odbyć min. 4 spotkania, w tym spotkanie podsumowujące oraz udział w Zlocie Kół Detektywów Łódzkich.

- Zajęcia mają wykorzystywać aktywne formy nauki: fotospacery, wycieczki, questy.
- Koła zostaną wyposażone przez realizatora w pomoce naukowe, wypracowane w ramach projektu.
- Scenariusze przykładowych zajęć, spacerów, wycieczek badawczych, itp. Nie oznacza to jednak, że nauczyciel nie może wykorzystać w celu przeprowadzenia zajęć własnych pomysłów, spójnych z tematyką projektu.
- Scenariusze i materiały powinny być wybrane z uwzględnieniem docelowej grupy wiekowej i pokrywać min. 2 z 4 obowiązkowych do przeprowadzenia zajęć.
- W ramach min. 2 zajęć nauczyciel może skorzystać z poniższych form aktywności, przy czym należy zrealizować co najmniej 2 z podanych:
  - a) spacer w celu poznania historii i zbadania najbliższej okolicy;
  - b) wycieczka z oprowadzaniem do jednej z rekomendowanych instytucji kultury;
  - c) wycieczka badawcza, „detektywistyczna” śladami historii Łodzi lub obejmująca innego rekomendowane obszary tematyczne;
  - d) spotkania z łódzkimi przewodnikami lub bibliotekarzami, zajmującymi się amatorsko historią Łodzi;
  - e) zajęcia, podczas których zostanie wykonana wspólna praca na rzecz najbliższego otoczenia Placówki, po uzgodnieniu z właścicielem terenu;
  - f) wycieczka w celu stworzenia lub zrealizowania „questu” z Łódzkiej Platformy Questingowej;

W celu ułatwienia Kołom przeprowadzenia zajęć-wycieczek, Koła mogą otrzymać od organizatora pakiety kulturalne:

- a) Bezpłatne vouchery na jednorazowe wejście dla grupy do jednej z rekomendowanych instytucji kultury,
- b) Ulgowe 60-minutowe bilety na przejazd środkami komunikacji miejskiej dla 7 członków koła na dojazd i powrót z wybranej instytucji.

W celu otrzymania ww. należy zgłosić się z prośbą do realizatora projektu - odbiór voucherów w biurze Spółdzielni Varia.

- Zajęcia podsumowujące- powinny być przeznaczone na stworzenie prezentacji podsumowującej działania Koła na zlot Kół Detektywów Łódzkich
- Zlot Kół detektywów- to obowiązkowy udział dla maksimum 7 członków Koła, w tym opiekuna, w zlocie Kół Detektywów Łódzkich, podsumowującym działania w ramach projektu. Zlot odbędzie się pomiędzy 22 a 24 czerwca 2015, w miejscu wskazanym przez organizatora. Szczegółowy program zlotu zostanie przekazany na miesiąc przed spotkaniem.

W trakcie zlotu przewidywany jest słodki poczęstunek dla uczestników, wymiana doświadczeń pomiędzy Kołami oraz wręczenie uczestnikom pamiątkowych koszulek.

4. Co potem?

Po zakończeniu projektu Koła zobowiązane są do zdania relacji ze swojej działalności przed społecznością Szkoły – gazetka szkolna, fotorelacja, lub podczas zakończenia roku szkolnego. Będzie to także dobra okazja do wręczenia członkom Koła odznak Detektywów Łódzkich, które opiekunowie grup otrzymają podczas zlotu.

- Szkoła uczestnicząca w projekcie otrzyma certyfikat „Szkoła przyjazna Łodzi”, który zostanie wręczony podczas spotkania dyrektorów po zakończeniu projektu.

5. Jakie formalności?

Nauczyciel zawiera umowę-zlecenie na prowadzenie Koła, co obejmuje:

- przekazanie oświadczenia zleceniobiorcy (załącznik 1)
- podpisanie Umowy osobowej z nauczycielem prowadzącym
- podpisanie Deklaracji Powołania Koła (załącznik 2)
- podpisanie niniejszego regulaminu Koła Detektywów Łódzkich

6. Raporty z działania koła:

- Każde zrealizowane spotkanie w ramach koła ma być udokumentowane raportem według załączonego wzoru (załącznik 3) (imię i nazwisko, telefon i mail kontaktowy, szkoła, data spotkania, godziny, temat spotkania, forma spotkania, ilość obecnych uczniów, poświadczenie przeprowadzenia - podpis nauczyciela i Dyrektora)
- Do raportu należy dołączyć 1 zdjęcie uczestników z każdego zrealizowane spotkania. Zdjęcie podpisane (spotkanie x, data dd.mm.rr)
- Raporty wraz z dokumentacją fotograficzną, należy złożyć podczas Zlotu Kół Detektywów Łódzkich lub do 29 czerwca do biura Spółdzielni Varia.

7. Rozliczenie finansowe za realizację

Aby otrzymać wynagrodzenie za przeprowadzenie działania, należy dopełnić wszystkich poniższych formalności:

- Podpisanie umowy- zlecenie najpóźniej z datą pierwszego szkolenia(maj 2015)
- Przekazanie raportów i dokumentacji zdjęciowej (koniec czerwca 2015)
- Weryfikacja poprawności przekazanej dokumentacji i jej zatwierdzenie (do 30 czerwca)

- Wystawienie rachunku i jego podpisanie przez nauczyciela w biurze Spółdzielni Varia (początek lipca lub ostatnie szkolenie)
- Wypłata wynagrodzenia na konto bankowe podane przez nauczyciela (do 30 dni od daty podpisania rachunku)

8. Załączniki:

Załącznik 1. – Oświadczenie zleceniobiorcy do celów podatkowych

Załącznik 2. - Deklaracja Powołania Koła

Załącznik 3. – Raport z działania Koła

Zadanie 6. Łódzka platforma Questingowa

Co to jest QUESTING?

„Metoda odkrywania dziedzictwa miejsca, polegająca na tworzeniu nieoznakowanych szlaków, którymi można wędrować, kierując się informacjami zawartymi w wierszowanych wskazówkach” (wg. „Ekoturystyka i odkrywanie dziedzictwa”, zbiór dobrych praktyk pod. red. Dominiki Zaręby, Kraków 2008) Questing to jednym słowem aktywna turystyka z elementami harcerskich podchodów i gier terenowych, ciekawszy sposób na odkrywanie dziedzictwa kulturowego, historii i przyrody kraju, motywujący, bowiem zwieńczony odnalezieniem skarbu, odkryciem hasła, zdobyciem trofeum. Z pewnością jest to zabawa, która powinna zainteresować młodzież.

Łódzka Platforma Questingowa będzie współtworzona przez zespoły ze szkół, które zgłaszać będą swoje questy do organizatora, a po ich zatwierdzeniu znajdą się na portalu bestquest.pl.

Zgłoszone questy będą brały udział w konkursie, a trzy najlepsze zostaną nagrodzone.

Kto może wziąć udział?

Uczestnikami konkursu questingowego może być grupa maksymalnie 5 uczniów/uczennic i co najmniej jeden przeszkolony w programie nauczyciel. Uczestnikami mogą być uczniowie szkół gimnazjalnych oraz ponadgimnazjalnych. Uczniowie wspólnie, pod opieką nauczyciela przygotowują quest według załączonego schematu.

Jak powinien wyglądać opis questu?

Quest powinien dotyczyć tematyki z zakresu projektu, a więc pokazywać miasto Łódź, z uwzględnieniem jej zapomnianego piękna.

Opis questu powinien zawierać poniższe informacje:

- jak dojechać;
- miejsce rozpoczęcia questu;
- ile orientacyjnie czasu zajmie zrealizowanie zadania;

- jaki środek transportu będzie pomocny w wykonaniu questu (rower, komunikacja miejska, pieszo);
- tematyka questu;
- rymowane wskazówki, jak wykonać zadanie i gdzie szukać „skarbu”, hasła, klucza do rozwiązania zagadki;
- opiekun questu (kto może potwierdzić ukończenie spaceru i rozwiązanie zagadki)
- autorzy questu;
- Ukończenie zgłoszonego do konkursu questu nie powinno przekroczyć dwóch godzin.
- Quest dyskwalifikuje przekroczenie dwóch godzin, jako czasu potrzebnego na jego wykonanie, nierymowana treść, sprzeczność zagadki z faktami historycznymi, obsługa wymagająca udziału osób trzecich oraz tematyka wykraczająca poza obszary tematyczne wskazane w projekcie. Dyskwalifikowane będą trasy poza obrębem strefy wielkomiejskiej Łodzi.

Zgłoszenia questu

Zgłoszenia będą się odbywać za pomocą ujednoliconego formularza (załącznik 1), który zawiera akceptację regulaminu i zgodę na przekazanie praw autorskich (CC BY 3.0 Polska – Uznanie autorstwa 3.0 Polska) oraz zgodę na korektę zgodnie z życzeniami Organizatora, a także właściwy projekt questu.

Zgłoszenia przyjmowane będą mailowo na adres questy.varia@gmail.com lub poczta tradycyjną. Questy należy nadesłać najpóźniej do 25 maja, liczy się data wpłynięcia.

Weryfikacja questów

Stworzony przez grupę quest może być zgłoszony do organizatora do konsultacji przed złożeniem do konkursu. Wówczas na spotkanie Koła przybędzie reprezentant organizatora w celu zweryfikowania poprawności questu.

Po zgłoszeniu do konkursu, wszystkie questy będą przez organizatora sprawdzone, czy spełniają kryteria określone w projekcie.

Zgłoszone questy, które spełniały regulamin oraz przeszły pozytywnie weryfikację w terenie będą umieszczone na platformie questingowej.

Rozstrzygnięcie konkursu

Komisja konkursowa będzie powołana przez organizatora i będzie się składać z przedstawiciela Wydziału Edukacji, Kultury, Biura Architekta Miasta, Biura do Spraw Rewitalizacji i Rozwoju Rozbudowy Miasta UMŁ i jednego eksperta z organizacji pozarządowej.

Komisja zdecyduje o przyznaniu pierwszych trzech miejsc.

Przy ocenie questu będą brane pod uwagę elementy wskazane na platformie bestquest.pl, czyli czy quest:

- stanowi dobrą formę zabawy,
- jego przejście może stanowić wyzwanie,
- prowadzi przez interesujący obszar,
- opowiada ciekawą historię,
- ma intrygująco napisane wskazówki,
- oddaje zaangażowanie twórców,
- ma dobrze ukryty „skarb”,
- Nagrody dla zwycięzców oraz dla wszystkich pozostałych, którzy zgłosili swoje projekty na questy zostaną uroczyście wręczone podczas Złotu Kół Detektywów Łódzkich.
- Informacja o wygranej zostanie przekazana dopiero na zlocie Kół Detektywów Łódzkich.

Nagrody w konkursie

Zostaną nagrodzeni wszyscy twórcy questów drobnymi upominkami, tematycznie związanymi z projektem.

Przewidziane są nagrody za I, II i III miejsce dla każdego członka grupy questowej i są to, odpowiednio:

I miejsce – rowery o łącznej wartości 10.000 zł

II miejsce – tablety o łącznej wartości 5.000 zł

III miejsce – słuchawki o łącznej wartości 1.000 zł

Questy zostały opracowane graficznie i umieszczone na platformie bestquest.pl

Zadanie 7 Stworzenie scenariuszy zajęć dla każdej ze ścieżek wiekowych

Wytyczne OPZ

Wykonawca opracuje **scenariusze** do co najmniej czterech lekcji dla każdej z 3 Ścieżek. Scenariusze powinny uwzględniać wykorzystanie stworzonych pomocy naukowych. Jeden scenariusz w każdej ścieżce może obejmować nie jedną, a dwie następujące po sobie godziny lekcyjne (na przykład praca warsztatowa z makietami). Scenariusze zostaną opracowane w formie konspektów zawierających tematykę, czas poszczególnych czynności, ich kolejność, aspekt pracy zespołowej. Efekt Zadania zatwierdzi Zamawiający, przy czym w razie wniesienia poprawek Wykonawca wprowadzi je w terminie 3 dni roboczych od dnia przekazania. Scenariusze powstaną do **30 kwietnia 2015 roku** i finalnie znajdą się w Podręczniku Programu dla nauczycieli

1. Postaramy się, aby każda ścieżka zawierała przynajmniej 4 scenariuszy lekcji, opartych na metodach tradycyjnych, jak również na metodach aktywizujących, uruchamiających procesy grupowe, uczących współdziałania oraz włączających społeczność lokalną. Scenariusze będą miały charakter interdyscyplinarny by ich formuła przyciągała dzieci: użyjemy form teatralnych, zabaw ruchowych, zabaw twórczych. Oprzemy je na wartościowej literaturze dostosowanej do wieku i zainteresowań dzieci.

Scenariusze będą odnosiły się do różnych obszarów tematycznych i będą uwzględniały również niekonwencjonalne podejście do tematu, łamiące stereotypy, uczące postaw tolerancji, zakładające przekaz równościowy oraz zasady kodeksu przekazu.

2. Każda ze ścieżek będzie dostosowana do wieku i wiedzy odbiorców warsztatów oraz zakładająca wyłącznie użycie materiałów ogólnie dostępnych oraz

przygotowanych pomocy naukowych, lub uwzględniających użycie materiałów (tanich, łatwo dostępnych np. szary papier, kredki, taśma malarska), tak by każdy nauczyciel, niezależnie od zamożności grupy, z jaką pracuje, mógł przeprowadzić zajęcia. Dla nauczycieli chcących przeprowadzić zajęcia w terenie zostaną przygotowane informacje niezbędne do kontaktów z poszczególnymi placówkami: muzeami lub innymi instytucjami kultury działającymi lokalnie, a także zostaną podane informacje, kiedy można wejść do muzeum za darmo. Ponadto nauczyciele będą mogli skorzystać z pakietów edukacyjnych, czyli voucherów i biletów komunikacji miejskiej.

3. Scenariusze dla każdej ścieżki będą zawierały wybrane obszary tematyczne, a ich zakres będzie dostosowany do wieku odbiorców, będą również uwzględniały zastosowanie narzędzi edukacyjnych wypracowanych w ramach projektu.

4. Dla ścieżki 3 będziemy mogli swobodniej poruszać się w metodach opartych na multimedialnych, fotografii komórkowej, prezentacjach multimedialnych, grach miejskich, zadaniach twórczych wymagających pracy zespołowej, samodzielnego poszukiwania wiedzy, czy (dla najstarszych) budowania strategii partycypacji dla kręgu swojej grupy wiekowej. Będziemy mogli poruszać tematykę: budżetu obywatelskiego, Łodzi współczesnej, twórców awangardy, a w zakresie tematyki Łódź – historia mojej rodziny, możemy zaproponować stworzenie profili rodzinnych w ramach portali społecznościowych, gdzie pojawić się mogą skany zdjęć dziadków, pradziadków, opisy ich życia, anegdota itp.

Zadanie 8. Szkolenia dla nauczycieli

Zakładamy stworzenie spójnej koncepcji szkoleniowej zawierającej: a) założenia programowe Zamawiającego,

W ramach Programu zaplanowane i przeprowadzone zostaną szkolenia dla nauczycieli z zakresu prowadzenia zajęć pod kątem tożsamości lokalnej. Szkolenia będą odbywać się w 25-osobowych grupach, po co najmniej 3 godziny zegarowe i w 5 blokach dydaktycznych, przy czym ich terminy oraz miejsce będą wybrane w sposób nieuciążliwy dla nauczycieli (w godzinach pracy, w miejscu dobrze skomunikowanym w centrum Łodzi lub najbliższej okolicy). Dla każdej Ścieżki wiekowej odbędą się oddzielne szkolenia.

Za zakończone dla nauczyciela szkolenie uznaje się takie, w którym dany nauczyciel zrealizował co najmniej 80% przewidzianych godzin. Wykonawca udokumentuje obecność nauczycieli na szkoleniach za pomocą list obecności podpisywanych w ostatniej godzinie szkolenia.

Nauczyciel, który zrealizuje szkolenie, otrzyma **Certyfikat „Nauczyciel przyjazny Łodzi”**. Certyfikaty zostaną zaprojektowane i po zatwierdzeniu przez Zamawiającego wydrukowane przez Wykonawcę w liczbie 1 na każdego nauczyciela (cyfra, 250 gr kreda matowa, A4, kolor) i będą nawiązywały graficznie do identyfikacji projektu pilotażowego.

Catering: W trakcie szkoleń Wykonawca zapewni przerwę i jeden ciepły poczęstunek w każdym dniu szkolenia oraz nielimitowany dostęp do kawy, herbaty i napojów przez cały czas trwania szkolenia. W skład ciepłego poczęstunku będzie wchodziło jedno danie ciepłe (w dwóch wersjach menu). W poczęstunku należy uwzględnić specjalne potrzeby żywieniowe (np. dieta bezglutenowa, wegetariańska lub cukrzycowa)

i odpowiednio dostosować do tych wymagań menu.

Podczas szkoleń nauczyciele zapoznają się z:

- metodyką Programu,
- jego założeniami i celami,
- sposobem wdrożenia i przeprowadzenia Programu w Placówkach,
- metodami przeprowadzenia lekcji i prowadzenia „Kół Detektywów Łódzkich” (dla Ścieżki 2),
- pomocami naukowymi i dokładnym sposobem ich wykorzystania,
- technologiami wykorzystywanymi w Programie (questing czy portale regionalne),
- wsparciem planowanym dla Programu (np. finansowanie Kół Detektywów Łódzkich),
- możliwością zdobycia Certyfikatu „Szkoły przyjaznej Łodzi”.

Każdy nauczyciel/nauczycielka biorący udział w szkoleniu otrzyma **pakiet materiałów** w formie wydruków A4 w oznaczonej teczce, zawierający skrót treści szkoleń i inne potrzebne informacje. Każdy nauczyciel biorący udział w Programie otrzyma również **Podręcznik Programu dla nauczycieli**

b) prezentację narzędzi przydatnych do prowadzenia zajęć i realizacji scenariuszy, c) wiedzę niezbędną do indywidualnego budowania autorskich programów wspierających proces rewitalizacji w przyszłości, d) wiedzę o metodach aktywizujących, które w szerszej perspektywie wpływają pozytywnie na partycypację, zaangażowanie i uczyć samodzielnelnego poszukiwania wiedzy.

2. W ramach szkoleń będziemy: a) inspirować, pokazując dobre przykłady, b) wspólnie szukać inspiracji w literaturze i szukać, gdzie poza biblioteką możemy znaleźć teksty oparte na wolnych licencjach, c) pokażemy jak wykorzystać techniki multimedialne do pracy z dziećmi i młodzieżą, d) podamy przykłady zadań realizowanych w ramach projektów uwzględniających partycypację młodzieży takich jak „Nie pieniąj, zmieniaj”.
3. Będziemy mówić i omawiać wspólnie problemy związane z brakiem zaangażowania młodzieży.
4. Zaproponujemy rozpoczęcie procesu od siebie samego i zaproponujemy realizację projektu „Łódź – historia mojej rodziny” nauczycielom biorącym udział w szkoleniach,

aby dać dobry przykład i pokazać, że jest to sposób na dobrą zabawę i w kontekście portali społecznościowych, pewien zakres wartościowej i unikatowej wiedzy.

5. Metodologia szkoleń oparta będzie na metodzie opracowanej przez Cerato Couch Community (CCC) i Pracownię Zmiany Społecznej a uwzględniać będzie zasady teorii kreatywności, szczególnie przy pracy nad problematyką motywacji młodzieży i dzieci. Metodologia szkoleń oparta została również na oczekiwaniach nauczycieli zgłoszonych w ramach spotkań informacyjnych za pośrednictwem ankiety, którą przeprowadziliśmy wśród uczestników projektu, pytając o narzędzia oraz treści, które miałyby zawrzeć się w programie szkoleń.

Zakładamy przeszkolenie **150 nauczycieli**.

Ze względu na okoliczności realizacji programu czyli, bardzo krótki czas realizacji i koniec roku szkolnego, postanowiliśmy dodać do spotkań szkoleniowych krótkie spotkania informacyjne na które zaprosiliśmy nauczycieli z poszczególnych ścieżek edukacyjnych. Okazały się one kluczowe ze względu na kilka czynników: nauczyciele mieli potrzebę wniesienia swoich uwag oraz określenia oczekiwań, okazało się że szybki czas realizacji programu wpłynął na dobór nauczycieli do szkoleń, nie zgłaszali się wyłącznie nauczyciele zainteresowani tematyką ale była duża grupa osób „oddelegowanych” do projektu przez dyrektorów. To wpłynęło na ostateczne postrzeganie procesu szkoleniowego i było solą w oku realizatorów. Dlatego bardzo ważnym jest dobór terminu realizacji szkoleń, oraz zorganizowanie spotkań inspirujących do włączenia się do programu przez nauczycieli najbardziej zainteresowanych. W procesie naboru w tak krótkim czasie, nie było możliwości zorganizowania tego rodzaju spotkań, wybieraliśmy nauczycieli losowo. Ten losowy wybór nie miał zaś wpływu na zaangażowanie nauczycieli w realizację poszczególnych działań projektowych, wszyscy uznali projekt za wyższy cel i włączyli się w jego realizację wzorowo.

Zadanie 9. Opracowanie podręcznika programu dla nauczycieli

1. Podręcznik zamierzamy oprzeć wyłącznie na wytycznych Zamawiającego.

Wytyczne OPZ

Informacją istotną dla Wykonawcy jest, że w ramach Zadania 9 będzie on wyłącznie opracowywał i projektował graficznie podręcznik Programu, a jego wykonanie i kolportaż do Placówek będą przedmiotem odrębnego zamówienia.

Wykonawca opracuje **Podręcznik Programu dla nauczycieli**. Podręcznik będzie zawierał:

- opis Programu i jego celów,
- omówienie obszarów tematycznych,
- wskazanie liczby zajęć poprowadzonych w łódzkich instytucjach kultury (obowiązkowo 2 w semestrze),

- metodykę zdobywania wiedzy z zakresu obszarów tematycznych Programu,
- scenariusze lekcji dla każdej z 3 Ścieżek z opisem pomocy naukowych dla każdej z nich,
- opis działania Kół Detektywów Łódzkich jako cyklu co najmniej 6 zajęć po 2 godziny lekcyjne każde i co najmniej 6 zajęć po 4 godziny lekcyjne (jak wycieczki czy spacer z przewodnikiem), w którym należy uwzględnić:
  - a) współpracę uczennic/uczniów jako podstawę działania Kół,
  - b) co najmniej 2 spacer w celu poznania historii i zbadania najbliższej okolicy,
  - c) co najmniej 1 wycieczkę z oprowadzaniem do jednej z rekomendowanych instytucji kultury,
  - d) co najmniej 2 spotkania z łódzkimi przewodnikami lub bibliotekarzami zajmującymi się amatorsko historią Łodzi,
  - e) co najmniej 1 zajęcia, podczas których zostanie wykonana wspólna praca na rzecz najbliższego otoczenia szkoły, po uzgodnieniu z właścicielem terenu,
  - f) 1 prezentacja wyników działania Koła przed kolegami i koleżankami ze szkoły (przy okazji np. zakończenia roku) połączona z nadaniem szkole Certyfikatu (Zadanie 11) oraz nadaniem Odznak Detektywów Łódzkich,
  - g) 1 wspólny zlot Kół połączony z prezentacją wyników ich prac.

Wykonawca opracuje zawartość merytoryczną oraz szatę graficzną Podręcznika Programu dla nauczycieli **w formie drukowanej broszury 21/21 cm**, zawierającej co najmniej 60 stron (CMYK, 4+4, papier 80-100g, miękka oprawa zszywana 250g kreda) i po zatwierdzeniu przez Zamawiającego **do dnia 10 maja 2015 roku** przekaże projekt Zamawiającemu, który zleci druk 3500 egzemplarzy wykonawcy zajmującemu się produkcją i kolportażem pomocy naukowych w ramach innego zlecenia. Zamawiający zastrzega również możliwość wykorzystywania i udostępniania Podręcznika w formie elektronicznej, m.in. na stronach centrum wiedzy.

2. Podręcznik oprócz scenariuszy, opisu metodologii oraz kierunków realizacji Kół Detektywów Łódzkich będzie zawierał również opis obszarów tematycznych, nauczyciel dostanie wszystkie niezbędne wskazówki by zgromadzić potrzebną wiedzę do prowadzenia zajęć w każdym z obszarów tematycznych: linki do stron, ciekawostki, słowa oraz zagadnienia kluczowe, kontakt do instytucji oraz osób zajmujących się daną dziedziną, opis miejsc, elementów architektury, literaturę, mapy itp.
3. Ilustracje do podręcznika wykona rysowniczka Virginia Garcia Moreno, której prace można zobaczyć po linkiem http://virginiaentinta.blogspot.com.es/oraz_rysownik_zwiazany_z_grupa_tworzaca_festiwal_komiksu.

Wersja pierwsza podręcznika była przekazana zamawiającemu w terminie zgodnym z harmonogramem, w późniejszym czasie w trakcie przebiegu projektu dokonywaliśmy uzupełnień i zmian merytorycznych w zawartości podręcznika. Nad podręcznikiem pracował zespół merytoryczny oraz konsultanci. Do podręcznika tworzone były również ilustracje które same w sobie są wspaniałym narzędziem do opracowania obszaru tematycznego wraz z grupą dzieci lub młodzieży

Podręcznik w treści zawierał:

Spis treści:

OKŁADKA
STRONA EDYTORSKA
STRONA TYTUŁOWA
SPIS TREŚCI
WSTĘP
OPIS I CELE PROGRAMU
ŁÓDZKIE POMOCE NAUKOWE
ŚCIEŻKI WIEKOWE
POJĘCIE REWITALIZACJI
OBSZARY TEMATYCZNE
SCENARIUSZE
OPIS DZIAŁANIA KÓŁ ŁÓDZKICH DETEKTYWÓW
O ŁÓDZKIEJ PLATFORMIE QUESTINGOWEJ
INFORMACJE KONTAKTOWE

Zadanie 10. Przeprowadzenie lekcji modelowych

1. Do prezentacji wybierzemy scenariusze, w których unikatowa wiedza np. na temat zabaw podwórkowych, lub metod sprawiać może nauczycielom największy problem. Oraz te, które według nas najbardziej wpływają na realizację celu programu rewitalizacji, czyli wpływają na tożsamość a bywają problematyczne np.: dotyczące kwestii łódzkich klubów sportowych.

2. Lekcje modelowe przeprowadzimy w placówkach, które zaproszą nas i innych nauczycieli do współpracy, dla których to przedsięwzięcie nie będzie problemem. Postaramy się zaprosić do współprowadzenia zajęć nauczycieli z goszczących placówek.

3. Postaramy się by lekcje te zostały zorganizowane również w placówkach, których podopieczni mają szczególne potrzeby np. w szkołach posiadających klasy integracyjne, lub w placówkach dla dzieci niedosłyszących lub z innymi niepełnosprawnościami.

Wszystkie założenia metodologii w tym zakresie zostały zrealizowane, lekcje modelowe były również bardzo pomocne w procesie weryfikacji samych scenariuszy, dzięki interpretacji ich przez nauczycieli zobaczyliśmy w nich inny potencjał lub usunęliśmy niepotrzebne elementy, każdy nauczyciel dokonał zmian w oryginalnym scenariuszu i zostaliśmy też poinformowani o tym, że scenariusze dały szansę na spotkanie się z tematami tak trudnymi, że żaden z nauczycieli nigdy wcześniej się ich nie podjął np.: awangarda łódzka czy wyjaśnienie pojęcia rewitalizacji.

Zadanie 11. Przyznanie certyfikatu „Szkoła przyjazna Łodzi” dla placówek biorących udział w Programie

Rozdanie certyfikatów pozostawiamy zgodnie z założeniami Zamawiającego Wydziałowi Edukacji UMŁ, który w ramach spotkań z dyrektorami placówek edukacyjnych uroczyście wręczy przygotowane przez nas wydrukowane certyfikaty.

Plan monitoringu

Plan monitoringu obejmuje sprawdzenie czy:

- projekt przebiega zgodnie z planem,
- udaje się osiągnąć zamierzone produkty i rezultaty,
- została zgromadzona odpowiednia dokumentacja.

System monitoringu zbada następujące elementy (w oparciu o wytyczne Zlecającego):

1. Harmonogram działań.
2. Planowane rezultaty i stopień realizacji zadań względem wskaźników.

Powyższe elementy będą monitorowane przy użyciu:

1. Harmonogram działań: postęp czasowy projektu będzie monitorowany przy użyciu narzędzia zbudowanego w programie Excel. To narzędzie będzie zawierać szczegółowe działania w ramach zadań i etapów. Dane potrzebne do uzupełnienia arkuszy będą gromadzone poprzez dokumenty towarzyszące projektowi: raportów i informacji o postępach od Koordynatorów, list obecności, list uczestników projektu i pozostałą dokumentację dotyczącą rejestrowania przebiegu działań programu.
2. Planowane rezultaty: będą one monitorowane i weryfikowane wobec wskaźników poprzez gromadzenie danych z dzienników zajęć, list obecności, certyfikatów, deklaracji, produktów i pozostałej dokumentacji towarzyszącej projektowi.

Wszystkie te dane pozwolą na monitorowanie przebiegu działań projektu, wspomogą pracę Koordynatorów poprzez dostarczenie im danych niezbędnych w procesie decyzyjnym i na prawidłowy przebieg projektu i terminową realizację. Umożliwią również szybką reakcję na ewentualne nieprawidłowości i podjęcie działań naprawczych, jeśli wystąpi taka potrzeba.

	Plan	Metoda weryfikacji:
Zadanie 1 - Opracowanie i zatwierdzenie metodologii Programu. Zgodnie z wytycznymi zał. Nr 3, punkt 1.	1	Analiza dokumentacji Programu
Zadanie 2 - Rekrutacja i działania informacyjne dla nauczycieli. Zgodnie z wytycznymi zał. Nr 3, punkt		

2.		
Pozyskanie co najmniej 300 adresów e-mail: pisemna zgoda na otrzymywanie informacji o Programie, co najmniej:	300	Deklaracje uczestnictwa, pisemne zgody.
Skuteczne ukończenie cyklu szkoleniowego, co najmniej:	150	Listy obecności (wymagane 80% frekwencji)
Ilość placówek, z których będą uczestnicy, co najmniej:	100	Lista zadeklarowanych Placówek
W tym co najmniej 35 nauczycieli ze szkół znajdujących się w Strefie Wielkowiejskiej, lub których rejon obejmuje Strefę Wielkowiejską wedle wytycznych zał. Nr 3, punkt 2	25	Listy obecności (wymagane 80% frekwencji)
W ramach tych liczb, co najmniej 30 nauczycieli dla każdej ze Ścieżek w skali miasta	30	Listy obecności (wymagane 80% frekwencji)
co najmniej 7 nauczycieli dla każdej ze Ścieżek w skali Strefy Wielkowiejskiej	5	Listy obecności (wymagane 80% frekwencji)
Zadanie 3 – Przeprowadzenie konkursu dla nauczycieli na innowacyjne rozwiązania lub pomoce naukowe. Zgodnie z wytycznymi zamieszczonymi w zał. Nr 3, punkt 3.	1	Analiza dokumentacji: Regulamin Konkursu; Ujednolicony Formularz zgłoszenia; Wyniki komisji konkursowej. Lista nagrodzonych prac. Dokumentacja fotograficzna.
Zadanie 4 – Zaprojektowanie serii pomocy naukowych, zgodnie z wytycznymi zał. Nr 3, punkt 4.		Analiza dokumentacji zaprojektowanych pomocy naukowych.
Liczba pomocy naukowych dla każdej ze ścieżek wiekowych:		
dla Ścieżki 1	6	
w tym co najmniej 1 pomoc dla dzieci z niepełnosprawnościami	1	
dla Ścieżki 2	4	
w tym co najmniej 1 pomoc dla dzieci z niepełnosprawnościami	1	
dla Ścieżki 3	2	

w tym co najmniej 1 pomoc dla dzieci z niepełnosprawnościami	1	
Zadanie 5 – Zorganizowanie oferty zajęć pozalekcyjnych w formie „Kół Detektywów Łódzkich”, zgodnie z wytycznymi zał. Nr 3, punkt 5.		Analiza dokumentacji: graficzny wzór odznaki Detektywa Łódzkiego, regulamin działania klubu, listy prowadzących Koła, listy obecności, dokumentacja fotograficzna.
Utworzenie co najmniej 40 Kół Detektywów Łódzkich	40	
z czego co najmniej 15 w szkołach ze Strefy Wielkomiejskiej lub których rejon pokrywa się z tym obszarem	10	
przeprowadzenie w roku szkolnym 2014/2015 w każdym z nich co najmniej 4 pierwszych zajęć tworzących spójny cykl, (40x4)	160	
-		
Zadanie 6 – Łódzka platforma questingowa, zgodnie z wytycznymi zał. Nr 3, punkt 6.		Analiza dokumentacji: zgłoszenia questów wraz ze zgodą na przekazanie praw autorskich i akceptacja regulaminu, lista członków komisji konkursowej, oceny/uzasadnienia komisji, lista nagrodzonych.
Powstanie od 8 do 30 questów związanych z co najmniej 3 różnymi obszarami tematycznymi.	od 8 do 30	
Konkurs i nagrodzenie najlepszych z nich.	3	
Nagrodzenie pozostałych zaakceptowanych questów- zależnie od liczby zgłoszeń.	wszyscy uczestnicy	
Zadanie 7 – Stworzenie scenariuszy lekcji dla każdej ze ścieżek wiekowych, zgodnie z wytycznymi zał. Nr 3, punkt 7.		Analiza dokumentacji: scenariusze-konспекty lekcji dla każdej ze ścieżek wiekowych.
Scenariusze-konспекty lekcji		
Ścieżka 1	4	
Ścieżka 2	4	
Ścieżka 3	4	
Zadanie 8 – Szkolenia dla nauczycieli, zgodnie z wytycznymi zał. Nr 3, punkt 8.		Analiza dokumentacji: programy szkoleń i listy obecności, dokumentacja
Ścieżka 1: 5 bloków dydaktycznych. X 25 os. X 3 godz.	zależne od liczby uczestników	

Ścieżka 2: 5 bloków dydaktycznych X 25 os. X 3 godz.	zależne od liczby uczestników	fotograficzna.
Ścieżka 3: 5 bloków dydaktycznych X 25 os. X 3 godz.	zależne od liczby uczestników	
Projekt i druk certyfikatów dla nauczycieli "Nauczyciel przyjazny Łodzi"	zależne od liczby uczestników	
Zadanie 9 – Opracowanie podręcznika Programu dla nauczycieli, zgodnie z wytycznymi zał. Nr 3, punkt 9.	1	Analiza dokumentacji: podręcznik Programu.
Zadanie 10 – Przeprowadzenie lekcji modelowych, zgodnie z wytycznymi zał. Nr 3, punkt 10.		Analiza dokumentacji: dokumentacja fotograficzna, scenariusze zajęć lekcji modelowych, listy obecności.
Ścieżka 1: 3h	3	
Ścieżka 2: 3h	3	
Ścieżka 3: 3h	3	
Udział przeszkolonych nauczycieli, co najmniej 50%	co najmniej 50%	
Zadanie 11 - Przyznanie Certyfikatu „Szkoła przyjazna Łodzi” dla Placówek biorących udział w Programie, zgodnie z wytycznymi zał. Nr 3, punkt 12.		Analiza dokumentacji: lista placówek, które otrzymały certyfikaty „Szkoła przyjazna Łodzi”,
Projekt i druk certyfikatów dla szkół "Szkoła przyjazna Łodzi"	zależna od ilości placówek	

Plan ewaluacji wewnętrznej

1.Cel ewaluacji:

Głównym celem ewaluacji jest ocena rzeczywistych efektów realizacji projektu.

2.Cele szczegółowe sprecyzowano następująco:

- Ocena przebiegu wdrażania poszczególnych części projektu
- Ocena efektów wdrażania
- Wypracowanie rekomendacji dotyczących wdrażania elementów projektu

3.Kryteria ewaluacyjne

Ewaluacja została oparta o następujące kryteria ewaluacyjne:

- Skuteczność- ocenia stopień realizacji zakładanych celów (czy osiągnięto to co zaplanowano), skuteczność użytych metod oraz wpływ czynników zewnętrznych na ostateczne efekty.

- Efektywność- ocenia relację między nakładami, kosztami, zasobami (finansowymi, ludzkimi, administracyjnymi) a osiągniętymi efektami interwencji.
- Użyteczność- ocenia całość rzeczywistych efektów, wywołanych przez interwencję (zarówno tych planowanych jak i nieplanowanych, tzw. ubocznych) odnosząc je do wyjściowej sytuacji oraz wyzwań, które były przedmiotem interwencji.
- Trwałość- ocenia ciągłość efektów (przede wszystkim pozytywnych) danej interwencji w perspektywie średnio i długookresowej.

4. Pytania ewaluacyjne

Zostały sformułowane następujące pytania ewaluacyjne:

- Jakie są przewidywane efekty wdrożenia projektu?
- Czy efekty działania projektu będą trwałe?
- Jakie czynniki wpływały na realizację etapów projektu?
- Czy poszczególne instytucje wypełniały przypisane im role?
- Czy podobne efekty można osiągnąć przy wykorzystaniu innych instrumentów?
- Czy program spełnia oczekiwania adresatów?
- Czy program przyczynia się do rozwiązania lub zminimalizowania adresowanych problemów?

Aby odpowiedzieć na pytania ewaluacyjne zdecydowano się przeprowadzić badania zarówno metodą jakościową, tj.: Pogłębionych Wywiadów Indywidualnych (IDI) i Zogniskowanych Badań Grupowych (FGI) jak i ilościową, tj. ankiety.

Metoda jakościowa pozwala na skoncentrowanie się na poznaniu, opisie, wyjaśnianiu różnorodności badanych zjawisk. Wykorzystuje się w niej w charakterze informatorów pojedyncze osoby lub małe grupy dobrane w sposób celowy, podporządkowany wąskiemu zwykle tematowi badawczemu. W badaniach metodą jakościową używa się niewystandaryzowanych narzędzi badawczych: ogólnego scenariusza wywiadu, elastycznych reguł dyskusji, czy indywidualnej obserwacji. W ramach badania metodą jakościową zastosowane zostaną następujące techniki badawcze:

- Indywidualny Wywiad Pogłębiony (IDI- Individual In-Depth Interview). Jest to technika badawcza polegająca na szczegółowej, wnikliwej rozmowie z respondentem, której celem jest dotarcie do precyzyjnych informacji oraz poszerzenie wiedzy, związanej z tematem badania. Przebieg indywidualnego wywiadu pogłębionego jest rejestrowany, a podstawą interpretacji wyników jest pogłębiona analiza informacji uzyskanych z wywiadu.
- Zogniskowane Badania Grupowe (FGI- Focus Group Interview). Jest to technika badawcza polegająca na wspólnej dyskusji grupy uczestników wywiadu, na zadany z góry temat. W trakcie wywiadu grupowego podejmowane są pytania badawcze o charakterze eksploracyjnym próby

wyjaśniania i zrozumienia zjawisk, motywacji, postaw, zachowań bez intencji wyrażania badanej rzeczywistości w sposób liczbowy i czysto opisowy. Uczestnicy dyskusji stymulują się wzajemnie, inspirują, prowokują do wyrażania opinii i konstruowania pomysłów. Zogniskowane wywiady grupowe prowadzone są przez wyspecjalizowanych moderatorów, którzy nadzorują przebieg dyskusji, ukierunkowują rozmowę zgodnie z zaplanowanym scenariuszem, pomagają w dochodzeniu do konkluzji. Przebieg dyskusji grupowej jest rejestrowany cyfrowo, a podstawą interpretacji wyników staje się pogłębiona analiza wywiadu dokonywana przez prowadzącego ją badacza.

W ramach ewaluacji zostanie również wykorzystana metoda ilościowa. Zastosowanie tej metody ukierunkowuje badanie na liczbowy opis i wyjaśnianie badanych zjawisk, na ustalenie jak często określone opinie, fakty, czy zachowania występują w badanej zbiorowości. Prowadzenie badania metodą ilościową pozwala na zastosowanie precyzyjnych metod statystycznych na etapie doboru próby i kalkulowania wyników badania. Użycie wystandaryzowanych narzędzi badawczych ujednolica fazę kontaktu z respondentami i gwarantuje, iż wszyscy badani poddani są działaniu bardzo zbliżonych bodźców. Metoda ilościowa ukierunkowuje badanie na rozstrzygające konkluzje badawcze, jednoznaczne i konkretne odpowiedzi na pytania badawcze. W ramach badania metodą ilościową zostanie zastosowana technika badawcza jaką jest ankieta.

- Ankieta. Jest to technika badawcza, która polega na zbieraniu określonych informacji, opinii, poglądów i faktów drogą pisemnych odpowiedzi. W niniejszych badaniach zostanie zastosowana ankieta do samodzielnego wypełnienia przez respondenta. Pytania zawarte w ankiecie tworzą świadomy, logiczny i spójny zestaw zagadnień, służący do rozwiązania określonego problemu badawczego. Zastosowane będą zarówno pytania zamknięte z jednokrotną lub wielokrotną możliwością wyboru oraz pytania otwarte do samodzielnego uzupełnienia przez respondenta.

5. Metody doboru

W przypadku Indywidualnych Wywiadów Pogłębionych i Zogniskowanych Badań Grupowych, ze względu na dużą liczbę uczestników i relatywnie krótki czas dostępny na realizację ewaluacji, a także dodatkowe koszty, przewiduje się między 4 a 10 wywiadów indywidualnych i kilka (2-5) grup fokusowych.

Użycie ankiety pozwoli natomiast objąć badaniem wszystkich uczestników projektu.

6. Harmonogram ewaluacji

Ankiety będą przeprowadzane podczas realizacji zadań 5, 8, 10, 11. Będą one miały na celu zbadanie głównie poziomu satysfakcji z udziału w projekcie jak i ocenę oczekiwań adresatów.

Indywidualne Wywiady Pogłębione i Zogniskowane Badania Grupowe zostaną przeprowadzone po realizacji zadania 11.

7.Badanie ilościowe przy użyciu ankiet jak i wywiady indywidualne są częścią ewaluacji wewnętrznej natomiast Zogniskowane Badania Grupowe zostaną zlecone ewaluatorowi zewnętrznemu.

Zastosowanie elementów ewaluacji zewnętrznej

W celu zwiększenia obiektywności i poprawy jakości projektu ewaluacja wewnętrzna zostanie uzupełniona poprzez realizację Zogniskowanych Badań Grupowych (opis i harmonogram powyżej) przez zewnętrznego wykonawcę, niezwiązanego z Wykonawcą. Zewnętrzny wykonawca będzie musiał dysponować odpowiednim doświadczeniem, zasobami ludzkimi jak i fizycznymi koniecznymi do zrealizowania zleconej części działań ewaluacyjnych.

Opis wykorzystania wyników ewaluacji przez Zamawiającego

Wyniki ewaluacji zostaną zaprezentowane w formie raportów cząstkowych, a także w formie raportu końcowego opracowanego po zakończeniu wszystkich działań ewaluacyjnych. Zostaną one przekazane Zamawiającemu w formie plików i w wersji papierowej

Raporty cząstkowe dostarczą informacji na temat postępów monitoringu i ewaluacji (stopień osiągania celów względem harmonogramu i cząstkowe rezultaty projektu-etapy, zestawienia wyników ankiet ewaluacyjnych).

Raport końcowy zgromadzi wszystkie dotychczas zebrane informacje dotyczące ewaluacji:

- zestawienia końcowe z ankiet badających satysfakcję uczestników,
- wyniki Zogniskowanych Badań Grupowych (FGI- Focus Group Interview),
- analizę powyższych danych zgromadzonych podczas trwania projektu
- wnioski i rekomendacje, które będą wynikiem Zogniskowanych Badań Grupowych.

Dane te przyczynią się również do sporządzenia notatki, o której mowa w wytycznych w zał. 3, punkt 13.

Proces zarządzania projektem

Sprawność realizacji poszczególnych działań projektu będzie zależeć w dużym stopniu od odpowiedniego i bardzo sprawnego systemu zarządzania.

Natomiast część merytoryczna od dużego doświadczenia osób uczestniczących w projekcie.

Opis systemu zarządzania:

Nad całością ma pieczę koordynator główny, którego zadaniami są:

1. Współpraca z UMŁ i partnerami: Instytucje Kultury, NGO zaangażowane w projekt rewitalizacji, dyrektorzy placówek edukacyjnych, itd.
2. Logistyka przedsięwzięcia: zlecanie zadań, nadzór nad wykonaniem, zbieranie dokumentacji, przekazywanie dokumentacji do ewaluacji, przekazywanie faktur do realizacji płatności, opis dokumentów, itd.
3. Nadzór nad harmonogramem.
4. Organizowanie i prowadzenie spotkań dla koordynatorów zadań.
5. Rozwiązywanie bieżących problemów projektowych.
6. Przygotowanie raportów.

Z koordynatorem głównym współpracuje koordynator merytoryczny, którego zadaniem jest sprawowanie pieczy nad jakością, spójnością koncepcji, poszukiwaniem profesjonalnej współpracy, przekazaniem koncepcji trenerom, organizacja spotkań merytorycznych z trenerami szkoleń, nadzór nad metodologią: jej tworzeniem, nadzór nad materiałami szkoleniowymi, pomocami, narzędziami, publikacjami, scenariuszami, itd.

Poszczególne zadania koordynowane będą przez koordynatorów zadań odpowiedzialnych za realizację wszystkich elementów zadania – aspekty organizacyjne, oraz za jakość i wartość merytoryczną realizowanego zadania. Koordynatorzy zadań, zgodnie z wytycznymi założeń zamówienia, są zobowiązani do zorganizowania zespołów zadaniowych, których celem będzie realizacja wszystkich aspektów zadania zgodnie z wytycznymi. Koordynatorzy zadań zobowiązani są do gromadzenia i przekazywania w odpowiednim czasie (zgodnie z harmonogramem

prac) dokumentów projektowych oraz raportów z realizacji, a także dokumentacji ewaluacyjnej.

W założeniach metodologii dokonaliśmy zmiany dotyczącej powołania funkcji koordynatora merytorycznego jego zadania przejął koordynator główny oraz powołany do tego celu zespół merytoryczny który spotykał się w miarę potrzeby, rozwiązując wspólnie problemy merytoryczne w bezpośrednim kontakcie z Biurem Rewitalizacji UMŁ.

Zadaniem zespołu merytorycznego było sprawowanie pieczy nad jakością, spójnością koncepcji, poszukiwaniem profesjonalnej współpracy, przekazaniem koncepcji trenerom, organizacja spotkań merytorycznych z trenerami szkoleń, nadzór nad metodologią: jej tworzeniem, nadzór nad materiałami szkoleniowymi, pomocami, narzędziami, publikacjami, scenariuszami, itd.

Do zespołu merytorycznego na każdym etapie włączane były nowe osoby.

W systemie zarządzania uwzględniliśmy również funkcjonowanie Działu Informacji do którego zadań należały rekrutacja, komunikacja ze szkołami, opracowanie dokumentów statystycznych, prowadzenie infolinii, porządkowanie dokumentacji merytorycznej, nadzór nad dyskiem roboczym, tworzenie baz danych, mailing oraz jednostki podejmującej zadania związane z kadrami (gdyż ilość dokumentów, umów, rachunków, list obecności, danych kontaktowych w projekcie o takim zasięgu jest bardzo duża)

Stworzenie Działu Informacji oraz odpowiedni dobór osób do pracy w tym dziale to podstawa dla sprawnej realizacji działań projektowych. Był to najważniejszy element projektu bez którego realizacja byłaby niemożliwa. W pierwszym okresie realizacji projektu wdrożono stały nadzór koordynatora głównego nad działalnością działu, opracowano również procedury jakościowe i prowadzenia dokumentacji a także system raportowania o postępach.

System komunikacji w procesie zarządzania:

Ze względu na to, iż wszystkie działania będą w różnych fazach realizowane równocześnie, zespoły zadaniowe będą miały dostęp do wspólnych narzędzi multimedialnych, objętych wolnymi licencjami, takich jak: gogle docs, trello, toodledo czy kalendarze google. Będziemy pracować na wspólnych harmonogramach, dokumentach, systemach ankiet elektronicznych oraz komunikatorach. Wyłączone z tego będą jedynie dane wrażliwe, jeśli będziemy zobowiązani do ich gromadzenia.

System komunikacji powinien być przedstawiony wszystkim zespołom na pierwszym spotkaniu informacyjnym. Ścieżka komunikacji, schemat katalogów, adresy mailowe, linki do dysków roboczych. System komunikacji powinien być udostępniony też na dysku roboczym.

Kolejność realizacji zadań

Ze względu na krótki czas realizacji zadania będą realizowane niemal równolegle, mimo to podzieliliśmy koncepcję na pięć głównych bloków zadaniowych:

1. Blok organizacyjny: zatwierdzenie metodologii oraz rekrutacja nauczycieli i działania informacyjne wstępne, nabór na szkolenia;
2. Blok przygotowań merytorycznych: opracowanie metodologii, przygotowanie programów szkoleń, scenariuszy, narzędzi i podręcznika, konkurs dla nauczycieli;
3. Blok szkoleniowy: szkolenia dla nauczycieli i lekcje modelowe;
4. Działania w skali lokalnej: Kluby Detektywów Łódzkich, platforma questingowa;
5. Podsumowanie: przyznanie certyfikatów, Zlot Klubów Detektywów Łódzkich.